



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน :
กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง
ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
(ระยะที่ 2 : กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง)

โดย

ประชุม บุญน้อม และคณะ

สิงหาคม 2546

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ตารางโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	32
ตารางที่ 2 ตารางชั่วโมงเรียนวิชาดนตรีในแต่ละระดับชั้น	50

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน :
กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง
ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
(ระยะที่ 2 ช่วงที่ 1 : กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง)

คณะผู้วิจัย		สังกัด
นายประชุม บุญน้อม		สถาบันราชภัฏลำปาง
นายณรงค์ สมิทธิธรรม		สถาบันราชภัฏลำปาง
นายบุญธรรม แสงเจริญ		สถาบันราชภัฏลำปาง
นายศรชัย เต็งรัตนล้อม		สถาบันราชภัฏลำปาง
นายสมพร นาคพิทักษ์		โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
นายสมศักดิ์ แก้วบุญเรือง		โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
นางวิไล ศิริรักษ์		โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
นายสมมุติ พงศ์ปัทม์		โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
นายสมบูรณ์ มะโนธรรม		นักดนตรีพื้นบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

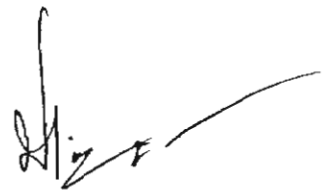
ชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้ เพราะได้รับความร่วมมือจาก ชาวบ้าน ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยา ทุกคน นักดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองจากจังหวัด ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ และน่าน ผู้ อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ลำปาง ครูโรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร อาจารย์และนักศึกษาโปรแกรมดนตรีสถาบันราชภัฏลำปาง ที่ได้ให้ ความร่วมมือ และช่วยเหลือในกิจกรรมที่ต่างกันออกไป เพราะงานวิจัยครั้งนี้มีกิจกรรมค่อนข้างมากและ ต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง ต้องใช้ความอดทน เพราะเป็นงานที่มีความละเอียด ประณีต เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียภาพ ความไพเราะ สวยงาม คณะนักวิจัยต้องขอ ขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดีไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นอย่างสูง ที่ได้เล็งเห็นคุณค่าของวงปี่พาทย์ พื้นเมือง ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวล้านนา ที่กำลังอยู่ในภาวะที่จะล้มสลาย ใกล้เคียงสูญหายไปจากชุม ชน การที่ สกว. ได้สนับสนุนให้คณะนักวิจัยได้ ทำการวิจัยเพื่ออนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมือง นับว่าเป็นการ สนับสนุนที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนชาวล้านนาอย่างแท้จริง คณะนักวิจัยได้ตั้งใจและพยายาม ทำงานอย่างเต็มความสามารถเท่าที่จะสามารถทำได้

ขอขอบพระคุณ ดร. อมรวิรัช นาคทรพรพ รศ. ดร. อาชัญญา รัตนอุบล และคณะผู้ประสานงาน ชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชนทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา แนะนำ และข้อคิดต่างๆ อัน เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้เป็นอย่างมาก และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขานุการคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏลำปางทุกท่าน ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก จนทำให้การทำวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้



ประชุม บุญน้อม
หัวหน้าโครงการวิจัย

ประชุม บุญน้อม : การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (Education and the power of community : Case study to extend the wisdom of pi-part orchestra, a traditional northern Thai music , at Tombon Chompoo, Muang Distric, Lampang Province.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยระยะที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ : กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและจัดกิจกรรมในการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จัดหาอุปกรณ์การสอน จัดทำสื่อการสอนและจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เพื่อศึกษาปัจจัยภายนอกและภายในที่จะทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนหลังการจัดกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง เพื่อศึกษาความรู้สึกรักของชาวบ้านที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง

วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ศึกษาในพื้นที่ 8 ชุมชน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านพ่อน-บ้านห้วยหล่อ หมู่บ้านต้า หมู่บ้านชมพู-บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาคอน และหมู่บ้านหนองยาง ด้วยความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา โดยมีกิจกรรมหลักในการวิจัยครั้งนี้ 12 กิจกรรม ได้แก่ (1) จัดประชุมระดมความคิด ชาวบ้าน นักดนตรี ครู นักเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา (2) จัดประชุมปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น (3) ดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (4) จัดประชุมวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (5) พัฒนาเพลงพื้นเมือง 63 เพลง โดยการเรียบเรียงแนวทางการบรรเลงใหม่เพื่อให้ได้มาตรฐาน (6) ฝึกซ้อมบรรเลงเพลงพื้นเมืองตามแนวใหม่ที่ได้พัฒนา (7) จัดประชุมวิพากษ์เพลงพื้นเมืองที่ได้พัฒนาโดยเรียบเรียงแนวทางการบรรเลงใหม่ (8) บันทึกเสียงการบรรเลงเพลงพื้นเมืองเพื่อทำซีดี และบันทึกภาพและเสียงแบบฝึกหัดการบรรเลงเพลงพื้นเมืองแต่ละเครื่องดนตรี เพื่อทำวีซีดี (9) จัดหาอุปกรณ์เครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง (10) จัดทำแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (11) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (12) จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

ผลจากการวิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนหลังจากที่กิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองเข้าไปสู่ชุมชน คือ ชุมชนมีความรู้สึกห่วงใย และเสียสละว่างปีพาทย์พื้นเมืองต้องสูญสิ้นไปจริงๆ ซึ่งแต่เดิมชุมชนเมินเลยต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนมีความคิดอย่างเป็นระบบในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนมีพฤติกรรมที่ให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างค่อเนื่อง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ ชุมชนให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นศูนย์การสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้กับคนในชุมชนและชุมชนอื่นๆ และเป็นต้นแบบให้แก่โรงเรียนอื่นๆ โดยมีกลไกที่สำคัญคือต้องสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และจัดการเรียนการสอนในเวลาปกติที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้เรียน และจัดอบรมให้กับบุคคลทั่วไป

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้คือ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองให้เด็กนักเรียนทุกคนได้เรียน โดยโรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อให้เกิดการขยายผลต่อไป

Prachoom Boonnom: Education and the power of community : Case study to extend the wisdom of pi-part orchestra, a traditional northern Thai music , at Tombon Chompoo, Muang District, Lampang Province.

Abstract

This research was under the second period of research conducting : Action Process : The Process of extending the wisdom of Pi-Part orchestra at Tambon Chompoo, Muang district Lampang Province This research was conducted under the purposes as follows : (1) To study and create the activities as to extend the wisdom of Pi -Part orchestra, which were to write the local Pi –Part orchestra curriculum, to provide teaching materials, and to set up teaching - learning process based on the local Pi – Part orchestra curriculum in Choomchon Ban Phon wittaya School (2) To study external and internal factors helping sustain the wisdom of Pi –Part orchestra (3) To study the changing in process within the community after the activities of extending the wisdom of Pi – Part orchestra were performed (4) To study the community's attitude and feeling towards the local Pi – Part orchestra.

The research methodology was the Participatory Action Research (PAR). The research areas covered eight communities of six villages as follows : Ban Phon – Ban Huy Law, Ban Ta, Ban Chompoo – Ban Jom Muang, Ban Lampang klang, Ban Saladon and Ban Nong Yang. with the collaboration of the community and Choomchon Ban Phon Wittaya School. To conduct the research, the 12 principle activities were held up as follows : (1) brainstorming for the ideas in the groups of villagers, musicians, teachers, and students of Choomchon Ban Phon Wittaya School (2) holding the workshop meeting up for the local curriculum (3) writing up the local Pi – Part orchestra curriculum (4) review on the local Pi – Part orchestra curriculum (5) developing 63 traditional Northern Thai songs by compiling the new patterns in producing standard music (7) review on the pattern - newly – developed traditional Northern Thai songs (8) sound recording process for producing CD, and sound and video tape recording process for practicing VCD of traditional Northern Thai music instruments for Pi – Part orchestra (10) writing up course syllabus and literary teaching materials based on the local Pi - Part orchestra curriculum (11) performing an experiment in using the local Pi – Part orchestra curriculum (12) arranging teaching - learning activities based on the local Pi – Part orchestra curriculum in Choomchon Ban Phon Wittaya School.

According to the research study , it was found that there was the changing in process within the community after the activities of extending the wisdom of Pi – Part orchestra were performed. It could be said that the local community became more aware of Pi – Part orchestra's value and concerned about its tendency to disappear in the near future, contrary to the former time in which the local Pi – Part orchestra had been disregarded. The local community systematically initiated the idea to permanently conserve the Pi Part orchestra. The community gradually regarded Pi – Part orchestra as their local wisdom and continually joined the activities. The process of collaboration between the community and the school was going in the relevant direction, which is that the local community agreed to have Choomchon Ban Phon Wittaya School as the center of extending the

knowledge of Pi – Part orchestra within the community and to other communities, and as the prototype or pattern for other schools. In this, the dynamic tool needed was that the local Pi – Part orchestra curriculum had to be written up and arranged in the normal study schedule in Choomchon Ban Phon Wittaya School for the aims to have every students learn the local Pi - Part orchestra curriculum, and to provide the local Pi – Part orchestra training courses for general local people.

The main factor that helped sustain Pi – Part orchestra was that to arrange teaching - learning activities based on the local Pi – Part orchestra curriculum for all students. In addition, the schools and the local community should join their hands to extend the conservation and development of Pi- Part orchestra.

2. ปฏิบัติการร่วมกันในประเด็นต่างๆที่ได้จากการระดมความคิด	28
2.1 สร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	28
2.1.1 การจัดตั้งกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	28
2.1.2 การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น	29
2.1.3 วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544	30
2.1.4 การร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	34
2.1.5 การวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	34
2.1.6 การจัดทำแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอน	35
2.1.7 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	36
2.1.8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	36
2.1.9 หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง	36
2.2 การจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน	36
2.2.1 การจัดหาอุปกรณ์เครื่องดนตรี	37
2.2.2 ซี่ดี และ วีซีดี	38
2.3 การเปิดศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนาและ การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ	42
2.3.1 การเตรียมการเปิดศูนย์ฯ	42
2.3.4 การดำเนินงานของศูนย์ฯ	43
2.3.5 การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ	44
บทบาทของชาวบ้าน นักดนตรี โรงเรียน กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง	44
1. ชาวบ้าน	44
2. นักดนตรี	45
3. โรงเรียน	46
4. กรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา	47
5. นักเรียน	47
สรุป	48
บทที่ 4 หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา	49
ที่มาของหลักสูตร	49
วิสัยทัศน์	50

เป้าหมาย	50
คุณภาพผู้เรียน	50
จุดหมายของหลักสูตร	51
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	51
โครงสร้างของหลักสูตร	51
รายวิชาและรหัสวิชา	53
คำอธิบายรายวิชา	54
หน่วยการเรียนรู้	58
การวัดผลและประเมินผล	71
สรุป	72
บทที่ 5 กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง กับ การเปลี่ยนแปลง	
กระบวนการในชุมชนและปัจจัยที่ทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน	73
เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดของชุมชน	74
1. เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง	74
2. เกิดกระบวนการความคิดที่เป็นระบบ	75
เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางพฤติกรรมของชุมชน	78
ปัจจัยที่ทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน	79
1. ปัจจัยภายใน	79
2. ปัจจัยภายนอก	82
สรุป	83
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	84
สรุปผลการวิจัย	84
อภิปรายผล	88
ข้อเสนอแนะ	90
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	93
โน้ตไทยเพลงพื้นเมืองชุดเก่า	101
โน้ตไทยเพลงพื้นเมืองชุดเก่า	195
โน้ตไทยเพลงพื้นเมืองชุดเก่า	264
โน้ตไทยเพลงพื้นเมืองชุดเก่า	376

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
สารบัญตาราง	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
คำถามหลักของการวิจัย	5
กรอบความคิดในการวิจัย	5
แนวทางการดำเนินการวิจัย	7
1. ขอบเขตการวิจัย	7
2. วิธีการดำเนินการวิจัย	7
3. วิธีเก็บข้อมูล	11
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิดเรื่องบทบาทการศึกษาในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน	13
แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน	15
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	15
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามวิถีชุมชน	16
การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้	18
แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อสร้าง	
ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน	19
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	21
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้คนตรี	23
บทที่ 3 ชุมชน “ชาวบ้าน นักดนตรี โรงเรียน” กับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน	
วงปี่พาทย์พื้นเมือง	25
ขั้นตอนการดำเนินการในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง	26
1. การระดมความคิดในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง	26

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

จากการที่คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงประเมินสถานการณ์ เสร็จสิ้นลงแล้ว โดยศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพของชุมชนและโรงเรียน และประเมินสถานการณ์ของชุมชนและโรงเรียนในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันในการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนที่ศึกษาเพื่อประเมินสถานการณ์จำนวน 8 ชุมชน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านฟ่อน – บ้านห้วยหลอ หมู่บ้านด้า หมู่บ้านชมพู – บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาดอน และ หมู่บ้านหนองยาง โรงเรียนที่ศึกษาเพื่อประเมินสถานการณ์ได้แก่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา โดยสรุปผลการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ด้านชุมชน หมู่บ้านทั้ง 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 8 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านฟ่อน ชุมชนบ้านห้วยหลอ ชุมชนบ้านด้า ชุมชนบ้านชมพู ชุมชนบ้านจอมเมือง ชุมชนบ้านลำปางกลาง ชุมชนบ้านศาลาดอน และชุมชนบ้านหนองยาง ทั้ง 6 หมู่บ้านเป็นชุมชนเก่าแก่ยาวนานคู่มืองลำปาง ชาวบ้านแต่ดั้งเดิมประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นหลัก เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นจำนวนมาก ประกอบกับที่ดินมีราคาแพงชาวบ้านจึงได้ขายที่ดินทำกินไปจนหมดสิ้น และหันไปประกอบอาชีพรับจ้างตามโรงงานและรับจ้างทั่วไปเป็นหลัก ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย จุดศูนย์รวมพลังของชุมชนคือวัด ชาวบ้านจะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมตามอัตภาพ ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจในครัวเรือนจะไม่ค่อยดีนัก แต่ชาวบ้านที่ขยันทำมาหากินก็ไม่ถึงกับอดอยากไม่มีจะกิน คนวัยทำงานในชุมชนจะออกจากบ้านไปทำงานตามสถานที่ต่าง ๆ ตอนกลางวันในชุมชนจะเงียบเหงาเพราะไม่มีคนอยู่บ้าน จะมีก็แต่เพียงคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่เฝ้าบ้าน และชุมชนจะกลับมาคึกคักมีชีวิตชีวาอีกครั้งในตอนเย็น เพราะผู้คนจะกลับจากทำงาน และจะออกจับจ่ายใช้สอยที่ตลาดสดในชุมชนเพื่อเตรียมอาหารเย็น ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่จะรู้จักกัน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเครือญาติกัน เป็นญาติเกี่ยวดองกัน เป็นเพื่อนบ้านกันมาเป็นเวลายาวนานหลายชั่วคน ชาวบ้านอยู่ร่วมกันด้วยบารมีธรรม มีความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน ดูแลช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูลกัน แต่จะมีคนจำนวนหนึ่งที่เข้าไปอยู่ในชุมชนภายหลัง มักจะเป็นนักธุรกิจที่มีฐานะร่ำรวย เป็นคนจากถิ่นอื่นที่เข้าไปอยู่ในชุมชนด้วยบารมีเงิน จะสร้างบ้านเรือนใหญ่โตมีรั้วรอบขอบชิดแน่นหนา บุคคลกลุ่มนี้จะไม่ค่อยมีเวลาสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านมากนักเนื่องจากมีธุรกิจรัดตัว ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น มีการจัดระเบียบแบบแผนของชุมชน มีการรวมตัวกัน

เป็นกลุ่ม ๆ ก่อให้เกิดพลังความเข้มแข็ง แต่ละกลุ่มจะมีจุดมุ่งหมายหลักคือมุ่งช่วยเหลือชุมชนในทุกด้าน ตามศักยภาพของแต่ละกลุ่ม วิถีชีวิตของชาวบ้านจะใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการดิ้นรนทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ จึงไม่มีเวลาที่จะให้ความสนใจกับสิ่งที่ใกล้ตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสถานภาพของวงปีพาทย์พื้นเมืองชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่าเป็นอย่างไร เพราะเมื่อถึงเวลาที่จำเป็นต้องใช้วงปีพาทย์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ยังหาจ้างวงดนตรีมาบรรเลงได้ จึงไม่มีความรู้สึกว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงในวิถีของวงปีพาทย์ คงมีแต่กลุ่มนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองเท่านั้นที่รู้ดีว่าสถานภาพของวงปีพาทย์พื้นเมืองกำลังเข้าสู่ภาวะที่กำลังจะล้มสลายเพราะวงดนตรีและนักดนตรีมีจำนวนลดลงตามลำดับ คนรุ่นใหม่ก็ไม่สนใจจะสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง เมื่อนักดนตรีรุ่นเก่าที่มีอายุมากได้เสียชีวิตลงวงดนตรีวงนั้นก็จำเป็นต้องยุบวงตามไปด้วย ก่อนข้างจะมองเห็นภาพได้ชัดเจนว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองจะต้องสูญสิ้นไปจากชุมชนอย่างแน่นอน ในระยะเวลาที่ไม่ช้านานนัก เมื่อชุมชนได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวกับวงปีพาทย์พื้นเมือง และได้รับการกระตุ้นโดยชี้แนะให้มองเห็นคุณค่าของวงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนเกิดความห่วงใยและรู้สึกเสียดายถ้าวงปีพาทย์พื้นเมืองจะต้องสูญหายไปจากชุมชนจริง ๆ ชุมชนจึงพร้อมใจกันที่จะร่วมมือกับโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา แสวงหาแนวทางที่จะอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองไว้ให้จงได้

ด้านองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง จากการศึกษาสรุปได้ว่า วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านอย่างแท้จริง ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นเวลานานนับเป็นร้อย ๆ ปี และเข้าไปมีบทบาทในชีวิตของคนล้านนาทั้งในแง่ของพิธีกรรม และความบันเทิงมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีพัฒนาการมาเป็นลำดับจนถึงจุดสุดยอด จากวงดนตรีดั้งเดิมที่เรียกว่า วงพาทย์ หรือชาวบ้านเรียกว่า วงปาด มีเครื่องดนตรีที่ผสมวงได้แก่ แคน ข้องวง กลอง สิ่ง(ฉิ่ง) สว่า(ฉาบ) และได้มีพัฒนาการโดยการเพิ่มระนาดเอก ระนาดทุ้ม เข้าไปผสม ทำให้เกิดความไพเราะงดงามมากขึ้นกว่าเดิม และเรียกว่าวงปีพาทย์พื้นเมือง เมื่อดนตรีตะวันตกเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากจนเกิดเป็นเพลงไทยสากลขึ้น วงปีพาทย์พื้นเมืองก็ได้รับอิทธิพลจากวงดนตรีตะวันตกเช่นกัน จนถึงขั้นนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้าไปผสมวง ถึงแม้ว่าเครื่องดนตรีตะวันตกจะเพิ่มความถี่ครั้งในการบรรเลงมากก็ตาม แต่นั่นไม่ใช่ลีลาและความไพเราะที่เป็นรากเหง้าของชาวบ้าน ในที่สุดก็ได้รับการต่อต้านจากบุคคลหลายฝ่าย โดยได้ขอให้นักดนตรีช่วยรักษารูปแบบของวงปีพาทย์พื้นเมืองไว้ และไม่ควรมีการเดินรាំที่มีลักษณะช่วยวนประกอบการบรรเลงเพราะไม่เหมาะสมกับการแสดงในวัดและพิธีกรรมงานศพ จนทางคณะสงฆ์มีมติห้ามวงปีพาทย์พื้นเมืองประยุกต์บรรเลงในวัดและเรียกวงดนตรีประเภทนี้ว่า มรณาคอนเสิร์ต ในองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ทั้งทางด้านการสร้างเครื่องดนตรี การผสมวง การสร้างเพลง และ ลีลาการแสดงออก ล้วนแล้วแต่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของวงปีพาทย์พื้นเมืองได้แก่ แคน เป็นเครื่องดนตรีที่นักดนตรีสร้างขึ้นใช้เอง ส่วนเครื่องดนตรีอื่น ๆ ส่วนมากจะหาซื้อมาจากตลาดขายเครื่องดนตรีที่กรุงเทพมหานคร แต่ปัจจุบันนักดนตรีพื้นบ้านที่สร้างแนขายเป็นอาชีพไม่มีแล้ว ถ้าต้องการแนจะต้องสั่งทำเป็นพิเศษก็ยังพอมีผู้ที่

สามารถสร้างเนได้ สารสำคัญของวงปีพาทย์พื้นเมืองอีกประการหนึ่งได้แก่การฝึกหัดวงปีพาทย์พื้นเมืองผู้ฝึกหัดจะต้องฝึกหัดจนเกิดความเข้าใจสำเนียงและอรรถรสของความเป็นดนตรีพื้นเมืองล้านนา ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาในการฝึกฝนนานพอสมควร

ด้านโรงเรียน จากการศึกษาสรุปได้ว่า ในหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน 8 ชุมชน มีโรงเรียนที่รองรับเด็กนักเรียนในชุมชนเพียง 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา โรงเรียนศาลาคอน และโรงเรียนบ้านหนองยาง โรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียนมีบทบาทในชุมชนค่อนข้างมาก เพราะโรงเรียนทำงานร่วมกับชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนเป็นองค์กรของชุมชนที่ชุมชนให้ความสนใจในกิจการของโรงเรียนทั้งทางด้านผู้บริหาร คณะครู และการดำเนินกิจการของโรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนในด้านวิชาการ ด้านสังคม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ชุมชนตระหนักดีว่าโรงเรียนเป็นทรัพย์สินของชุมชนที่ชาวบ้านต้องช่วยกันดูแลและช่วยกันเสริมสร้างให้เจริญก้าวหน้า โรงเรียนทั้ง 3 โรงเรียนยังมีบทบาทในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไม่ชัดเจน ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามอยู่บ้างแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังเช่นโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาได้พยายามก่อตั้งวงสล้อซอซึงขึ้นที่โรงเรียน แต่ก็ต้องล้มเลิกไปเพราะแนวทางการอนุรักษ์ไม่ยั่งยืน เป็นเพียงกิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งหวังผลที่ชื่อเสียงของโรงเรียน ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมหรือรับรู้กระบวนการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ส่วนการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองโรงเรียนยังไม่มีแนวคิดเรื่องนี้มาก่อน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนขาดข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับสถานภาพของวงปีพาทย์พื้นเมือง โรงเรียนเห็นว่ากระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นเรื่องยากเกินความสามารถของโรงเรียนที่จะทำได้ โรงเรียนเห็นว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นวงดนตรีที่เกี่ยวข้องกับงานศพ ถ้าจะจัดให้มีการฝึกหัดในโรงเรียนเกรงว่าจะไม่เป็นมงคลกับโรงเรียน และอาจจะถูกตำหนิจากชาวบ้านได้ จากการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวงปีพาทย์พื้นเมืองให้ชุมชนและโรงเรียนได้ทราบจึงเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนและโรงเรียนเกิดความรู้สึกรังเกียจและเกิดความกลัวว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองจะสูญหายไปจากชุมชน และเริ่มมองเห็นคุณค่าของวงปีพาทย์พื้นเมืองขึ้นเป็นลำดับ ชุมชนและโรงเรียนจึงพร้อมที่จะทำงานร่วมกันเพื่อสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โรงเรียนที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองได้คือโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ส่วนโรงเรียนบ้านศาลาคอนและโรงเรียนบ้านหนองยางยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำเนินการได้

ด้านบทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง โรงเรียนกับชุมชนร่วมมือกันทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ มากมายได้แก่ กิจกรรมร่วมกันทำบุญงานศพ งานต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมงานบุญตามเทศกาลและประเพณีคือ งานล่องสะเปา งานถวายเทียนพรรษา งานถวายสลาก งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานสงฆ์พระธาตุ กิจกรรมกีฬาของชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจะ

ทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อโรงเรียนกับชุมชนมีเป้าหมายตรงกันที่จะร่วมมือกันอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองให้คงอยู่จึงมีความเป็นไปได้อย่างแน่นอน

ด้านกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ในปัจจุบันการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองยังคงเป็นหน้าที่ของนักดนตรีที่เก่ง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าวงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์แบบตัวต่อตัว ผู้เรียนต้องจดจำเพลงให้ได้ แต่ที่สำคัญคือผู้ที่สนใจจะเรียนมีน้อยลงเป็นลำดับ เพื่อให้กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นไปอย่างได้ผลและมีความยั่งยืน จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนากระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้เป็นระบบแบบแผน โดยการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองและนำไปใช้สอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

ปัจจัยที่สนับสนุนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ปัจจัยที่สนับสนุนที่สำคัญได้แก่ ชุมชนทั้ง 8 ชุมชนและโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เพราะทั้งชาวบ้านและโรงเรียนต่างมีความต้องการสอดคล้องกันที่จะร่วมมือกันทำงานเพื่ออนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยจะร่วมมือกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนที่สนใจได้เรียนในเวลาปกติ นักเรียนของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาก็มีความสนใจที่จะเรียนและฝึกหัดวงปีพาทย์พื้นเมือง ผู้ปกครองนักเรียนก็พร้อมที่จะสนับสนุนให้ลูกหลานได้เรียนได้ฝึกหัดเพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านไว้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้นำชุมชน ถ้าไม่ให้ความสนใจในกระบวนการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองและไม่สามารถทำงานร่วมกับชุมชนได้ก็อาจจะทำให้กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองดำเนินไปได้ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคอื่น ๆ เช่น ความยากในการที่จะให้นักเรียนฝึกหัดแนเป็นต้นแต่ยังเป็นปัจจัยอุปสรรคที่สามารถควบคุมได้

จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนและโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาได้ชัดเจนว่า มีความจริงจังและเข้มแข็งเพียงพอที่จะสามารถดำเนินการการศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อปฏิบัติการและพัฒนากระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองได้

คำถามหลักของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบความคิดในการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาและจัดกิจกรรมในการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จัดหาอุปกรณ์การสอนและสร้างสื่อการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองใน โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

1.2 เพื่อศึกษาความรู้สึกรักของชาวบ้านที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง

1.3 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชน หลังการจัดกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาวงปีพาทย์พื้นเมือง

1.4 เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่จะทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2. คำถามหลักในการวิจัย

2.1 กิจกรรมอะไรบ้างที่เหมาะสมกับการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

2.2 เหตุปัจจัยภายในและภายนอกอะไรบ้างที่จะทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน

2.3 กิจกรรมและกระบวนการทั้งหมดส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการอะไรบ้างในชุมชน

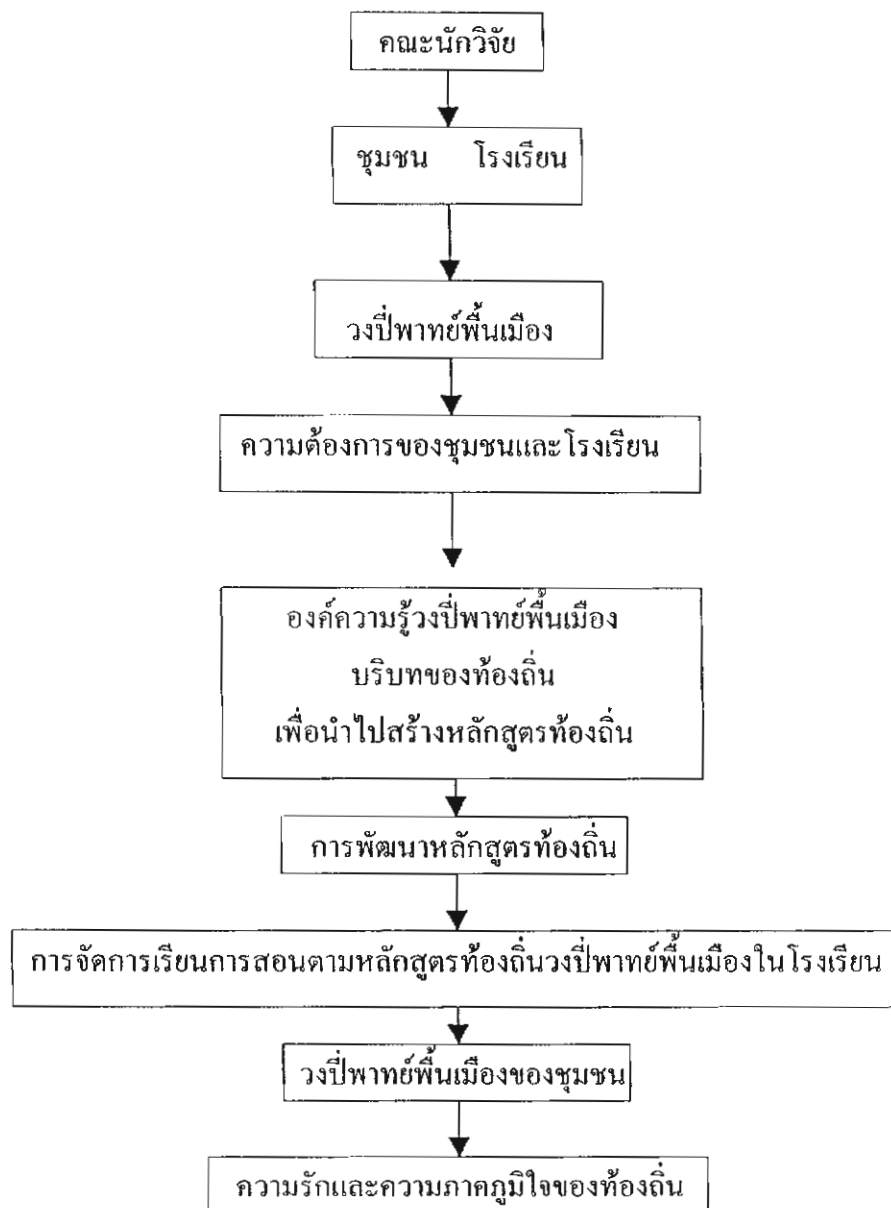
2.4 ความรู้สึกของชาวบ้านที่มองวงปีพาทย์คืออะไร มีคดียังไง

3. กรอบความคิดในการวิจัย

3.1 คณะนักวิจัย โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา และชุมชน นำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1(R1) มาพิจารณาและร่วมกันระดมความคิดเพื่อค้นหาปัจจัยกระบวนการ และ กิจกรรม ที่จะอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง และร่วมกันจัดกิจกรรมที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ที่มีแนวคิดพื้นฐานมุ่งให้เป็นการบูรณาการเรียนรูระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและนำไปใช้เป็นบรรทัดฐานในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา การจัดสถานที่เรียน การจัดหาเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง การจัดห้องฝึกซ้อม การจัดเวลาเรียน การบริหารหลักสูตร การจัดผู้สอน และ การจัดผู้เรียน

3.2 วงปีพาทย์พื้นเมืองที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมและกระบวนการร่วมกันของชุมชนและโรงเรียนจะเป็นวงปีพาทย์ของชุมชนที่ชุมชนต้องช่วยกันดูแลรักษาโดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์ให้ชัดเจนตาม

ความต้องการของชุมชน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความรักและภูมิใจในภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง
ของตน



แนวทางการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ศึกษาและจัดกิจกรรมที่จะสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จัดหาอุปกรณ์การสอนและสร้างสื่อการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และ กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศ

1.2 ศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่จะทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืนในตำบลชมพูหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านพ่อน – บ้านห้วยหลอ หมู่บ้านคำ หมู่บ้านชมพู – บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาคอน และหมู่บ้านหนองยาง

1.3 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชน หลังการจัดกิจกรรมและกระบวนการสืบสานภูมิปัญญาวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ หมู่บ้านพ่อน – บ้านห้วยหลอ หมู่บ้านคำ หมู่บ้านชมพู – บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาคอน และหมู่บ้านหนองยาง

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนา (R2) เป็นการศึกษาวิจัยและดำเนินการใน 4 ประเด็น ได้แก่

2.1 จัดประชุมระดมความคิด (Future search conference) จากชาวบ้านในชุมชนและครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศ เพื่อค้นหาปัจจัย และกิจกรรมที่ทำให้เกิด จุดอ่อน-จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ในการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองให้ยั่งยืน

2.2 ศึกษาและดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จัดหาอุปกรณ์การสอนและสร้างสื่อการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศ ดังมีกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.2.1 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและโรงเรียน โดยอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่มุ่งให้เป็นการบูรณาการเรียนรู้อะหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศกับชุมชนตำบลชมพู 6 หมู่บ้าน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1) จัดตั้งคณะกรรมการจากนักวิจัย ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศและตัวแทนชาวบ้านในชุมชน 6 หมู่บ้านเพื่อดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

2) จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย ให้คณะกรรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้รับฟังเพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

3) คณะกรรมการดำเนินงานร่วมกันพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่ต้องนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ หลักสูตรแม่บทที่ใช้จัดการเรียนการสอนอยู่ในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น องค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ของหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

4) การวิพากษ์หลักสูตร โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรท้องถิ่น ตรวจสอบและวิพากษ์ เนื้อหาสาระ ความถูกต้อง และความเหมาะสมของหลักสูตรและให้คำแนะนำแก้ไข

5) การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

6) การปรับแก้ไขหลังทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

2.2.2 ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันจัดหาอุปกรณ์การสอนและสร้างสื่อการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่

1) การจัดหาอุปกรณ์เครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยชุมชน โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา และ คณะนักวิจัย ร่วมมือกันจัดหาเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง จำนวน 2 วง เพื่อให้พอเพียงที่จะให้นักเรียนสามารถฝึกซ้อมได้ 1 ห้องเรียน โดยขอบริจาคเครื่องดนตรีเก่า ๆ จากวัด หรือ จากวงดนตรีที่ยุบวงไปแล้วมาซ่อมแซม ปรับปรุงให้สวยงาม และสามารถใช้การได้ และโดยการขอทุนจากองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อจัดซื้อเครื่องดนตรี

2) รวบรวมเพลงพื้นเมืองทั้งหมด และ สร้างทางเพลงหรือเรียบเรียงแนวทางการบรรเลงเพลงพื้นเมืองใหม่โดยเฉพาะทางฆ้องวง ระนาดทุ้ม และระนาดเอก เพื่อให้การบรรเลงเพลงเป็นแนวทามมาตรฐานและเป็นการจัดเกลาทำนองเพลงให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้ง โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ของเพลงพื้นเมืองเหนือไว้ และเชิญนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองผู้ทรงคุณวุฒิจากทุกจังหวัดที่มีวงปีพาทย์พื้นเมืองในชุมชน วิพากษ์และ ให้ความเห็นแนวทางการบรรเลงเพลงที่พัฒนาใหม่

3) นักวิจัยและนักดนตรีพื้นเมืองท้องถิ่นจัดทำโน้ตเพลงทุกเพลงทั้งทางฆ้องวง ระนาดทุ้ม ระนาดเอก แ่น และโน้ตหน้าทับสำหรับตีกลอง เพื่อเป็นแบบฝึกหัดให้นักเรียน ได้ฝึกหัด

4) นักวิจัยจัดทำซีดี และวีดีโอซีดี (VIDEO CD) ซีดี บันทึกทั้งเสียงการบรรเลงเพลงพื้นเมืองของวงปีพาทย์พื้นเมืองตามแนวทางการบรรเลงใหม่ทุกเพลง วีซีดีบันทึกทั้งภาพและเสียง การบรรเลงแบบฝึกหัดและเพลงของเครื่องดนตรีที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนและเป็นการอนุรักษ์ภาพการบรรเลงวงปีพาทย์พื้นเมือง

2.2.3 โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา จัดเตรียมห้องเรียน ห้องฝึกปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมือง จัดเวลาเรียนให้นักเรียนได้เรียนในเวลาปกติ เตรียมครูผู้ที่จะสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองจากบุคลากรที่เป็นนักดนตรีพื้นเมือง ครูประจำโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่มีความถนัด และนักศึกษาฝึกสอน โปรแกรมวิชาดนตรีศึกษาจากสถาบันราชภัฏรำไพาง ซึ่งช่วยสนับสนุนเรื่องการสอนวงปีพาทย์พื้นเมืองได้อีกทางหนึ่ง และจัดเตรียมเด็กนักเรียนที่สนใจเรียนและฝึกหัดวงปีพาทย์พื้นเมือง

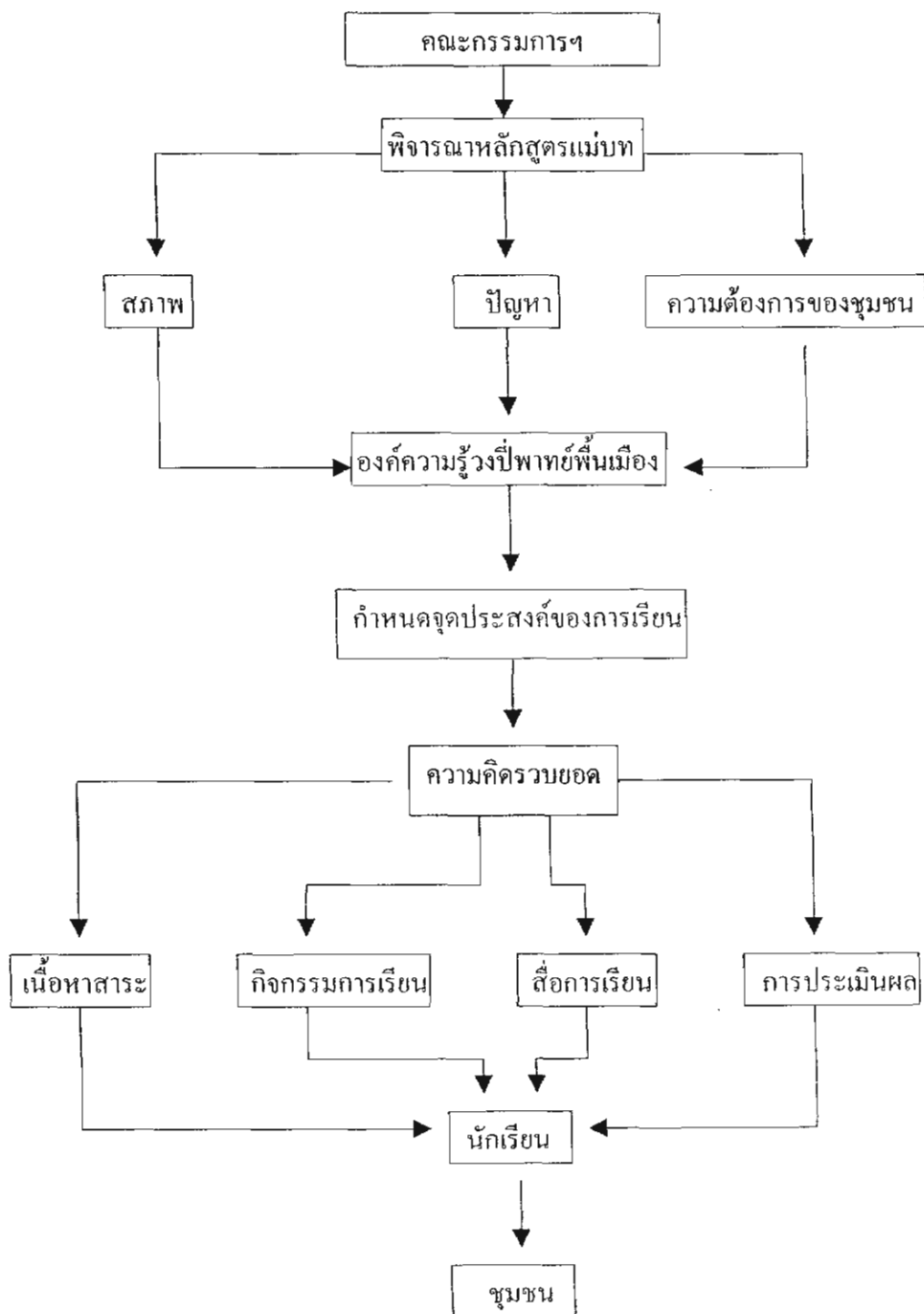
2.2.4 ชุมชน โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา และคณะนักวิจัย ทดลองการใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยทดลองจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยานเป็นระยะเวลา 2 เดือน และประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตร เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์

2.2.5 โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมืองฉบับสมบูรณ์ เป็นระยะเวลา 2 เดือน และประเมินผลการเรียนการสอน

2.3 ชุมชน แลโรงเรียนร่วมกันจัดการประชุมเสวนาชาวบ้านเพื่อนำปัจจัยปัญหาที่ได้จากการประชุมระดมความคิดมาวิเคราะห์ร่วมกันและวางแผนสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาเพื่อให้วงปีพาทย์สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืนและจัดให้มีการแสดงวงปีพาทย์พื้นเมืองของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองฉบับสมบูรณ์ เพื่อให้นักเรียนที่เป็นนักดนตรีได้มีโอกาสดังออก อันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตน และชุมชนได้ชื่นชมผลงานที่เป็นทรัพย์สินของชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้เกิดรักความเป็นเจ้าของร่วมกัน

2.4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนหลังการดำเนินกิจกรรมและกระบวนการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองอย่างยั่งยืน เพื่อประมวลการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชน

แผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น



3. วิธีการเก็บข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลโดยการสังเกต สัมภาษณ์ และการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลจากการประชุมระดมความคิดจากชาวบ้านและคณะครู โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศา

3.1.2 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลจากการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

3.1.3 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นที่บ้านฝีมือน้อมร่วมกันพัฒนาแนวทางการบรรเลงเพลงพื้นเมืองให้เป็นมาตรฐาน

3.1.4 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลจากการทดลองใช้หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศาทั้งในแง่ความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์การสอน สื่อการสอน การประเมินผล และความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เพื่อนำข้อไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม

3.1.5 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลจากการประชุมเสวนาชาวบ้าน

3.1.6 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลชุมชน หลังการดำเนินกิจกรรมและกระบวนการเพื่อสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

3.2 แหล่งข้อมูล ได้แก่ วิทยากร ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเทศา

นักดนตรีพื้นบ้าน และชาวบ้าน 6 หมู่บ้านตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3.3 การตรวจสอบข้อมูล นักวิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้ .

1. แนวคิดเรื่องบทบาทการศึกษาในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามวิถีชีวิตชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้
6. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
7. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
8. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้คนตรี

แนวคิดเรื่องบทบาทการศึกษาในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

วิชัย ตันศิริ (2538) ได้กล่าวว่า “ การศึกษาชุมชนอีกมิติหนึ่งที่ช่วยให้สังคมอยู่รอด มนุษย์เราไม่มีแนวคิดที่หลากหลาย ฉะนั้นจะให้มนุษย์คิดอยู่ในชอกเดียวกันไม่ได้ จะคิดให้มนุษย์พูดเหมือนกัน คิดเหมือนกันร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้และก็ไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น สำคัญอยู่ที่ว่า ประชุมตรงกันหรือไม่ ส่วนลักษณะหลากหลายก็ให้เป็นไปโดยธรรมชาติ เพราะฉะนั้นถ้าถามว่าการศึกษาชุมชนคืออะไร ก็เข้าใจว่าการศึกษาชุมชนนั้นเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาให้ชุมชนดีขึ้น ให้ยั่งยืน ไม่ได้มองเอกบุคคล แต่บุคคลต้องเป็นเอกบุคคล แต่มองว่าบุคคลเป็นสมาชิกของชุมชน เอกบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ถ้าเอกบุคคลไม่พัฒนาชุมชนก็ไม่พัฒนา ในขณะที่ชุมชนไม่พัฒนาเอกบุคคลก็ไม่ได้ได้รับการพัฒนามันเป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน ที่นี้เรามองดูการศึกษาของแต่ละบุคคลในโรงเรียนก็คือแต่ละคนก็ต้องสอบให้ได้ มีผลสัมฤทธิ์ในทางการเรียนมุ่งพัฒนาสมรรถภาพของแต่ละบุคคล หรือศักยภาพของแต่ละบุคคล อันนี้ไม่ใช่การศึกษาชุมชน แต่เป็นการศึกษาทั่วไป เป็นการศึกษาที่ให้กับทุกๆ คนเพื่อพัฒนาทุกคน แต่การศึกษาชุมชนนี้มุ่งเอาชุมชนเป็นหลักหรือสร้างให้เกิดชุมชนขึ้นมา ถ้าไม่มีก็สร้างให้เกิดใหม่ ถ้ามีชุมชนอยู่แล้วก็พัฒนาให้ดีขึ้น แข็งแกร่งยิ่งขึ้น แต่ชุมชนจะไม่ยั่งยืนถ้าสมาชิกในชุมชนไม่พัฒนา จุดมุ่งของการศึกษาชุมชนอยู่ตรงนั้น ถ้าว่าชุมชนหมายความว่าอย่างไร ถ้าฝรั่งซึ่งกว่าคำไทย Community ซึ่งมาจากคำว่า Communication เราจะอยู่ใน Community เดียวกันได้ จะต้องมีการ Communicate กันรู้เรื่อง แต่จะรู้เรื่องกันได้ก็ไม่ใช่ภาษาเดียวกันเท่านั้น จะต้องมีการนิยามที่พูดกันรู้เรื่องด้วย บางคนอาจจะภาษาเดียวกันแต่พูดกันไม่รู้ มีอุดมคติคนละอย่าง มุ่งไปคนละอย่าง มีผลประโยชน์คนละอย่าง ขัดแย้งกันตลอดเวลา Communication คือการสื่อสารกัน หมายถึงมีการนิยามร่วมกัน ดังนั้นชุมชนมันเกิดขึ้นจากเครือข่าย จากพี่น้อง เขาก็มุ่งความอยู่รอดปลอดภัยของครอบครัวขยายของเขา ของเครือญาติที่เป็นพี่น้องกันของเขา หมู่บ้านคนไทยสมัยก่อนมักจะมีอย่างนี้มีตระกูลนั้น มีตระกูลนี้ สำคัญไปหมด ดังนั้นถ้ามีชุมชนที่มีหมู่บ้านเป็นเครือญาติกันไปหมด สามีภรรยาปรองดองกัน ผลประโยชน์ของเครือญาติเป็นใหญ่ รวมทั้งคนไทยเรารู้ว่าทุกคนเป็นพี่ป้าน้าอาทั้งนั้น ความเป็นพี่ป้าน้าอาแหละ เป็นหลักของชุมชนชาวบ้าน บางทีก็ไม่ได้เป็นญาติกันทางสายเลือด แต่ถือเป็นพี่ป้าน้าอา เพราะถือว่าอยู่ในชุมชนเดียวกัน นั่นพี่น้อง นั่นพี่น้อง นี่ก็ความเป็นชุมชนของชาวบ้าน มีค่านิยมอันเดียวกัน มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน รักษาผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก” (วิชัย ตันศิริ, 2538 : 83-86)

ประเวศ วะสี (2538) กล่าวว่า “กระแสใหญ่ในโลกจะมีแค่ Globalization อย่างเดียวก็หาไม่ แต่จะมีกระแสของ Localization หรือ Communitization (ศัพท์บัญญัติเอง) หรือความเป็นชุมชนเกิดขึ้นในขณะเดียวกันด้วย ความเข้มแข็งของชุมชนจะแก้ปัญหายุทธวิธี และพัฒนาทุกอย่างพร้อมกันไปอย่างเป็นบูรณาการ กล่าวคือ แก้ความยากจนได้โดยรวดเร็ว อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แก้และป้องกันปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม ยาเสพติด โสเภณี โรคเอดส์ อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม ชุมชนคือผู้ปฏิบัติวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนคือรากฐานของสังคมอารยะ (Civil Society) หรือรากฐานของประชาธิปไตย ยุทธศาสตร์ชุมชนจึงเป็นยุทธศาสตร์ใหญ่

ชุมชน หมายถึงการรวมตัวของกลุ่มชนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวกันตามพื้นที่หรือไม่ใช่พื้นที่ก็ได้ สมาชิกของชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ และมีการจัดการ

เมื่อเกิดความเป็นชุมชนขึ้น สมาชิกจะมีความสุขเป็นล้นพ้น และมีความสร้างสรรค์สูงยิ่ง มีศักยภาพที่จะทำอะไรๆ ให้สำเร็จทุกอย่าง เป็นศักยภาพอย่างไม่มีขีดจำกัด (Limitless potential) การที่ความเข้มแข็งของชุมชนมีอิทธิพลมาก เพราะมีองค์ประกอบที่ทรงพลัง 3 ประการ เข้ามาผนวกกันคือ ธรรมชาติ การเรียนรู้ และการจัดการ

ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านทั้งในชนบทและในเมืองรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ของชุมชน มีองค์กรชุมชนและองค์กรชาวบ้าน องค์กรชุมชนไม่ใช่สภาตำบล สภาตำบลเป็นองค์กรการปกครอง องค์กรชุมชนเป็นองค์กรการจัดการของชาวบ้าน ส่งเสริมให้ชุมชนจัดการเรื่องของตัวเองให้มากที่สุด รวมทั้งจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ ในปริณิณผลของชุมชน และให้ชุมชนโยงเชื่อมกันเป็นเครือข่าย ถ้าทำได้ดังนี้ สังคมและธรรมชาติจะเกิดสันติสุข ถ้าปราศจากการเรียนรู้ของชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย น่ายินดีที่หลายฝ่ายร่วมกัน กำลังทำการส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน มีสถานการศึกษา สถานพัฒนา สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กรอ.สังคมที่มีกรมประชาสงเคราะห์เป็นเลขานุการ องค์กรเอกชนและภาคธุรกิจ และในปี 2538 ก็จะมีการประชุมโลกเรื่อง การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการศึกษาชุมชน ในประเทศไทย

สังคมไทยควรทำความเข้าใจ ถึงความสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างยุทธศาสตร์ชุมชนให้เป็นยุทธศาสตร์ชาติ

ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับชาวบ้านเท่านั้น แต่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิด ถ้ามหาวิทยาลัยมีความเป็นชุมชนวิชาการ (Academic Community) มหาวิทยาลัยก็จะมีพลังทางสติปัญญามากกว่านี้ หรือถ้าพระสงฆ์ สร้างความเป็นชุมชนสงฆ์ขึ้นในวัดและในหมู่คณะ การพระศาสนาจะมีพลังขึ้น หรือถ้ามีความเป็นชุมชนในบริษัท คนในบริษัทก็จะมีความสุขและความสร้างสรรค์ขึ้น เป็นต้น”(ประเวศ วะสี, 2538 : 134-136)

แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวว่า “ชุมชนที่เข้มแข็งจะมีลักษณะดังนี้ คือ สมาชิกมีความผาสุกหรือมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีศักยภาพในการพึ่งพาตัวเองสูง มีทุน แรงงานและทรัพยากรเพื่อใช้ในการยังชีพ มีการพึ่งพาภายนอก อยู่ในลักษณะของการมีอำนาจในการจัดการ รู้จักเลือกและตัดสินใจ มีความสามารถสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิต มีการพึ่งพาอาศัยกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นงานส่วนตัวและส่วนรวมในการอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การแก้ปัญหาชุมชนร่วมกัน มีความสามัคคีรักใคร่ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันและสามารถธำรงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมไว้ได้ และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชุมชนจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างภูมิปัญญาในด้านต่างๆ เมื่อชุมชนมีความรู้ก็สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนของตนเอง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้นั้นต่อไปได้” (อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540 : 9-10)

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2539) ได้กล่าวว่า “ การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศจะพัฒนาได้อย่างแท้จริงต้องอาศัยการศึกษาเพื่อพัฒนาจิตสำนึก ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถของคนที่จัดการกับปัญหาต่างๆ ดังนั้นการศึกษาการเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน การเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะดังนี้

1. เป็นลักษณะการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ปัญหา เสนอทางเลือกการแก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน
2. เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการคิด-ทำ ทบทวนวิเคราะห์ และช่วยทำให้กลุ่มได้เรียนรู้การแก้ปัญหาต่างๆ ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป
3. เป็นการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง ที่ได้พยายามแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตในชุมชน
4. เป็นการเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ที่สัมพันธ์กันแบบแนวนอน เป็นความสัมพันธ์ของกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้และทำงานร่วมกัน

การเรียนรู้ของชุมชนจะต้องมีพลังและความสมดุลระหว่างองค์ประกอบ 3 ประการ คือ **ภูมิปัญญา และธรรมะ การเรียนรู้และการจัดการ** จึงจะแก้ปัญหาต่างๆ ได้ ภูมิปัญญาและธรรมะจะต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวผู้

นำและสมาชิกของชุมชน ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตร่วมกันของชุมชน มีสาระทางด้านธรรมะอยู่ในตัว ซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ส่วนการเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ซึ่งได้แก่เรื่องการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามและการหาคำตอบที่เกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ และแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ดังนั้นการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน จึงหมายถึงกระบวนการที่ชุมชนคิดร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาและสรุปผล เพื่อยกระดับความสามารถในการแก้ปัญหาให้สูงขึ้น นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการ ซึ่งเป็นเรื่องของกลไกการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องมีการจัดการซึ่งเป็นการกระจายบทบาทภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบในด้านต่างๆ ให้สมาชิกมีการกำหนดสิทธิ หน้าที่และวินัยในการอยู่ร่วมกันเป็นองค์กร

การส่งเสริมและการพัฒนาการเรียนรู้ต้องอาศัยจุดอ่อนจุดแข็งหลายฝ่าย ได้แก่ สถาบันการศึกษาภายในชุมชน ได้แก่ วัดและโรงเรียน ที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และชุมชนให้การยอมรับ เป็นสถาบันที่จะช่วยกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกัน ส่วนสถาบันที่อยู่นอกชุมชน มีความสามารถที่จะเชื่อมระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความรู้สมัยใหม่ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการชุมชนและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐที่มีจุดเด่น ในด้านทรัพยากรและความชอบธรรม ควรมีบทบาทในการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ส่วนการกระตุ้นการเรียนรู้และพัฒนาในชุมชน การเชื่อมโยงเครือข่ายและการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนกับฝ่ายต่างๆ นั้น องค์กรพัฒนาเอกชนมีความคล่องตัวในการดำเนินการ และถ้าหากเป็นเรื่องของความรู้และการจัดการทางธุรกิจ จะต้องอาศัยการสนับสนุนขององค์กรธุรกิจเอกชน และองค์กรชุมชนจะต้องมีผู้นำที่สามารถ ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนของตน ทำให้เกิดความสามัคคี มีธรรมะและมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการจัดการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง การเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ตามเหตุปัจจัยในเวลาใดเวลาหนึ่งนั้น จะต้องมีการบริหารจัดการเครือข่ายที่ดี จึงจะรักษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่เข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน” (สีลาภรณ์ นาคพรต, 2539 : 51-53)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามวิถีชีวิตชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ “การศึกษาเป็นการเรียนรู้ของบุคคลที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการ เกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดขึ้นด้วยตัวเองหรือจากการเรียนรู้จากผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เกิดการสะสมความรู้

ทักษะ ค่านิยม เกิดศักยภาพในการดำรงชีวิต ทั้งทางด้านกายภาพและจิตใจ เป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม สามารถพัฒนาตนเองและสังคม แก้ไขปัญหาต่างๆ และสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้นั้นไปสู่ผู้อื่นได้ การศึกษาของชุมชนมีแหล่งให้การศึกษาเรียนรู้รอบตัว ทั้งในครอบครัว ชุมชน ต่างชุมชน วัด ธรรมชาติ จากผู้ถ่ายทอดได้แก่ ผู้อาวุโส คนในครอบครัว พระ ครู ช่าง ผู้ชำนาญงานเฉพาะด้าน ผลงานศิลปกรรม สิ่งประดิษฐ์ เทคโนโลยี และธรรมชาติ รากฐานการเรียนรู้ส่วนมาก จะมาจากบุคคลและธรรมชาติ ในลักษณะที่เอื้ออาทรและการพึ่งพากัน การศึกษาของชุมชนนี้เนื้อหาการเรียนรู้จะถูกกำหนดตามความต้องการ และความจำเป็นของผู้เรียนและชุมชนเป็นหลัก เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เป็นเนื้อหาเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม หวังผลเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงในด้านต่างๆ การเรียนรู้เนื้อหาเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ผู้เรียนจะเรียนรายวิชาต่างๆ ตามความจำเป็นของชีวิต เช่น จิตวิทยา พุทธศาสตร์ นิเวศวิทยา เศรษฐศาสตร์ การจัดการ เป็นต้น ทุกเนื้อหามีการทดสอบประเมินผล ด้วยการปฏิบัติจริง เนื้อหาการเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสอน การสังเกต การปฏิบัติ การเลียนแบบ การอ่าน การฟัง การถาม การคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยน เป็นต้น เนื้อหาที่หลากหลาย และยืดหยุ่นตามความเหมาะสมของเนื้อหา ผู้เรียนและผู้สอนช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนี้ จึงเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทุกด้าน เกิดเป็นภูมิปัญญาของชุมชน ที่ช่วยให้ชุมชนแต่ละแห่งดำรงอยู่ได้ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตามวิถีชุมชนนี้ ได้มีการศึกษาในกรณีของประเทศอัฟริกาตะวันออกพบว่า การนำภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษาต้องจัดระบบการเรียนรู้ของการศึกษาชุมชน ผลการศึกษาได้แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา ดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาในวิถีชุมชนเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน รูปแบบการจัดการศึกษามีรูปแบบแตกต่างกันไปตามยุคสมัยแต่ปรัชญาในการจัดการศึกษา ยังคงยึดหลักการเดิม คือการเชื่อมโยงการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญๆ คือ

- 1.1 การถ่ายทอดวัฒนธรรมเป็นมิติสำคัญของการศึกษา ในวิถีชีวิตชุมชน
- 1.2 การศึกษาชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม
- 1.3 การศึกษาในวิถีชีวิตชุมชน เป็นฐานแห่งการศึกษาตามวัฒนธรรม

2. การประยุกต์การศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนในปัจจุบัน สามารถนำไปประยุกต์และขยายผล ในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและชุมชนได้ โดยมีประเด็นการพิจารณาดังนี้

- 2.1 การจัดการศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนเชิงสถาบันการศึกษา
- 2.2 การจัดการศึกษาในวิถีชุมชนเชิงวงจรชีวิต
- 2.3 การศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนเชิงห่วงโซ่ชีวิต

3. การศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนเชิงบริบทสังคม เป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของอิทธิพลของสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมทางใจและธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น

4. ในการจัดหลักสูตรการศึกษาในวิถีชุมชน จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบในด้านวัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมซึ่งได้แก่ ประเพณีและความเชื่อ องค์ประกอบด้านวงจรชีวิต ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านแบบอย่างทางอุดมการณ์ของชายและหญิง และด้านเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

สรุปคือการศึกษาของชุมชนจะไม่ทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นในวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนและการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมในการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างผสมกลมกลืน” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 133-136)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) กล่าวว่า “ การมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างเสริมพลังอำนาจให้แก่ชุมชน ซึ่งก็หมายถึงการสร้างให้ชุมชนมีพลังที่จะดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยต้องให้มีส่วนร่วมทั้งกระบวนการและเป้าหมายในการทำงาน ตั้งแต่การวิเคราะห์ตนเอง การวางแผนงาน การลงมือปฏิบัติงาน และการติดตามผลงาน วิธีการและเทคนิคในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการปฏิบัติจริง ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน การกำหนดปัญหา การแสวงหาทางเลือก การวางแผน การปฏิบัติ การควบคุม และการประเมินผล นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนรู้ โดยการสาธิตและการทดลอง ภายใต้งานใจเดียวกับที่ชุมชนมีอยู่

2. การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นโดยการศึกษาดูงานอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนความรู้ การสรุปบทเรียน โดยต้องมีการเตรียมตัวทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายผู้ศึกษาดูงานและผู้ให้การศึกษาดูงาน

3. การเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเรียนรู้จากปราชญ์หรือสถาบันชุมชน แล้วนำมาผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพเงื่อนไขท้องถิ่น

4. การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลองหรือตัวอย่าง เช่น กรณีปัญหา การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร เกม นิทาน เป็นต้น

5. การเรียนรู้จากการถ่ายทอด เป็นการเรียนรู้จากการถ่ายทอดเนื้อหาโดยตรง ได้แก่ การให้ข้อมูล ข่าวสาร การบอกเล่า การบรรยาย การอภิปราย นิทรรศการ และสื่อต่างๆ

เทคนิคการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นเทคนิคผสมผสาน และต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ที่ให้คุณค่าแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เช่น เพศ วัย อาชีพ พื้นฐานการศึกษาและประสบการณ์

ดังนั้นการเลือกแบบและเทคนิคการส่งเสริมการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงมิติด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสัมพันธ์กับชีวิตวัฒนธรรม คุณค่าความรู้เดิม การสร้างความรู้ใหม่ ตลอดจนการเหมาะสมของสื่อต่างๆ ด้วย” (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543 : 6-1)

แนวคิดเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

อุทัย คุณเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) กล่าวว่า “การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้โรงเรียนสามารถทำหน้าที่หรือแสดงบทบาทได้คือ

1. บุคลากรในชุมชนจะต้องมีวิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาของชุมชนร่วมกันซึ่งเกิดจากการร่วมกันคิดร่วมกันวางแผน และทำงานร่วมกันของชุมชนและโรงเรียน จึงควรแสวงหากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากภาคอื่นๆ เช่น ครอบครัว สถาบันศาสนา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ชุมชนอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาความรู้ ความคิด กำลังใจ ประสบการณ์ บทเรียน และงบประมาณ เป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือและพัฒนาไปสู่การผลักดันให้การศึกษาทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
3. โครงสร้างของการจัดการศึกษาตามแนวราบ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ชุมชนได้มีอำนาจในการบริหารมากขึ้น และมีการจัดโครงการความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับภาคีอื่น เช่น ครอบครัว ชุมชน วัด อบต. เป็นต้น เปลี่ยนจากโรงเรียนจากศูนย์กลางมาเป็นแนวราบ มีลักษณะความเสมอภาคมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ภาคีอื่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น มีการกระจายความรู้ให้หลากหลายโดยไม่ผูกขาดกับโรงเรียน การศึกษาจึงเป็นเรื่องของชุมชนที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบและช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน
4. นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐจะต้องปรับปรุงในเรื่องเป้าหมายที่มาจากรัฐฝ่ายเดียว มาสู่ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน กระจายการศึกษาจากโรงเรียนไปสู่แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่วนในด้าน การปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียนให้เปลี่ยนจากระบบแนวตั้งเป็นแนวราบมากขึ้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของภาคีอื่น และให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบโรงเรียน พัฒนาครู ให้มุ่งที่การ

ศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน มีการปรับปรุงหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ การพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชนและเอื้อให้เกิดการถ่ายทอดสติปัญญาอย่างต่อเนื่องของชุมชน

5. ชุมชนมีเงื่อนไขพื้นฐานในการพัฒนา เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ผลผลิต ราย ได้ เป็นต้น มีปัจจัยแห่งความเข้มแข็งบางส่วนเหลืออยู่ เช่น กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ตาม ธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ที่จะพัฒนาได้ หากชุมชนมีปัจจัยเหล่านี้ก็ทำให้โรงเรียนหรือ ภาควิชาอื่นๆ เข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้และช่วยให้เกิดกิจกรรมที่จะพัฒนาความเข้มแข็งได้ง่าย ขึ้น

กระบวนการเกิดความร่วมมือและทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย เงื่อนไขที่จำเป็น นอกเหนือจากปัจจัยพอเพียง ดังที่กล่าวไปแล้ว ซึ่งความยั่งยืนของการพัฒนานั้นเงื่อนไข ทั้งสองจะต้องอยู่ในลักษณะสมดุล เงื่อนไขจำเป็นที่จะทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมี 3 ประการคือ

1. บุคลากรที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความรู้และจิต สำนึก การเรียนรู้จะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล มองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองและชุมชน จึงจะทำให้เกิดการร่วมมือกันขึ้น การเรียนรู้ไม่ได้มุ่งที่ความสำเร็จของงานเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการให้ ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้แก่ทุกฝ่าย ที่จะสร้างกระบวนการเรียนเพื่อพัฒนาความรู้และจิตสำนึกของชุม ชน เพื่อให้ชุมชนมีความผูกพัน มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ร่วมกัน ที่จะเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

2. บุคลากรมีทัศนคติที่เคารพและเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน เกิดความร่วมมือกันอย่างเสมอ ภาค ปราศจากการครอบงำ ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพ ให้เกิดขึ้นในชุมชน

3. บุคลากรให้การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความคิดเห็นที่ยืดหยุ่น สามารถยอมรับความ คิดเห็นที่ไม่ตรงกัน และสามารถลดความขัดแย้งหรือความรุนแรงต่างๆ ได้ ก็เป็นผลให้การทำงานร่วมกัน นั้นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

กระบวนการเกิดและการดำเนินความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

1. การแสวงหาระบบหรือกลไกที่จะสร้างหรือพัฒนาบุคลากรให้มีทัศนคติหรือวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการ เกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน

2. เมื่อผ่านการศึกษาและมองปัญหาร่วมกันแล้วจึงค่อยขยายไปสู่การร่วมกันคิดวิเคราะห์ กำหนด แนวทางการแก้ปัญหาและวางแผนกิจกรรมการพัฒนาดังกล่าว ที่จะแก้ปัญหาที่ประสบอยู่และพัฒนาทัศนคติ ความสามารถและสติปัญญาของบุคคล

3. จัดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและจัดการตามกิจกรรมที่กำหนด โดยการสรุปและประเมิน ผลการดำเนินการกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาพัฒนากิจกรรมและการเรียนรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง

4. แสวงหาแนวทางของการขยายความคิด กิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชน และภาคีต่างๆ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึงและผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแบบเนวราบอย่างต่อเนื่องในชุมชน

5. สำรวจหารูปแบบและระบบของการร่วมมือและสัมพันธ์กับภาคีอื่นๆ ภายนอกชุมชนที่จะพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียนและชุมชนโดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ” (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540 : 84-96)

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวว่า “หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่บุคคลในท้องถิ่นจัดให้กับผู้เรียนตามสภาพ หรือความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดกิจกรรมไว้อย่างกว้าง ๆ เนื้อหาสาระและประสบการณ์เป็นหลักการต่างๆ ไป ไม่สนองปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้หมด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อทักษะ และการดำรงชีวิตของคน ทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัวและท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข

3. การเรียนรู้ที่ดีจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ชีวิต เข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพัน รวมถึงเกิดความรักภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมีอยู่มาก และสะสมมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ได้ แต่หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ ในการเรียนการสอนได้ทั้งด้าน อาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม คณิต การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจัดทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ท้องถิ่นหรือโรงเรียนสามารถที่จะปรับปรุงองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ทั้งในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา โดยที่ไม่ทำให้จุดประสงค์ในแม่บท และคาบเวลาเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท รวมทั้งยังสามารถสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ในรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีได้ด้วย โดยสรุปการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้ 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ (1) จัดทำหลักสูตรรายวิชาใหม่ที่ไม่ได้ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแม่บท หรือการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นเข้ามาเสริมหลักสูตรแม่บท โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท (2) การปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยดำเนินการดังต่อไปนี้ ก. ปรับเพิ่มและ/หรือขยายเนื้อหาสาระวิชาในหลักสูตรแม่บท ข. ปรับเพิ่มและ/หรือขยายกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริม ก. ปรับเพิ่มและ/หรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ (3) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะหลักสูตรระยะสั้นสำหรับท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยไม่มีหลักสูตรแม่บทเป็นกรอบในการกำหนด

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทั้งในระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน มีกระบวนการดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งกรรมการเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชา การสอน สภาพท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรได้แก่ ครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ วิทยากรท้องถิ่นนักวิชาการ

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน สสำรวจสภาพความต้องการของผู้เรียน ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เพื่อสรุปเป็นความต้องการที่จำเป็นและเป็นไปได้ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบรายวิชานั้น โดยต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา จะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น วัยและพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน มีความต่อเนื่องรายวิชาในชั้นต้น และรายวิชาในกลุ่มเดียวกัน มีความถูกต้องทันสมัย น่าสนใจและเหมาะสมกับคาบเวลา

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจุดประสงค์อย่างละเอียด เน้นทักษะกระบวนการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรม โดยครูผู้สอนช่วยประสานกิจกรรมและชี้แนะ และกิจกรรมไม่ควรมากและน้อยเกินไป

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน มักยึดตามโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทและปริมาณเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ ต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์/หน่วยการเรียนรู้ย่อย ที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล ให้ตรงกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เช่น วิธีการวัด เกณฑ์การตัดสิน เวลาเรียน

ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการเรียน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่างๆ

ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพการใช้หลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่างๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง เป็นการทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติการใช้หลักสูตร โดยเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับชั้น กล่าวคือ ท้องถิ่นเสนอต่อคณะกรรมการการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา กรมวิชาการและกระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อหลักสูตร ได้รับการอนุมัติต้องมีการอบรมครูเกี่ยวกับวิธีการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร เพื่อดูว่าหลักสูตรเมื่อนำไปใช้ปฏิบัติจริงได้ผลเพียงใด จะหาทางปรับปรุงแก้ไข ค้นหาข้อดีข้อเสีย วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน และเพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหารว่าควรจะใช้หลักสูตรนี้ต่อไปหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาวางแผนว่า จะประเมินหลักสูตรด้านใดบ้าง เช่น เอกสารหลักสูตร การใช้หลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหรือประเมินหลักสูตรทั้งระบบ

กล่าวโดยสรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีกระบวนการใหญ่ 3 กระบวนการคือกระบวนการวางแผนการจัดทำหรือร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร” (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539 : 123-131)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ดนตรี

รัชชัย นาควงษ์ (2534) กล่าวว่า “คำว่าดนตรีศึกษา (Music education) เป็นคำที่องค์การการศึกษาของอเมริกา National Education Association ตั้งขึ้นเพื่อเน้นความสำคัญของวิชาดนตรี ว่าเป็นวิชาที่จะต้องประกอบอยู่ในหมวดการศึกษาทั่วไป (General education) ในระยะแรกๆ ที่มีดนตรีศึกษานั้น การเรียนการ

สอนมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายสองประการคือ ให้สามารถอ่านโน้ตได้และขับร้องเพลงได้อย่างดี ต่อมาจะมีการเน้นเพิ่มเติมให้มีการสอนปฏิบัติทั้งสำหรับการขับร้องและการบรรเลงดนตรี ทั้งนี้เพราะครูดนตรีเชื่อว่านักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในดนตรี และจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสัมผัสกับดนตรีอย่างจริงจังและใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้ดนตรีภาคปฏิบัติจึงกลายเป็นแก่นสารของดนตรีศึกษา ในเวลาต่อมาก็มีการเพิ่มเรื่องราวเกี่ยวกับความซาบซึ้งในดนตรี (Appreciation) และความเข้าใจในเนื้อหาสาระ (Concepts) เข้าไปในจุดประสงค์การสอนของดนตรี” (ธวัชชัย นาควงษ์, 2543 :1-2)

Nye ได้กล่าวว่า " จากข้อความสำคัญ ที่ ดิวอี้ (Jonh Dewey) เคยกล่าวว่า วิชาศิลปะเปรียบเหมือนซีเมนต์ที่เชื่อมต่อวิชาต่างๆ ในหลักสูตร และกล่าวว่านักการศึกษาใช้เวลาานพอสมควรกว่าจะเข้าใจประโยชน์ได้ลึกซึ้ง แต่เดี๋ยวนี้เขาเริ่มสามารถมองเลยไปได้ไกล ที่จะเห็นว่าดนตรีเป็นวิชาชั้นยอดเยี่ยมในการพัฒนาสติปัญญา ดนตรีมีหลักเกณฑ์ในการคิด ประสบการณ์ต่างๆ ในวิชาดนตรีสนับสนุนการทำงานร่วมกันของร่างกายและสมอง การแสดงดนตรีไม่ว่าจะเป็นการบรรเลงดนตรีหรือร้องเพลง ร่างกายอันได้แก่กล้ามเนื้อ เสียงร้อง ประสาทหูและสายตา จะทำงานควบคู่พร้อมกันไปกับสมอง การทำงานร่วมกันระหว่างร่างกายและสมองนี้ ถือเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับวิชาที่เป็นวิชาพื้นฐาน"

(Nye และคณะ, 1992 : 2)

บทที่ 3

ชุมชน “ชาวบ้าน นักดนตรี โรงเรียน”

กับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง

วงปี่พาทย์พื้นเมืองเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สร้างขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้ทั้งความบันเทิงในงานมงคลและงานพิธีกรรมที่สำคัญของชีวิตคือพิธีกรรมงานศพ วงปี่พาทย์พื้นเมืองจึงมีบทบาทและหน้าที่รับใช้ชุมชนด้วยความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นมาแต่ครั้งในอดีต เพลงที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์พื้นเมืองให้ความไพเราะสนุกสนานจนมีผู้สูงอายุหลายท่านได้กล่าวว่า “วงปี่พาทย์พื้นเมืองฟังเมื่อไรก็ไพเราะ : นักวิจัย) ปัจจุบันสภาพการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปชุมชนได้รับสิ่งใหม่ ๆ หลายสิ่งหลายอย่างเข้ามารับใช้ชุมชนแทนสิ่งเก่า ๆ เป็นผลทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเคลื่อนไหวห่างไกลไปจากวิถีชีวิตของคนดั้งเดิมไปมาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความเฉลียวฉลาดสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มาใช้แก้ปัญหาชีวิตได้อย่างน่ามหัศจรรย์ สิ่งที่เคยทำยากหลาย ๆ อย่างในอดีตกลับทำง่ายในปัจจุบัน สิ่งที่เคยรับชุมชนใช้ในอดีตหลาย ๆ อย่างก็เลิกใช้ไปในปัจจุบัน ตามกระแสการพัฒนาของเทคโนโลยีที่มีศักยภาพด้วยภูมิปัญญาของคนรุ่นใหม่ซึ่งสังคมปัจจุบันเรียกว่าการพัฒนา วงปี่พาทย์พื้นเมืองของล้านนาเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านสิ่งหนึ่งที่กำลังถูกคุกคามจากกระแสเทคโนโลยีซึ่งเป็นวัฒนธรรมใหม่ จนชวนเชจนถึงขั้นต้องพินาศและสูญหาย รักษาให้พื้นถิ่นชีพเพื่อสามารถที่จะดำรงอยู่ในชุมชนชาวล้านนาต่อไปได้ วงปี่พาทย์พื้นเมืองเคยเป็นเพื่อนในงานศพของชาวล้านนาเพื่อผ่อนคลายความโศกเศร้าของเจ้าภาพ และเป็นเพื่อนยามคำคืนที่มีดมิดซึ่งให้ความรู้สึกวังเวงและน่ากลัวมาเป็นเวลาช้านาน จนกระทั่งมีกระแสไฟฟ้าที่ให้แสงสว่างไสวไปทั่วทั้งชุมชนจึงทำให้คลายความน่าสะพรึงกลัวลงไป เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วงปี่พาทย์พื้นเมืองค่อย ๆ หดบทบาทในงานศพลงทีละเล็กละน้อยจนถึงขั้นหมดความจำเป็นที่จะใช้ในงานศพไปหลายต่อหลายงาน สิ่งใดก็ตามเมื่อไม่มีหน้าที่ความสำคัญก็ต้องลดน้อยลงเป็นธรรมดา แต่คุณค่าของสิ่งเหล่านั้นแท้จริงแล้วหาได้เสื่อมสลายลงไปไม่ เช่นเดียวกลับวงปี่พาทย์พื้นเมือง ถึงแม้ความสำคัญจะลดลง แต่คุณค่าที่เป็นทรัพย์สินทางสังคมคงประเมินค่าได้ยาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมแรงร่วมใจกันเก็บรักษาเอาไว้เป็นทรัพย์สินของชาติต่อไป การเก็บรักษาดังกล่าวจำเป็นต้องมีผู้ดูแล ผู้ดูแลที่เหมาะสมที่สุดคือโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยมีชุมชนร่วมแรงร่วมใจช่วยกันโอบอุ้ม โรงเรียนจะดำเนินการรักษาวงปี่พาทย์พื้นเมืองไว้ได้คงไม่มีวิธีการอื่นนอกจากจัดให้มีการเรียนการสอนวงปี่พาทย์พื้นเมืองขึ้นในโรงเรียน จากการศึกษาศักยภาพของชุมชน 8 ชุมชน และของโรงเรียนในชุมชน 2 โรงเรียน ในการวิจัยระยะที่ 1 ขึ้นประเมินสถานการณ์ชุมชน ซึ่งได้ทำการศึกษาอย่างละเอียดทุกแง่มุมของชุมชน สรุปได้ว่าชุมชนบ้านฟ่อน และโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อน

วิทยา มีศักยภาพทุกด้าน ที่จะสามารถร่วมมือกันอนุรักษ์วังปีพาทย์พื้นเมืองให้อยู่ได้ โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาจึงเหมาะสมที่จะเป็นศูนย์การจัดการเรียนการสอนและการเผยแพร่องค์ความรู้วังปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่เยาวชนในชุมชนและชุมชนอื่นๆ ในล้านนา การที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาจะเป็นศูนย์ดังกล่าวได้ มีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดในการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวังปีพาทย์พื้นเมือง

ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการร่วมกันตามประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมความคิด

1. การระดมความคิดในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวังปีพาทย์พื้นเมือง

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิด (Future search conference) ในการสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวังปีพาทย์พื้นเมือง ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2545 เวลา 8.00 น. - 16.30 น. ที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดร่วมกันระหว่าง ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน เยาวชน นักดนตรี และครูโรงเรียนบ้านฟ่อนวิทยา จำนวนทั้งหมด 50 คน โดยมีคำถามนำให้ร่วมกันคิดดังนี้

- 1.1 วังปีพาทย์พื้นเมืองในอดีตเป็นอย่างไร
- 1.2 วังปีพาทย์พื้นเมืองปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.3 วังปีพาทย์พื้นเมืองในอนาคตควรเป็นอย่างไร
- 1.4 มีปัจจัยสำคัญอะไรที่จะทำให้วังปีพาทย์พื้นเมืองเป็นไปอย่างที่เราคาดหวัง
- 1.5 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวังปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นอย่างไร
- 1.6 โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาควรมีบทบาทอย่างไรในการอนุรักษ์วังปีพาทย์พื้นเมือง
- 1.7 ชุมชนควรมีบทบาทอย่างไรในการอนุรักษ์วังปีพาทย์พื้นเมือง
 - 1.7.1 การสร้างหลักสูตรและการสนับสนุนการเรียนของบุตรหลาน
 - 1.7.2 ด้านเงินทุนระยะยาว
 - 1.7.3 ด้านการจัดการวังปีพาทย์ที่จะเกิดขึ้นที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา
- 1.8 วังปีพาทย์พื้นเมืองมีส่วนช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างไร

จากคำถามนำทั้ง 8 หัวข้อ ผู้ที่เข้าร่วมระดมความคิดได้ให้ความคิดเห็นอย่างหลากหลายสรุปเป็นจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามได้ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง

1. ชาวบ้านมีความผูกพันกับวังปีพาทย์พื้นเมืองทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน
2. เพลงที่บรรเลงด้วยวังปีพาทย์พื้นเมืองไพเราะประทับใจของคนสูงอายุ
3. วังปีพาทย์พื้นเมืองเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา

4. ภาครัฐและองค์กรเอกชนให้ความสนใจในภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

5. นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจ

จุดอ่อน

1. ขาดกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองที่เป็นระบบที่ดี
2. คนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ไม่สนใจวงปีพาทย์พื้นเมือง
3. บรรเลงได้เฉพาะผู้ชายควรให้เพศหญิงสามารถบรรเลง
4. ขาดงบประมาณสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองจากองค์กรท้องถิ่นอย่างแท้จริง
5. เครื่องดนตรีและการแต่งกายของนักดนตรีไม่สวยงาม
6. ทำนองเพลงซ้ำซากไม่ตื่นเต้นเร้าใจ
7. ขาดการรวมกลุ่มของนักดนตรี

โอกาส

1. โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาควรเป็นศูนย์กลางการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยต้องดำเนินการสร้างกระบวนการสืบทอดอย่างเป็นระบบคือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองและจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนและบุคคลภายนอกอย่างต่อเนื่องและต้องให้วงปีพาทย์พื้นเมืองที่เกิดขึ้นในโรงเรียนได้แสดงทุก ๆ งานที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของวงปีพาทย์พื้นเมือง ให้ทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง เช่น มีป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ จัดนิทรรศการเกี่ยวกับวงปีพาทย์พื้นเมือง ออกเสียงตามสายในชุมชน เป็นต้น เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวงปีพาทย์พื้นเมืองให้กับนักเรียนและชาวบ้านทั่วไป จะทำให้ประชาชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังให้คนในชุมชนเกิดความสำนึกที่จะร่วมกันอนุรักษ์
3. ควรส่งเสริมให้เยาวชนทั้งผู้หญิงและผู้ชายสามารถบรรเลงวงปีพาทย์พื้นเมืองได้
4. ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านทั่วไปที่มีความสนใจจะบรรเลงวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้มีโอกาสได้ฝึกหัดได้อย่างเต็มที่
5. โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกัน จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมือง
6. ควรสนับสนุนให้จัดตั้งกลุ่มหรือสมาคมนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง เพื่อเป็นพลังผลักดันให้วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นอาชีพที่ยั่งยืนได้

ภัยคุกคาม

1. ค่าจ้างวงปีพาทย์พื้นเมืองไปบรรเลงในงานต่าง ๆ มีราคาค่อนข้างแพง
2. นักดนตรีรุ่นเก่าที่สูงอายุได้เสียชีวิตทำให้จำนวนนักดนตรีลดลงเป็นลำดับเพราะคนรุ่นใหม่ไม่สนใจวงปีพาทย์พื้นเมือง

3. คนรุ่นใหม่ชื่นชมหลงใหลในวัฒนธรรมต่างชาติที่หลงใหลเข้าสู่ชุมชน

สรุปผลจากการประชุมระดมความคิดเป็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ต่อการสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยได้เรียงลำดับหัวข้อในแต่ละประเด็นจะมองเห็นว่า จุดแข็ง เป็นจุดแข็งที่ไม่ยั่งยืนหรือเป็นจุดแข็งที่ยังเลือนลอย ในขณะที่ จุดอ่อน เป็นจุดอ่อนที่มีแรงขับเคลื่อนที่จะเพิ่มความอ่อนให้รุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ภัยคุกคาม เป็นภัยคุกคามที่แก้ไขได้ยาก จะมองเห็นได้ชัดว่าการจะดำเนินการสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมืองให้ได้ผลต้องดำเนินการตาม โอกาส ที่จะเป็นไปได้ ตามที่ชาวบ้าน นักดนตรี เยาวชนและครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาได้เห็นพร้อมต้องกันทั้ง 6 ข้อ แต่ข้อที่สำคัญคือ

โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาควรเป็นศูนย์กลางการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองโดยต้องดำเนินการสร้างกระบวนการสืบทอดอย่างเป็นระบบคือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองและจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนและบุคคลภายนอกอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ควรจะมีการบริหารจัดการให้วงปีพาทย์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นวงปีพาทย์ของชุมชนและให้มีโอกาสได้แสดงทุก ๆ งานที่เกิดขึ้นในชุมชน ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาและชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า “การที่จะจัดหลักสูตรให้มีการเรียนการสอนวงปีพาทย์พื้นเมืองขึ้นที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เราชาวชุมชนมีความรู้สึกดีใจที่ทางรัฐให้การสนับสนุนให้ความสนใจต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง คาดว่าโครงการนี้จะเกิดผลดีและประสพผลสำเร็จอย่างแน่นอนโรงเรียนบ้านพ่อนควรภูมิใจที่มีบทบาทในครั้งนี้”

ต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ใช้คนในชุมชนให้เห็นความสำคัญของวงปีพาทย์พื้นเมืองให้ทั่วถึงอย่างต่อเนื่อง เช่น มีป้ายประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวงปีพาทย์พื้นเมืองให้กับนักเรียนและชาวบ้านทั่วไปและการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองมีแผ่นประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอนุรักษ์เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความสำนึกที่จะร่วมกันอนุรักษ์ ออกเสียงตามสายในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของวงปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อให้คนในชุมชนได้มองเห็นอย่างต่อเนื่อง จัดนิทรรศการแสดงประวัติความเป็นมาของวงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นต้น

2 ปฏิบัติการร่วมกันตามประเด็นต่างๆ ที่ได้จากการระดมความคิด ได้แก่ สร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง การจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดหาเครื่องดนตรี การจัดทำซีดี และ วีซีดี และ เปิดศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนาและการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ

2.1 สร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยได้ดำเนินการร่วมกันจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

2.1.1 การจัดตั้งกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

หลังจากจัดกิจกรรมประชุมระดมคิดร่วมกันแล้วจึงได้จัดตั้งกรรมการเพื่อดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยคณะกรรมการประกอบด้วย ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อน ชาวบ้าน และนักวิจัยดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ผศ. ประชุม	บุญน้อม	หัวหน้าโครงการ ฯ เป็นประธานกรรมการ	
ผศ. ณรงค์	สมิทธิธรรม	นักวิจัย	กรรมการ
อ. บุญธรรม	แสงเจริญ	นักวิจัย	กรรมการ
อ. ศรชัย	เต็งรัตน์ล้อม	นักวิจัย	กรรมการ
อ. สมพร	นาคพิทักษ์	นักวิจัย	กรรมการ
อ. สมศักดิ์	แก้วบุญเรือง	นักวิจัย	กรรมการ
อ. วิไล	ศิริรักษ์	นักวิจัย	กรรมการ
อ. สมมุติ	พงศ์ปียาพัทธ์	นักวิจัย	กรรมการ
นาย สมบูรณ์	มะโนธรรม	นักวิจัย	กรรมการ
อ. สดศรี	ขัตติวงศ์	อาจารย์ผู้สอน	กรรมการ
อ. สุภาพร	อาสางค์	อาจารย์ผู้สอน	กรรมการ
นายไชยวงศ์	สายสิงห์ทอง	ผู้นำชุมชน	กรรมการ
นายเจริญ	สุนันตะ	มัคณายกวัดบ้านฟ่อน	กรรมการ

กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองได้พิจารณาและกำหนดแนวทางการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อให้เป็นหลักสูตรที่เกิดประโยชน์สูงสุด ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่เน้นสาระการเรียนการสอนเรื่องวงปีพาทย์พื้นเมือง
- (2) เป็นหลักสูตรที่ทุกรายวิชาจัดการเรียนการสอนในเวลาปกติไม่ใช่ออกให้เรียนเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เรียนนอกเวลา
- (3) ต้องเป็นหลักสูตรที่มีรายละเอียดได้แก่ คำอธิบายรายวิชา แผนการเรียนรู้ เอกสารประกอบการสอน และ สื่อการสอน เพื่อให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนสามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ
- (4) ยึดแนวทางตามธรรมนูญของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่มุ่งอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- (5) ยึดหลักสูตรแม่บทของโรงเรียนคือหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- (6) ชุมชนมีส่วนในการร่างหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมือง

2.1.2 การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

การประชุมสัมมนาเรื่องการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 - 27 มีนาคม 2545 ตั้งแต่เวลา 8.00 น.- 17.00 น. ที่ห้องประชุมอาคารวิทยบริการ ชั้น 6 สถาบันราชภัฏลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กรรมการร่างหลักสูตรและครูโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาทุกคนได้มีความรู้และความเข้าใจเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นและการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์ที่จะเกิดขึ้น

ในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ผู้เข้าประชุมสัมมนาจำนวนทั้งสิ้น 46 คน กลุ่มบุคคลเป้าหมายสำคัญคือคณาจารย์โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาทุกคน เพื่อต้องการให้คณาจารย์ทุกคนรับรู้เรื่องหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และเข้าใจการดำเนินงานการสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมืองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินการสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสิ่งสำคัญที่จะช่วยทำให้ชาวบ้านเกิดความสำนึกในคุณค่าของวงปีพาทย์พื้นเมืองได้อย่างดียิ่งคือครู เพราะครูมีบทบาทที่แฝงอยู่ในชุมชนคือความเป็นผู้นำชุมชน ชาวบ้านทั่วไปเชื่อถือครูอยู่แล้ว เพราะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนบุตรหลานของเขาให้มีอนาคตที่ดี คำพูดหรือความคิดเห็นของครู ชาวบ้านมักจะน้อมรับ เพราะฉะนั้นถ้าครูมีความรู้สึกและสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์และสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมืองแล้วเมื่อครูถ่ายทอดความรู้สึกไปถึงชุมชนก็จะเป็นกระบวนการที่สร้างจิตสำนึกในการสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี คณะนักวิจัยได้เรียนเชิญผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปางบรรยายพิเศษ และได้เชิญวิทยากรผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเป็นคณะทำงานเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง เป็นคณะทำงานที่ได้รับการฝึกอบรมจากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นคณะทำงานที่ให้คำปรึกษาเรื่องการทำหลักสูตรท้องถิ่นกับโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง คณะวิทยากรส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เพราะเป็นโรงเรียนนำร่องในการทำหลักสูตรท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง คณะวิทยากรดังกล่าวได้แก่

นางเบญจลักษณ์ บัวภิบาล	อาจารย์ 3 ระดับ 8	โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร	อ.ห้างฉัตร จ. ลำปาง
นางมาลี เตชะพี	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร	อ. ห้างฉัตร จ. ลำปาง
นางศรณีย์ วิชัยคำ	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร	อ.ห้างฉัตร จ. ลำปาง
นางลัดดาวัลย์ ศรีจำลอง	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร	อ.ห้างฉัตร จ. ลำปาง
นางวันเพ็ญ อึ้งสมพงษ์	อาจารย์ 2 ระดับ 7	โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร	อ.ห้างฉัตร จ. ลำปาง

ผลสรุปที่ได้จากการประชุมสัมมนาการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นดังต่อไปนี้

- (1) คณะกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองมีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองได้
- (2) คณะครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนทุกคนให้ความสนใจและมีความเข้าใจเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นและได้แสดงออกให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกในการสืบสานวงปีพาทย์พื้นเมือง
- (3) ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงของจังหวัดลำปางได้รับทราบและให้การสนับสนุน

2.1.3 วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

คณะกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้วิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาปัจจุบัน ปรากฏว่าหลักสูตรที่เป็นแม่บทที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

กำลังมีการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษาในระดับชาติ กระทรวงศึกษาธิการจึง ได้พัฒนาหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาของชาติพุทธศักราช 2544 หลักสูตรที่พัฒนาใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการเรียกว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้กำหนดกรอบไว้เป็นแนวทางกว้างเพื่อให้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนไปสร้างหลักสูตรใหม่ที่มีเนื้อหาเฉพาะของแต่ละโรงเรียนที่มีบริบททางวัฒนธรรมของชุมชนต่างกัน ซึ่งจะเรียกว่าหลักสูตรท้องถิ่น การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพหุวัฒนธรรมเมือง จึงมีความจำเป็นที่ต้องยึดแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพราะจะเป็นหลักสูตรแม่บทในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา โดยยึดส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

(1) โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)	ช่วงชั้นที่ 1 (ม. 1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ม. 4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม	เวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ (จำนวน ชม.) / 1 ปีการศึกษา			
ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ	120	120	120	120
เวลาเรียนรวมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ / 1 ปีการศึกษา	800-1,000	800-1,000	1,000-1,200	1,200 →

(หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 : 8)

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2) สารและมาตรฐานการเรียนรู้

“หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้” (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544 : 12)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ ส่วนเนื้อหาอื่น ๆ โรงเรียนแต่ละโรงเรียนต้องดำเนินการศึกษาเพิ่มเติมตามความเหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จำเป็นต้องพิจารณาสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มศิลปะซึ่งประกอบด้วย 3 สาระการเรียนรู้ได้แก่ สาระทัศนศิลป์ สาระดนตรี และสาระนาฏศิลป์ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ในสาระดนตรีมีมาตรฐานการเรียนรู้ และมาตรฐานช่วงชั้น ดังนี้

1) มาตรฐานการเรียนรู้ดนตรี

- “-1 มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ คุณค่า ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 2 มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น”
- (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544 : 18)

2) มาตรฐานช่วงชั้น

“-1 มาตรฐานช่วงชั้น ป.1-3

- 1) เข้าใจว่าเสียงกำเนิดได้ด้วยวิธีต่าง ๆ
- 2) ขับร้องและบรรเลงดนตรีโดยใช้องค์ประกอบของดนตรีให้ได้ผลตามที่ต้องการ
- 3) ใช้เครื่องดนตรีอย่างถูกต้องและปลอดภัย
- 4) แสดงออกถึงการรับรู้ความไพเราะของเสียง
- 5) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เสียงขับร้อง เสียงเครื่องดนตรีของตนเองและผู้อื่น
- 6) สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้กับวิชาอื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้

-7) รู้ว่าดนตรีมาจากยุคสมัยและสถานที่ต่างกัน

-8) สนใจดนตรีอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

-2 มาตรฐานช่วงชั้น ป. 4-6

-1) เข้าใจเสียงที่บรรเลงจากเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ทั้งบรรเลงเดี่ยวและบรรเลงเป็นวงระบู้ได้ว่าพื้นฐานทางดนตรีสามารถใช้ในการสื่อความรู้สึก

-2) ขับร้องและการบรรเลงดนตรีโดยใช้ประสบการณ์จินตนาการจากการสังเกตองค์ประกอบดนตรีและเทคนิคเบื้องต้นให้ได้ผลตามความต้องการ

-3) ใช้และเก็บเครื่องดนตรีได้อย่างปลอดภัย

-4) แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะเสียงของดนตรีด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความสนใจ

-5) แสดงความคิดเห็นเรื่ององค์ประกอบดนตรีตามหลักการดนตรี

-6) สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ไปใช้กับวิชาอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันได้

-7) รู้ว่าดนตรีสะท้อนให้เห็นถึงแหล่งที่มา

-8) ฟังพอใจและยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานดนตรี การสืบทอดงานดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

-3 มาตรฐานช่วงชั้น ม. 1-3

-1) เข้าใจเรื่องเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ที่ใช้ในการผสมวงและทำให้เกิดวงดนตรีประเภทต่าง ๆ ระบู้ได้ว่าดนตรีมีอิทธิพลต่อจิตใจและความรู้สึกของบุคคล

-2) ขับร้องและบรรเลงดนตรีโดยเลือกและประยุกต์องค์ประกอบและเทคนิคทางดนตรีให้ได้ผลตามความต้องการ

-3) มีความรับผิดชอบและระมัดระวังในการใช้และเก็บรักษาเครื่องดนตรี

-4) แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะของดนตรีจากประสบการณ์และความสนใจโดยใช้หลักการพื้นฐานทางดนตรี

-5) แสดงความคิดเห็นและจำแนกความแตกต่าง เรื่ององค์ประกอบดนตรี ความไพเราะของเสียงดนตรีตามหลักการทางดนตรี

-6) สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้ในวิชาอื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้

-7) เข้าใจความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อดนตรี

-8) มีส่วนร่วมและซาบซึ้งในกิจกรรมดนตรีที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม ปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

-4 มาตรฐานช่วงชั้น ม.4-6

-1) เข้าใจเครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง

- 2) ขับร้องและบรรเลงดนตรีในการเลือกผสมผสานองค์ประกอบและทักษะดนตรีให้ได้ผลตามความต้องการ
- 3) ใช้และบำรุงรักษาเครื่องดนตรีด้วยความระมัดระวัง ปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ
- 4) แสดงออกถึงความรู้สึกในการรับรู้ความไพเราะจากประสบการณ์และความสนใจ โดยใช้หลักการพื้นฐานทางดนตรี
- 5) แสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์องค์ประกอบและความไพเราะของผลงานดนตรีตามหลักการทางดนตรี
- 6) สร้างสรรค์ทางดนตรีและนำความรู้ทางดนตรีไปใช้ในวิชาอื่น ๆ และชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 7) เข้าใจยุคสมัยและวิวัฒนาการทางดนตรีไทยและสากล
- 8) เห็นคุณค่ารักและภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยเข้าใจการสืบทอดดนตรีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมระดับชาติและนานาชาติ

(สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2544 :10-11)

ในการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองเข้ากับเนื้อหาสาระตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้การสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมืองในเวลาปกติ โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศเป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนั้นคณะกรรมการร่างหลักสูตรจึงดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเฉพาะช่วงชั้นที่เปิดสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศ โดยมีความสำคัญ ๆ ที่ต้องพิจารณา ได้แก่ เวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน กำหนดจำนวนรายวิชาและชื่อวิชา และกำหนดเนื้อหาวิชา กำหนดการวัดและประเมินผล จัดทำแผนการเรียนรู้ และเอกสารประกอบการสอน

2.1.4 การร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

การร่างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ดำเนินการโดยยึดหลักสูตรแม่บทที่ใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศเป็นหลัก เนื้อหาสาระของหลักสูตรเกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองเข้าไปในเนื้อหาตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเน้นเนื้อหาสาระวงปีพาทย์พื้นเมือง ทุกรายวิชา

2.1.5 การวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

การวิพากษ์หลักสูตรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการตรวจสอบหลักสูตรจากมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศและครูผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้เกิดถูกต้อง ก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งจะทำการทดลองใช้หลักสูตรมีปัญหาน้อยที่สุด คณะกรรมการร่างหลักสูตร

ท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง จึงได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อวิพากษ์หลักสูตร ในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 ดังมีรายนามดังต่อไปนี้

อาจารย์ขนิษฐา วิเศษคุปป์ศึกษานิเทศก์ 8 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง
 อาจารย์ศุภวรรณ แสงเมือง ศึกษานิเทศก์ 8 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง
 อาจารย์เกรียงศักดิ์ สันเทพ อาจารย์คนตรีโรงเรียนเหล่าทุ่ง ต. แม่สัน อ. ห้างฉัตร จ. ลำปาง
 อาจารย์พิมพ์พร ไชยดา ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา
 อาจารย์เกษแก้ว ไพบูลย์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา
 อาจารย์สุนันท์ เรืองจิตต์ หัวหน้าฝ่ายวิชาการระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา
 อาจารย์สมพร จันท์เกษร หัวหน้าสายชั้นชั้น ป. 1-3 โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา
 อาจารย์จันทร์พิมพ์ ลำปางวงศ์ อาจารย์คนตรี โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา

ผลการวิพากษ์หลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิได้อภิปราย ชักถามอย่างละเอียดทุกเรื่อง เพราะหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นหลักสูตรที่บูรณาการกับเนื้อหาสาระวงปีพาทย์พื้นเมืองกับมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเป็นการจัดทำหลักสูตรใช้ในโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยายเป็นแห่งแรกในจังหวัดลำปาง นับว่าเป็นเรื่องใหม่ของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดลำปางให้ความสนใจและกำลังพยายามจะจัดทำหลักสูตรในสาระการเรียนรู้อื่นๆ ประเด็นหลักๆ ที่พิจารณาคือ หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนี้เป็นหลักสูตรที่เน้นการเรียนการสอนเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองจริงหรือไม่ เป็นหลักสูตรที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ ในการนำหลักสูตรไปใช้ ให้ได้ผลจะดำเนินการอย่างไร นอกจากนั้นได้พิจารณารายละเอียดของหลักสูตร และได้ปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่แน่ใจว่า เป็นหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และน่าจะเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่นๆ ได้ต่อไป ดังรายละเอียดของหลักสูตรในบทที่ 4 ของงานวิจัยฉบับนี้

2.1.6 การจัดทำแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอน

(1) การจัดทำแผนการสอน เป็นความต้องการของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ที่มีความแน่วแน่ที่จะจัดการเรียนให้มีประสิทธิภาพตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองให้ได้ จึงได้ร่วมมือกันจัดทำระหว่างครูผู้สอนวิชาสาระดนตรีของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยากับนักวิจัย โดยยึดแนวทางการเรียนการสอนแบบ Active learning ซึ่งยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมีองค์ประกอบการเรียน ได้แก่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สร้างองค์ความรู้ร่วมกัน นำเสนอความรู้ และประยุกต์หรือลงมือปฏิบัติ ในการจัดทำแผนการสอนครั้งนี้ ได้ปรับองค์ประกอบการเรียนรู้เป็น การนำเสนอ การมีส่วนร่วม การสร้างองค์ความรู้ และการประยุกต์ใช้ แผนการสอนครั้งนี้ได้ทดลองสอนนักเรียนและปรับปรุงมาเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2545 - เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 จน

กระทั่งเป็นที่พอใจระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามแผนการสอนคงไม่ใช่ยาวนานพิเศษที่จะเนรมิตรให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ไปทุกเรื่อง เพราะองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนคือตัวครูผู้สอน โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นโรงเรียนที่ไม่มีครูสอนคนตรีเฉพาะทาง จึงเป็นอุปสรรคสำคัญเพราะครูจะขาดความรู้ดีในองค์ความรู้ทางคนตรี ขาดเทคนิคการสอนคนตรี ขาดความเป็นนักคนตรี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการอบรมให้กับครูผู้สอน และปรับปรุงแผนการสอนไปอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดของแผนการสอนพิจารณาได้ในเอกสารแผนการสอน ซึ่งเป็นแผนการสอนตามมาตรฐานช่วงชั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่เน้นการฝึกปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมือง ตามเจตนาของหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

(2) การจัดทำเอกสารประกอบการสอน เป็นเอกสารประกอบการสอนที่มีเนื้อหาสาระครบถ้วนตามหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรทุกช่วงชั้นที่เปิดสอน ที่ผู้จัดทำมุ่งเน้นอธิบายสังกัของแต่ละเนื้อหาสาระทางคนตรี ซึ่งผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ครูผู้สอนวิชาคนตรีได้อ่านแล้วจะสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย ตามรายละเอียดที่มีปรากฏอยู่ในเอกสารประกอบการสอน

2.1.7 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง คือการทดลองสอนตามแผนการสอนของแต่ละช่วงชั้นของหลักสูตร เพราะหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นหลักสูตรที่บูรณาการกับเนื้อหาสาระตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การทดลองใช้หลักสูตรดังกล่าว ดำเนินการมาตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ระหว่างเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2545 - เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546

2.1.8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ได้ดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกันมาอย่างต่อเนื่อง หลังจากทดลองใช้หลักสูตรแล้ว ซึ่งคาดว่าจะคงต้องมีการปรุงปรุงต่อไปอีกจนกว่าโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยามีหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์.

2.1.9 หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองฉบับสมบูรณ์ รายละเอียดการดำเนินการจัดทำหลักสูตร และเนื้อหาสาระของหลักสูตรอยู่ในบทที่ 4 ของเอกสารฉบับนี้

2.2 การจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

กิจกรรมที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสัมฤทธิ์ ได้แก่

2.2.1 อุปกรณ์เครื่องดนตรี การเรียนการสอนวิชาดนตรีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเครื่องดนตรี

การเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดหาเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองให้นักเรียนได้ฝึกหัดอย่างพอเพียง ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการจัดหาเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองโดยการจ้างปรับปรุงเครื่องดนตรีเก่าที่ได้มาจากของเดิมของโรงเรียน และของเก่าที่ร่วมกันจัดหา โดยปรับปรุงให้เกิดความสวยงามและแข็งแรงทนทานเพื่อผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็กสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างอิสระเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความเป็นนักดนตรี โดยเครื่องดนตรีจะไม่ชำรุดเสียหายง่าย ๆ ในขณะเดียวกันผู้เรียนที่สามารถบรรเลงบทเพลงที่ผสมเป็นวงดนตรีที่สมบูรณ์ ก็จะก่อให้เกิดทั้งความไพเราะและเกิดภาพลักษณ์ที่สวยงาม ซึ่งจะช่วยปลูกฝังสุนทรียภาพทางดนตรีให้ผู้บรรเลง ผู้ฟัง และผู้ที่ได้พบเห็น เครื่องดนตรีที่ได้จัดหาส่วนหนึ่งได้ปรับให้มีขนาดเล็กลงและปรับจำนวนเสียงดนตรีให้น้อยลงเพื่อให้เหมาะสมกับเด็กเล็กและไม่สิ้นเปลืองเนื้อที่ในการจัดเป็นห้องฝึกซ้อม อีกทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่ายอีกจำนวนหนึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสมบูรณ์สามารถผสมวงปี่พาทย์พื้นเมืองอย่างสมบูรณ์ได้พร้อม ๆ กัน 2 วง และยังมีเครื่องดนตรีสำหรับเด็กอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งสามารถจัดเป็นชั้นเรียนได้ 1 ห้องเรียน หรืออาจแบ่งแยกเป็น 2 ห้องเรียนได้ในอนาคต เครื่องดนตรีดังกล่าวได้แก่

(1) เครื่องดนตรีชุดใหญ่

ฆ้องวงใหญ่	จำนวน	2	วง
ระนาดเอกไม้	จำนวน	2	ราง
ระนาดทุ้มไม้	จำนวน	2	ราง
ระนาดเอกเหล็ก	จำนวน	1	ราง
ระนาดทุ้มเหล็ก	จำนวน	1	ราง
แน (ปี่) น้อย	จำนวน	2	เลา
แน (ปี่) หลวง	จำนวน	2	เลา
ตะโพน	จำนวน	2	ตัว
กลองซำบ (กลองรับ)	จำนวน	2	ตัว
สัง (ฉิ่ง)	จำนวน	4	คู่
ฉาบใหญ่(สว่า)	จำนวน	4	คู่
ไม้เห็บ	จำนวน	2	อัน

(2) เครื่องดนตรีขนาดเล็ก

ระนาดเอกไม้	จำนวน	1	ราง
ระนาดทุ้มไม้	จำนวน	1	ราง
ระนาดเอกเหล็ก	จำนวน	1	ราง

ระนาดทุ้มเหล็ก	จำนวน	1	ราง
ขลุ่ยหลีบ	จำนวน	30	เลา

เครื่องดนตรีทั้งหมดได้จัดเตรียมไว้เป็นห้องปฏิบัติดนตรีของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เมื่อนำเครื่องดนตรีไปจัดเตรียมที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและนักการภารโรง มีความปิติและแสดงความยินดีกันทั่วหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนเริ่มฝึกหัดปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองแล้ว โดยมีนักศึกษาโปรแกรมวิชาดนตรีจากสถาบันราชภัฏลำปาง ซึ่งฝึกสอนที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นผู้สอน

2.2.2 ซิดี และ วิซิดี การจัดทำซิดี และวิซิดี มีขั้นตอน ปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินการ ดังมีดังต่อไปนี้

(1) การศึกษารวบรวมเพลงพื้นเมืองทั้งหมด ได้เพลงเก่า จำนวน 32 เพลง และเพลงที่ประพันธ์ขึ้นภายหลัง จำนวน 31 เพลง

(2) การเขียนโน้ตเพลง ตามแนวทางการบรรเลงที่พัฒนาโดยการเรียบเรียงใหม่ เป็นเพลงพื้นเมืองเก่าจำนวน 32 เพลง และเป็นเพลงที่ประพันธ์ขึ้นใหม่จำนวน 31 เพลง ส่วนใหญ่เป็นเพลงใช้ประกอบการฟ้อนรำนาฏศิลป์พื้นเมือง และนิยมใช้บรรเลงประกอบการแสดงในปัจจุบัน รวมจำนวนเพลงทั้งหมด 63 เพลง การเขียนโน้ตเพลง จะเขียนทุกแนวทางการบรรเลงของเครื่องมือนดนตรีที่สำคัญ ได้แก่ ฆ้องวง ระนาดเอก ระนาดทุ้ม แนน้อย(เป็น้อย) แนนหลวง (เป็ใหญ่) และโน้ตหน้าทับกลองตะโพน จำนวนทั้งหมด 63 เพลงๆ ละ 6 แนวทางการบรรเลง ดังนั้นจะมีโน้ตเพลงที่ต้องเขียนจำนวนทั้งสิ้น 378 แนวทาง การเขียนโน้ตจำเป็นต้องเขียนอย่างรีบเร่ง เนื่องจากนักดนตรีจะต้องนำโน้ตเพลงไปฝึกหัดบรรเลงจนเกิดชำนาญเพื่อให้เกิดความไพเราะ และจะต้องให้นักดนตรีพื้นบ้านอาวุโสได้ตรวจสอบและวิพากษ์ ความถูกต้องเหมาะสม ก่อนจะบันทึกเสียง

(3) การฝึกซ้อมเพลง ใช้เวลาในการฝึกซ้อมมาก ตั้งแต่เดือน มีนาคม 2545 เป็นต้นมานักดนตรีพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการบรรเลงก็ไม่สามารถบรรเลงเพลงที่ซัดกลาแล้วได้ทุกเพลง เพราะเพลงมีจำนวนมากถึง 63 เพลง นักดนตรีพื้นบ้านไม่สามารถจดจำเพลงได้ทั้งหมด เพราะอ่านโน้ตไม่ได้ จำเป็นต้องให้นักดนตรีพื้นบ้าน อาจารย์ และ นักศึกษาโปรแกรมวิชาดนตรีของสถาบันราชภัฏลำปางฝึกบรรเลงเพลง ร่วมกัน ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

นายสมบุรณ์ มะโนธรรม	แน(เป็)น้อย
นายปรการ ใจดี	แน(เป็)น้อย
นายอดิสร สวชฉลาด	แน(เป็)หลวง
นายธีรศักดิ์ แก้วเมืองมา	ระนาดเอกไม้
นายสุกษร เขียวโสกา	ระนาดทุ้มไม้

นายสุรัชย์ จอมแปง	หม่องวงใหญ่
นายศรชัย แก้วมาร์ตัน	ระนาดทุ้มเหล็ก
นายอรรถฤทธิ์ ถนอมคุณ	ตะโพน
นายสุรศักดิ์ รูปงาม	ฉาบ
นายบำบัตร์ ทิยานนท์	ลึง
นายศรชัย เต็งรัตนล้อม	ผู้ควบคุมวง

(4) การตรวจสอบเพลง เมื่อนักดนตรีได้ฝึกซ้อมเพลงทั้งหมดจนชำนาญ และมีความไพเราะเข้าเกณฑ์มาตรฐานเป็นที่น่าพอใจระดับหนึ่ง คณะนักวิจัยจึงได้เรียนเชิญนักดนตรีพื้นบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองจากจังหวัดในภาคเหนือที่มีวงปี่พาทย์พื้นเมืองในชุมชนทุกจังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงราย จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน จำนวนทั้งหมด 10 คน มาร่วมพิจารณาให้ความเห็นเพลงที่จัดเกล้าแล้ว ในวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เวลา 16.30 น. - 22.00 น ณ อาคารดนตรี สถาบันราชภัฏลำปาง โดยนักศึกษาที่ได้ฝึกซ้อมเพื่อเตรียมบันทึกเสียงบรรเลงเพลงทั้งหมดให้นักดนตรีผู้ทรงคุณวุฒิได้ฟังและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ นักดนตรีผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมได้แก่

นายสวัสดิ์ ต่ายพูล	บ้านเลขที่ 59/34 ถนนสุริวงค์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ หัวหน้าวงคณะรักษาศิลป์
นายทองดี ปัญญาวงศ์	บ้านเลขที่ 129 ซอย 9 ถ. จามเทวี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
นายสมบุญ มะโนธรรม	บ้านเลขที่ 53 หมู่ที่ 8 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
นายประสาท แก้วหม่อง	บ้านเลขที่ 169/1 ตำบลทุ่งโฮ้ง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ หัวหน้าวงมาลัยทอง
นายเลียง หมื่นโฮ้ง	บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 6 อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
นายจรูณ สายบัวคด	บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน หัวหน้าวงบ้านมงคล
นายกมล เสมอเชื้อ	บ้านเลขที่ 264/1 ถนนภูมินทร์ ซอย 5 ตำบลแม่ต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา หัวหน้าวงคณะเพชภูมินทร์
นายสุรินทร์ จันทะไทย	บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 17 ตำบลสันกลาง อำเภอกันนังน่าน จังหวัดน่าน หัวหน้าวงแม่กาวโดน

1) กล่าวต้อนรับและขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่มีน้ำใจเสียสละเวลาอันมีค่า มาร่วมพิจารณาเพลงพื้นเมืองซึ่งเป็นทรัพย์สินทางสังคมของชาวล้านนา กล่าวถึงความสำคัญและสภาพ ปัจจุบันของวงปี่พาทย์ ความสำคัญของเพลงพื้นเมือง โครงการวิจัยการศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเชิญมาร่วมกิจกรรม โดยเสนอประเด็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันพิจารณาได้แก่

-2 เพลงที่ได้พัฒนาไปแล้วนั้นมีความไพเราะเป็นที่พึงพอใจนักดนตรีที่บ้าน

หรือไม่

-3 ข้อเสนอนอแนะอื่นๆ

2) นักวิจัยและนักดนตรีแนะนำตัว

3) ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำตัว

4) นักดนตรีบรรเลงเพลงให้ผู้ทรงคุณวุฒิฟังครั้งละ 3 เพลง และเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาและวิพากษ์ จนครบทุกเพลง

ผลการตรวจสอบเพลงพื้นบ้านที่จัดเกล้าแล้วโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เรียนเชิญมาร่วมวิพากษ์ ปรากฏว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเชิญจากคณะนักวิจัยให้ความสนใจกับกิจกรรมนี้เป็นอย่างยิ่ง ทั้งๆ ที่บุคคลดังกล่าวไม่ค่อยมีเวลาอยู่แล้วยังได้เสียสละเวลามาร่วมกิจกรรมเกือบทุกท่าน ที่ไม่สามารถมาร่วมกิจกรรมได้มีเพียง 2 ราย โดยได้แจ้งให้ทราบว่ามีเหตุจำเป็นเร่งด่วนไม่สามารถมาร่วมพิจารณาได้ จากการสังเกตและการร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ พบว่า นักดนตรีผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกกันอย่างดียิ่ง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นคำชื่นชมในความไพเราะของเพลงที่ได้จัดเกล้าไปแล้ว และเห็นด้วยกับการที่มีโครงการวิจัยเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง เพราะเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าวงปี่พาทย์พื้นเมืองของทุกจังหวัดกำลังมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วด้วยเหตุผลเดียวกันและคงจะสูญหายไปในที่สุด ถ้าไม่มีกระบวนการฟื้นฟูหรือกระบวนการสืบทอดเพื่อรักษาไว้ให้คงอยู่ต่อไป และมีข้อคิดเห็นเกี่ยวกับทำนองเพลงเก่าว่าแต่ละจังหวัดมีทำนองแตกต่างกันควรจะยึดแนวทำนองของจังหวัดใด เมื่อได้รับฟังคำอธิบายจากนักวิจัยและนักดนตรีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวงปี่พาทย์พื้นเมืองแล้วก็เป็นที่เข้าใจและ

ยอมรับได้ เพราะจากการศึกษาภูมิหลัง ผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงของวงปีพาทย์พื้นเมืองมาเป็นลำดับ พบว่าทำนองเพลงเก่าดั้งเดิมน่าจะเป็นทำนองเพลงของจังหวัดลำปางจากประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 นักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองส่วนใหญ่จะสืบทอดความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองโดยการจดจำจากการได้ยินได้ฟังจากนักดนตรีโดยไม่ได้รับการสืบทอดอย่างเป็นระบบ หรือ ที่เรียกกันในแวดวงนักดนตรีว่า “ครูพักลักจำ” ซึ่งอาจจะเกิดจดจำคลาดเคลื่อนต่อ ๆ กันมานับชั่วคน จึงทำให้แต่ละจังหวัดมีทำนองเพลงหลัก ๆ หลายเพลง ผิดเพี้ยนกันไปบ้างแต่ก็เพียงเล็กน้อย

ประเด็นที่ 2 ผลกระทบจากวงดนตรีของภาคกลางที่หลั่งไหลมาจากกรุงเทพฯ ในสมัยนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยพระราชยาเจ้าดารารัศมี วงดนตรีจากภาคกลางเข้าไปมีอิทธิพลทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน มีแนวการบรรเลงแบบดนตรีภาคกลาง หรือเรียกว่า “ละม้ายได้” และระยะหลังยังมีอิทธิพลไปถึงจังหวัดเชียงรายและพะเยา ทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองจังหวัดต่างๆ แตกต่างกันไปตามกระแสอิทธิพล

ประการที่ 3 จังหวัดลำปางในสมัยเจ้าบุญวาทย์ฯ ได้มีการอนุรักษ์เพลงดั้งเดิมในพิธีกรรมพืชนาคตามที่ ณรงค์ สมิทธิธรรม ได้กล่าวไว้ในหนังสือดนตรีประกอบการพืชนาคในจังหวัดลำปาง “เจ้าบุญวาทย์ฯ ได้ให้การอนุรักษ์วงปีพาทย์แบบดั้งเดิมทางอ้อม โดยใช้วิธีการสนับสนุนพิธีกรรมการพืชนาค โดยการ สวมเงิน หรือให้เงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายแก่ฆราวาสต่าง ๆ ที่มา ช่วย หรือแจ้งข่าวการพืชนาคให้แก่ท่าน ด้วยการส่งเสริมพิธีกรรมการเล่นผีของเจ้าบุญวาทย์ฯ ได้เป็นผลส่งผลให้วงปีพาทย์เมืองลำปางสามารถรักษาเพลงเก่าและธรรมเนียมการบรรเลงแบบโบราณเอาไว้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการพืชนาคมีบางผานที่เคร่งในจารีต ตลอดจนของพิธีกรรมตั้งแต่เช้าจรดเย็นจะไม่ยอมให้บรรเลงเพลงอื่นนอกเหนือจากเพลงในพิธีกรรม ซึ่งมีเพียง 4 เพลงเท่านั้น” (ณรงค์ สมิทธิธรรม, 2535 : 89)

ประการที่ 4 นักดนตรีในจังหวัดลำปางรุ่นต่อ ๆ มา ได้ผลิตเครื่องดนตรีขายพร้อมทั้งเดินทางไปสอนให้กับนักดนตรีจังหวัดต่าง ๆ ซึ่ง ศรีวรรณ ไชยรุ่งเรือง ได้กล่าวถึงคุณพ่อ นายเต้า ไชยรุ่งเรือง ว่า “พ่อไปสอนแบบเหมาจ่ายตามอำเภอต่าง ๆ เช่น อำเภอเกาะคา อำเภองาว แต่จำชื่อวัดไม่ได้ โดยมีเพื่อนนักดนตรีคือ พ่อตัน ไชยหนู (วงช้างแค้น) พ่อวรรณ ไชยหนู และพ่อมา ตักด้วงส์ (วงวัดบ้านวังหม้อ) คนใดคนหนึ่งในสามคนนี้ทำหน้าที่เป็นครูช่วยสอน ใช้เวลาในการไปค้างคืนอยู่ตามวัดต่าง ๆ ประมาณครั้งละ 5-7 วัน นักดนตรีที่ไปสอนนั้นส่วนมากมีพื้นฐานมาก่อนแล้ว ที่ออกไปไกลถึงต่างจังหวัดก็มี เช่นที่อำเภอพานและวัดในอำเภอเมืองเชียงราย ขากลับจากการสอนพ่อก็เอาหอยจากทางเหนือมาด้วย เพื่อเอามาخذทำเป็นเรือนฆ้องไว้ขายอยู่ว่างพ่อก็ทำเน(ปี) ไว้ขายเช่นกัน (ศรีวรรณ ไชยรุ่งเรือง, 2542 : สัมภาษณ์)

สรุปผลการตรวจสอบเพลงที่จัดกลาแนวทางการบรรเลงใหม่ของคณะนักวิจัย ไม่มีนักดนตรีอาวุโสผู้ทรงคุณวุฒิท่านใดมีความคิดเห็นแตกต่าง เป็นอย่างอื่น นอกจากให้การยอมรับและให้ยึดถือเป็นเพลงต้นแบบที่จะอนุรักษ์เพลงพื้นเมืองต่อไป

(5) การบันทึกเสียงเพลงและภาพการบรรเลงเพลงที่จัดเกล้าแล้ว เพื่อจัดทำซีดีและวีซีดี จำเป็นต้องบันทึกเสียงและภาพจากการบรรเลงสด นักดนตรีที่บรรเลงเพลงเพื่อบันทึกเสียงและภาพจะต้องฝึกซ้อมบรรเลงเพลงจนคล่องแคล่วแม่นยำและจะต้องนำวงปี่พาทย์พื้นเมืองทั้งวงไปบันทึกเสียงที่ห้องบันทึกเสียง จึงทำให้ห้องบันทึกเสียงมีปัญหาในกระบวนการบันทึกเสียง เนื่องจากธุรกิจการบันทึกเสียงเพลงในปัจจุบัน ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้เสียงดนตรีจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางดนตรี ซึ่งทำให้การบันทึกเสียงเพลงทั่วไปในปัจจุบันไม่ยุ่งยากและประหยัดเวลา การบันทึกเสียงเพลงและภาพของวงปี่พาทย์พื้นเมืองจำเป็นต้องบันทึกจากการบรรเลงสดของวงดนตรี จึงทำให้กระบวนการดำเนินการค่อนข้างยุ่งยาก และต้องใช้เวลาคำนึงการมาก ทำให้เกิดปัญหากับห้องบันทึกเสียง เพราะห้องบันทึกเสียงมีลูกค้าประจำอยู่แล้ว เมื่อโครงการพิเศษใช้เวลามากจนลูกค้าประจำไม่สามารถทำงานได้ก็จะส่งผลทำให้ห้องบันทึกเสียงเสียลูกค้าประจำ จึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาโดยการส่งอาจารย์ปรกาการ ใจดี อาจารย์ดนตรีจากสถาบันราชภัฏลำปางซึ่งมีความรู้ความสามารถเรื่องการบันทึกเสียง เข้าไปร่วมทำงานกับห้องบันทึกเสียง จึงสามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมาย คือได้ซีดีบันทึกเสียงเพลงพื้นเมือง 63 เพลงจัดเป็นชุดๆ ละ 6 แผ่นจำนวน 5 ชุด รวมทั้งหมดจำนวน 30 แผ่น และได้วีซีดี ซึ่งบันทึกทั้งเสียงและภาพการบรรเลงแบบฝึกหัดเครื่องดนตรีแต่ละชนิด และเพลงพื้นเมือง 5 เพลงหลักคือ เพลงมอญพื่อนผี เพลงเค้าหัว เพลงลูกกุยเวย(เพลงมวยเร็ว) เพลงลูกกุยจำ(เพลงมวยช้า) และเพลงประสาธไหว (เพลงปราสาธไหว) จัดเป็นชุดๆ ละ 6 แผ่นจำนวน 5 ชุด รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 แผ่น

2.3 การเปิดศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองด้านนาและการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ

2.3.1 การเตรียมการเปิดศูนย์ฯ การเปิดศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองเป็นความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาเป็นศูนย์กลางการสืบองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง กิจกรรมการเปิดศูนย์เป็นกิจกรรมของชุมชนโดยแท้จริง เพราะคนในชุมชนบ้านพ่อนิทยา บ้านห้วยหลอ บ้านคำ บ้านชมพู บ้านจอมเมือง บ้านลำปางกลาง บ้านสาละคอน บ้านหนองยาง และชุมชนใกล้เคียงได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ได้มีการประชุมผู้นำชุมชน กรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยา เพื่อเตรียมการจัดกิจกรรมการเปิดศูนย์ฯ อย่างเป็นทางการ 3 ครั้ง ได้ข้อสรุปเป็นประเด็นสำคัญคือ กำหนดการเปิดศูนย์ฯ คือวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2545 กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมเปิดศูนย์ฯ คือ (1) เพื่อประชาสัมพันธ์บทบาทของศูนย์ฯ (2) เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยฯ (3) เพื่อประชาสัมพันธ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยา (4) เพื่อขอบริจาคเงินจากชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนและส่งเสริมการสืบองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง จัดทำแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯ จัดทำแผ่นโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยฯ การประชาสัมพันธ์การจัดงาน กำหนดผู้รับผิดชอบงานการจัดสถานที่ กำหนดผู้รับผิดชอบเรื่องอาหารเครื่องดื่ม กำหนดผู้สนับสนุน

พระและพิธีกรทางศาสนา กำหนดปฏิคมเพื่อต้อนรับแขก กำหนดผู้เชิญแขกผู้มีเกียรติ กำหนดผู้เป็นประธานเปิดงาน กำหนดผู้ทรงคุณวุฒิบรรยายพิเศษ

2.3.2 ผลการจัดกิจกรรมการเปิดศูนย์ฯ งานเริ่มเวลา 8.00 น. มีผู้เข้าร่วมงาน ประมาณ 500 คน เช่น นายสุนทร อุทรจักร ผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ผู้ช่วยศาสตราจารย์เล็ก แสงมือนาภาพ อธิการบดีสถาบันราชภัฏลำปาง ข้าราชการที่เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน พ่อค้า คหบดีที่เป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน นักการเมืองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการของชุมชน ชาวบ้าน สื่อมวลชน เป็นต้น กิจกรรมดำเนินไปตามแผนที่ได้เตรียมการไว้ ทุกกิจกรรม คือ ทำบุญเลี้ยงพระคอนชา พระสงฆ์ และเจิมป้ายศูนย์ฯ เวลา 9.00 น. หัวหน้าโครงการวิจัยฯ กล่าวรายงานถึงวัตถุประสงค์การเปิดศูนย์ฯต่อผู้ประธานเปิดงานคือ นายกเทศมนตรีตำบลชมพู นายเมือง โพธิ์ทอง และประธานกล่าวเปิดงานพร้อมมอบของที่ระลึกให้แก่ผู้เข้าร่วมบริจาคเงินสมทบกองทุน เวลา 10.00 น. รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ นายคิลก พัฒน์วิชัยโชติ ปาฐกถาพิเศษเรื่องนโยบายการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ชมการแสดงการบรรเลงวงปี่พาทย์ของนักเรียน และการแสดงฟ้อนรำของนักเรียน

2.3.3 ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเปิดศูนย์ฯ

(1) ประเมินผลการจัดงาน จากการสังเกตและการมีส่วนร่วมปรากฏผลดังนี้

- 1) การได้รับความสนใจจากชุมชน ดีเยี่ยม
- 2) การบริหารจัดการงานดี
- 3) การบริการอาหารเครื่องดื่มแขกผู้มีเกียรติไม่ดีเท่าที่ควร

(2) ประเมินผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

- 1) ด้านการประชาสัมพันธ์รับทราบของศูนย์ฯ ได้ผลดีมากเนื่องมีแต่คำกล่าวชื่นชมจากแขกผู้ร่วมงานและพร้อมจะสนับสนุนให้ศูนย์ฯ สามารถดำเนินการไปได้ดี
- 2) ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยฯ ได้ผลดีมาก เพราะได้รับการแสดงความชื่นชมยินดีจากแขกผู้ร่วมงานว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ เพราะจะช่วยทำให้ชุมชนเกิดความสำนึกที่จะช่วยตนเองในการรักษาและพัฒนากระบวนการรักษาภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 3) ด้านการประชาสัมพันธ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองที่นักเรียนบรรเลง ได้ผลดีมากเพราะเป็นที่ชื่นชมยินดี ได้รับความสนใจจากแขกผู้ร่วมงาน และขอให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยากับชุมชนจงส่งเสริม และพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้นไป

2.3.4 การดำเนินงานของศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง

เมื่อได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเปิดศูนย์ฯอย่างเป็นทางการเป็นที่เรียบร้อยแล้วผู้บริหารโรงเรียน และ คณะครูผู้สอนวงปี่พาทย์พื้นเมือง ได้ดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์ฯตามมติของ

กรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯไว้คือ ให้ศูนย์ฯจัดฝึกอบรมองค์ความรู้ปฎิบัติพื้นที่ให้แก่ผู้สนใจทั่วไป ปีละ 2 ครั้ง คือช่วงเดือนเมษายน และช่วงเดือนตุลาคม ของทุกปี เป็นการฝึกอบรมที่ผู้เข้าอบรมไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น ปัจจุบันทางศูนย์ฯได้ดำเนินการฝึกอบรมให้แก่ผู้สนใจไปแล้ว 1 รุ่น เมื่อวันที่ 20-30 เมษายน พ.ศ. 2546 รวมเวลา 10 วัน เวลาการฝึกอบรมวันละ 3 ชั่วโมง ส่วนใหญ่จะเป็นเวลาภาคบ่าย รวมชั่วโมงฝึกอบรม 30 ชั่วโมง มีผู้เข้าอบรมรวมทั้งสิ้น 16 คน เป็นเยาวชนทั้งหมด เป็นเด็กชาย 8 คน เป็นเด็กหญิง 8 คน เป็นเยาวชนที่อยู่ในชุมชนบ้านฟ่อนและชุมชนใกล้เคียงที่ผู้ปกครองให้การสนับสนุน ผู้ปกครองของเด็ก ๆ จะมีความยินดีเป็นอย่างมากที่ลูกหลานเข้าฝึกอบรม สังเกตได้จากการที่ผู้ปกครองจะเอาใจใส่กับกิจกรรมการฝึกอบรมของเด็กเป็นอย่างดี เพราะจะมาสังเกตการฝึกอบรมของลูกหลานบ่อยครั้ง ในรุ่นแรกผู้ปกครองของเยาวชนได้รับบริจาคเงินเข้าศูนย์ฯ คนละ 150 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 2,400 บาท รุ่นที่ 2 จะเปิดฝึกอบรมในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546

2.3.5 การจัดตั้งกองทุนสนับสนุนกิจกรรมของศูนย์ฯ ดำเนินการโดยขอรับบริจาคเงินจากชุมชนเพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนและส่งเสริมการสืบทอดองค์ความรู้ปฎิบัติพื้นที่เมือง ถือว่าประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง เพราะได้เงินบริจาคสมทบทุนจากชาวบ้านและแขกที่มาร่วมงานเป็นเงินทั้งสิ้น 83,572 บาท (แปดหมื่นสามพันห้าร้อยเจ็ดสิบสองบาทถ้วน) ปัจจุบันมีข้อบังคับกำกับการใช้เงินทุนซึ่งออกโดยคณะกรรมการชุมชนร่วมกับกรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาร่วมกัน และได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นที่เรียบร้อยแล้วข้อบังคับการใช้เงิน เรียกว่า “ข้อบังคับกองทุนวงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนา ชุมชนบ้านฟ่อน” กองทุนจะเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีเงินที่จะเข้าสมทบคือไปคือเงินที่ได้จากการที่เด็กนักเรียนไปบรรเลงวงปีพาทย์พื้นเมืองในงานต่างๆส่วนหนึ่ง และ เงินที่ได้รับจากการบริจาคเพิ่มเติมจากผู้สนับสนุนกิจกรรม

บทบาทของชาวบ้าน นักดนตรี โรงเรียน กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

1. ชาวบ้าน หมายถึงคนในชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านฟ่อน-บ้านห้วยหล่อ หมู่บ้านด้า หมู่บ้านชมพู-บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาดอนและหมู่บ้านหนองยาง มีส่วนร่วมในกิจกรรมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ดังต่อไปนี้

1.1 ชาวบ้านกับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองครั้งนี้ ชาวบ้านได้ร่วมระดมความคิดเพื่อกำหนดแนวทางการสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยชี้ชัดเจนว่าโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาจะต้องเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนและฝึกอบรมองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยต้องจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนและฝึกอบรมให้แก่บุคคลทั่วไป ในรายละเอียดของหลักสูตรซึ่งเป็นเรื่องวิชาการทั้งในแง่หลักการและในแง่องค์ความรู้ของหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยผู้มีความรู้เฉพาะทาง ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันคิด ชาวบ้าน ไม่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยทำได้

1.2 ชาวบ้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดหาอุปกรณ์การเรียนและสื่อการสอน

ชาวบ้านเป็นแนวร่วมในการจัดหาเครื่องดนตรีที่สำคัญ เนื่องจากชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองว่า ควรปรับปรุงเครื่องดนตรีให้สวยงาม เพราะเมื่อนำไปประกอบพิธีกรรมแล้วทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี และเป็นศักดิ์เป็นศรีแก่ชุมชน กิจกรรม และพิธีกรรม และเป็นที่เจริญหูเจริญตาแก่ผู้พบเห็น และขอให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาเป็นหลักในการดำเนินการจัดหาเครื่องดนตรีและสื่อการเรียนการสอนอื่นๆ ซึ่งชาวบ้านพร้อมที่จะให้ความร่วมมือทุกอย่าง

1.3 ชาวบ้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยา ในปัจจุบันถึงแม้ว่ากิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรยังไม่เกิดขึ้นในโรงเรียนแต่ชาวบ้านก็ได้แสดงความคิดเห็นอย่างชัดเจนว่าให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาต้องเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่เยาวชนของชุมชน โดยจะให้การสนับสนุนให้ลูกหลานได้เรียน และจะร่วมแรงร่วมใจกันให้วงปีพาทย์พื้นเมืองของเยาวชน ได้แสดงออกในพิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2. นักดนตรี กับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง มีดังนี้

นักดนตรีพื้นเมืองทั้งในชุมชนเขตพื้นที่เป้าหมายและนักดนตรีในจังหวัดต่าง ๆ ที่มีดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์ดังต่อไปนี้

2.1 โดยการเข้าร่วมระดมความคิดในการสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมือง และมีส่วนในการตรวจสอบความถูกต้องของเพลงพื้นเมือง ที่ได้พัฒนาชุดกลาแนวทางการบรรเลงใหม่ให้ได้มาตรฐานและเกิดความไพเราะเพราะพริ้ง

2.2 นักดนตรี มีส่วนร่วมในการจัดหาเครื่องดนตรี และสื่อการเรียนการสอน นักดนตรีพื้นบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัยเกือบทุกกิจกรรม ในกิจกรรมการจัดหาเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยา นักดนตรีพื้นเมืองก็ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น โดยมีความเห็นว่าควรปรับปรุงเครื่องดนตรีให้เกิดความสวยงามจะเป็นการพัฒนาภาพลักษณ์ของวงปีพาทย์พื้นเมือง ให้เป็นศิลปะที่เสริมสร้างศักดิ์ศรีแก่ชุมชนและเป็นที่ประทับใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็น

2.3 นักดนตรี มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์ ถึงแม้ว่าปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรดังกล่าว ในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์อย่างจริงจัง แต่นักดนตรีพื้นบ้านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่ามีความปิติยินดีที่เยาวชนจะได้รับการสนับสนุนให้ได้มีโอกาสรู้จักและได้สัมผัสวงปี่พาทย์พื้นเมืองที่จะเปิดสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น และพร้อมที่จะสนับสนุนให้บุตรหลานได้เรียนและฝึกหัดวงปี่พาทย์พื้นเมือง เพื่อปลูกฝังให้เด็ก ๆ ได้มองเห็นคุณค่าของวงปี่พาทย์ซึ่งจะทำให้เขาเหล่านั้น เกิดความสำนึกในการที่จะอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองต่อไปในภายภาคหน้า และทางโรงเรียนควรเปิดสอนและฝึกอบรมให้กับคนทั่วไป ก็จะเป็นการดียิ่ง โดยทางนักดนตรีพื้นบ้านพร้อมที่จะมาช่วยให้ความรู้ และช่วยฝึกหัดให้แก่ผู้เข้าอบรม

3. โรงเรียน กับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง โรงเรียนหมายถึงบุคลากรในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์ ได้แก่ ผู้บริหาร ครู กรรมการโรงเรียน และนักเรียน มีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองดังต่อไปนี้

3.1 ผู้บริหาร มีบทบาทสำคัญดังต่อไปนี้

3.1.1 คณะผู้บริหารโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์ มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง โดยการเข้าร่วมอบรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมืองทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งเป็นนักวิจัยของโครงการฯ ได้มองเห็นประโยชน์ของการวิจัยครั้งนี้หลายด้าน จึงสนับสนุนและกระตุ้นให้คณะผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมืองอย่างจริงจัง คณะผู้บริหารโรงเรียนมีส่วนช่วยกำหนดแนวทางในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และร่วมวิพากษ์หลักสูตร เหตุผลประการหนึ่งที่คณะผู้บริหารโรงเรียนตระหนักเป็นอย่างดี คือชาวบ้านได้ชี้ชัดเจนว่า โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์ควรเป็นศูนย์การเรียนรู้ อบรม เผยแพร่ องค์กรความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง

3.1.2 ผู้บริหารโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์กับการจัดหาเครื่องดนตรีและสื่อการสอน ผู้บริหารโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อำนวยการได้ร่วมกำหนดรูปแบบการปรับปรุงเครื่องดนตรีเพื่อให้เกิดความสวยงามและเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนที่เป็นทั้งเด็กเล็กและวัยรุ่น ตลอดจนชาวบ้านที่จะเข้ามาอบรมตามหลักสูตรในภายภาคหน้า

3.1.3 คณะผู้บริหารโรงเรียนกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง คณะผู้บริหารโรงเรียนได้ดำเนินการ จัดห้องเรียน ห้องฝึกซ้อม เตรียมนักเรียน เตรียมครูผู้สอน และสนับสนุนในการจัดทำแผนการเรียน และเอกสารประกอบการสอน คณะผู้บริหารโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศน์ให้การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง เพราะทุกท่านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง และมองเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่โรงเรียนและชุมชนอย่างชัดเจน

3.2 ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยากับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน
วงปีพาทย์พื้นเมือง เนื่องจากเป็นนโยบายของผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้ครูทุกคนมีความเข้าใจในบทบาท
ของโรงเรียนในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ครูทุกคนจึงได้เข้าร่วมกิจกรรมการวิจัยมาโดย
ตลอด เพื่อให้มีความเข้าใจ มีความมุ่งมั่น และเกิดความสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ครูทุกคน
จะต้องไม่เกิดความรู้สึกที่เป็นอคติ หรือต่อต้านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมือง
เพราะในกระบวนการเรียนการสอนคนตรีจะเกิดเสียงดัง อาจทำให้ครูรู้สึกไม่ดีได้ จึงมีความจำเป็นต้องให้
ครูทุกคนมีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการเรียนการสอนวงปีพาทย์พื้นเมือง ในการดำเนินการ
วิจัยจึงได้พยายามให้ครูได้มีส่วนร่วมและรับรู้มาอย่างต่อเนื่อง

3.2.1 ครูกับการมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ในการดำเนินการ
สร้างหลักสูตรได้ให้ครูทุกคนได้เข้าอบรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และมีส่วนร่วมใน
การวิพากษ์หลักสูตร อันจะทำให้ครูได้เข้าใจทั้งหลักการ จุดหมาย และเนื้อหาสาระของหลักสูตรอย่างชัดเจน
เพื่อให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.2 ครูกับการจัดหาเครื่องดนตรี และสื่อการเรียนการสอน ครูได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนว
คิดเกี่ยวกับเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองว่าควรเป็นเครื่องดนตรีที่ต้องปรับปรุงให้สวยงามเพื่อเป็นศักดิ์เป็น
ศรีของโรงเรียนและชุมชน และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กเล็ก วัยรุ่นและชาวบ้าน

3.2.3 ครูกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ครูโรงเรียนชุม
ชนบ้านพ่อนวิทยาทุกคนมีความเข้าใจเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองที่จะจัดการเรียนการสอนใน
โรงเรียนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะครูที่จะต้องสอนวิชาดนตรี ได้ทำความเข้าใจสาระของหลักสูตร ได้เข้าร่วม
วิเคราะห์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร และเตรียมพร้อมที่เข้าฝึกอบรมเทคนิคและวิธีการสอนตาม
แผนการสอน จากอาจารย์ดนตรีของสถาบันราชภัฏลำปาง และผู้ทรงคุณวุฒิ

4. กรรมการโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา กับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาว
บ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง คณะกรรมการโรงเรียนได้ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของ
โครงการวิจัยมาโดยตลอด คณะกรรมการโรงเรียนต้องการให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นต้นแบบ
ของโรงเรียนอื่นๆ และเป็นศูนย์การจัดการเรียนการสอนและฝึกอบรมเผยแพร่องค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง
ของชาวล้านนาในอนาคต ซึ่งจะทำให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพียงพอที่จะ
เป็นผู้นำทางวิชาการในทุกด้าน

5. นักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยากับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาว
บ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง เด็กนักเรียนให้ความสนใจกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน คือโรงเรียนมีห้องฝึก
ซ้อมดนตรีที่มีเครื่องดนตรีสวยงามและนักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติได้โดยมีนักศึกษาฝึกสอนจาก โปรแกรม
ดนตรีสถาบันราชภัฏลำปางเป็นผู้สอน ทำให้บรรยากาศของโรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีเสียง

วงปีพาทย์พื้นเมืองที่นักเรียนฝึกซ้อมดังสอดแทรกมาเป็นระยะ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงตามที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในการประชุมระดมความคิดค่อนข้างหลากหลายเช่น “เคยเห็นวงปีพาทย์พื้นเมืองอยากเรียนแต่ไม่รู้จะไปเรียนกับใคร ไม่รู้จักวงปีพาทย์พื้นเมืองเพราะไม่มีใครแนะนำ วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นของเก่าจะรักษาไว้โรงเรียนน่าจะสอนวงปีพาทย์ ฯลฯ” อาจกล่าวได้ว่านักเรียนต้องการจะเรียนรู้เรื่องวงปีพาทย์พื้นเมือง การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ในโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาที่จะเกิดขึ้นอย่างจริงจังในเวลาไม่นาน นักเรียนทุกคนจะต้องได้เรียนวงปีพาทย์พื้นเมืองตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นเวลานานเพียงพอที่จะปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความรักและมองเห็นคุณค่าของวงปีพาทย์มากขึ้น หลักสูตรจึงเป็นกลไกที่สำคัญในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการเนื้อหาสาระกับมาตรฐานช่วงชั้นของการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงจำเป็นต้องเน้นเนื้อหาสาระองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้ชัดเจน

สรุป

กลไกที่สำคัญในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง คือหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ที่สร้างขึ้นจากความร่วมมือระหว่าง ชาวบ้าน นักดนตรี และโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา โดยมีกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองหลายกิจกรรม ได้แก่ การระดมความคิด การประชุมปฏิบัติการสร้างหลักสูตร และการประชุมวิพากษ์หลักสูตร ในการสร้างหลักสูตรมีหลักการสำคัญที่จะต้องเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาสามารถนำไปจัดการเรียนการสอนในเวลาปกติ ไม่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพราะเป็นกิจกรรมที่ไม่ยั่งยืน ดังนั้นในการสร้างหลักสูตรดังกล่าวจึงต้องยึดหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพราะเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ใช้เป็นหลักสูตรหลักในการจัดการเรียนการสอน เนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นเนื้อหาสาระที่บูรณาการระหว่างองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองกับเนื้อหาสาระตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน โดยเน้นเนื้อหาสาระวงปีพาทย์พื้นเมืองทุกรายวิชาเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้เรียนองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง

บทที่ 4

หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

ที่มาของหลักสูตร

จากโครงการวิจัยเรื่องการศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จึงส่งผลให้เกิดการร่วมมือกันในชุมชน ระหว่าง ชาวบ้าน นักดนตรี และโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา สร้างหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมืองเพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา และให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นศูนย์การสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนาให้กับบุคคลภายนอกตามความต้องการของชุมชน จากการศึกษากระบวนการสร้างหลักสูตรและการจะใช้หลักสูตรดังกล่าวที่จะให้ได้ผลอย่างแท้จริง พบว่ามีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การจะสร้างหลักสูตรเพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนในเวลาปกติ จำเป็นต้องยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพราะเป็นหลักสูตรแม่บทของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา การสร้างหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมืองมีแนวทางที่ยึดเป็นหลักดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ในเวลาเรียนปกติ ไม่ใช่วิชาที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. ธรรมนูญของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ที่กำหนดให้โรงเรียนมีพันธกิจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเน้นเนื้อหาวงปีพาทย์พื้นเมือง
4. ชุมชน “ชาวบ้าน นักดนตรี และโรงเรียน” ร่วมกันสร้างสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง
5. ต้องเขียนแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนให้สมบูรณ์เพียงพอที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาจะสามารถนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือการนำเอาองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองบูรณาการกับเนื้อหาตามมาตรฐานช่วงชั้นดนตรีของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาและกิจกรรมเน้นวงปีพาทย์พื้นเมือง หรืออาจจะเรียกหลักสูตรนี้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาสาระดนตรี : หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งจะเป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่นๆ นำไปใช้สอนได้ตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียน

วิสัยทัศน์

ดนตรีเป็นวิชาที่ทุกคนสามารถเรียนได้ ซึ่งก่อให้เกิดสุนทรียภาพแก่ผู้เรียน การเรียนและฝึกหัดวงปี่พาทย์พื้นเมือง นอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติทางดนตรีที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นรากเหง้าของชีวิตให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไปและเป็นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การจัดการเรียนการสอน วงปี่พาทย์พื้นเมืองในโรงเรียน จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะจะทำให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมือง

เป้าหมาย

มุ่งสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนการสอนและการฝึกอบรม

คุณภาพผู้เรียน

1. ผู้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับดนตรีพื้นฐานทั่วไป
2. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมืองได้
3. ผู้เรียนจะเกิดสุนทรียภาพทางดนตรี ซึ่งจะทำให้มีสภาพจิตใจที่งดงาม รักสวยรักงาม รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย
4. ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
5. ผู้เรียนเห็นคุณค่า และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมือง ภูมิปัญญาชาวบ้าน และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

จุดหมายของหลักสูตร

1. เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยการศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณี ศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง
2. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองล้านนา
3. เป็นหลักสูตรที่เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา ถึง มัธยมศึกษาตอนต้นในเวลาปกติ
4. เป็นหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมือง ที่ให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเปิดสอนเป็นโรงเรียนต้นแบบและเป็นศูนย์ฝึกอบรมและเผยแพร่องค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง
5. เป็นหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ที่กระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอน การเสริมสร้างค่านิยมในการใช้วงปีพาทย์พื้นเมือง ประกอบพิธีกรรมในชุมชน และเป็นการปลูกจิตสำนึกชุมชนในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ภูมิปัญญาชาวบ้าน และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจดนตรีพื้นฐานทั่วไปและมีความเป็นนักดนตรี
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะ ในการปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมือง
3. เพื่อให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง

โครงสร้างของหลักสูตร

1. ชั่วโมงที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดให้สาระการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ ประกอบด้วย สาระทัศนศิลป์ สาระดนตรี และสาระนาฏศิลป์ และกำหนดชั่วโมงการเรียนการสอนไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้สร้างหลักสูตรกำหนดชั่วโมง เพื่อจัดการเรียนการสอนในแต่ละสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานศึกษา

1.2 ชั่วโมงการเรียนการสอนสาระดนตรี ตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ได้กำหนดชั่วโมงการเรียนการสอนดังนี้

1.2.1 ระดับประถมศึกษา

(1) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(2) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(3) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(4) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(5) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(6) ระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา

1.2.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

(1) ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(2) ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา
(3) ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวน	40	ชั่วโมง/ปีการศึกษา

2. ลักษณะวิชา มี 2 ลักษณะ ได้แก่

2.1 สารการเรียนรู้พื้นฐาน จำนวน 9 รายวิชา

2.2 สารการเรียนรู้เพิ่มเติม จำนวน 6 รายวิชา

3. ตารางโครงสร้างหลักสูตร

ลักษณะวิชา	ชั่วโมงสอน/ปีการศึกษา			ชั่วโมงสอน/ปีการศึกษา			ชั่วโมงสอน/ปีการศึกษา		
	ป. 1	ป. 2	ป. 3	ป. 4	ป. 5	ป. 6	ม. 1	ม. 2	ม. 3
สารการเรียนรู้พื้นฐาน (สาระคนตรี)	40	40	40	40	40	40	40	40	40
สารการเรียนรู้เพิ่มเติม	--	--	--	40	40	40	40	40	40

ตารางที่ 2 ชั่วโมงสอนวิชาคนตรีในแต่ละระดับชั้น

รายวิชา และรหัสวิชา

1. รายวิชาสาระการเรียนรู้พื้นฐาน

ดนตรี 101	ดนตรีพื้นฐาน 1 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 102	ดนตรีพื้นฐาน 2 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 103	ดนตรีพื้นฐาน 3 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 201	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 1 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 202	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 2 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 203	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 3 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 301	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 4 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 302	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 5 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 303	ดนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 6 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์

2. รายวิชาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

ดนตรี 401	ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 1 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 402	ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 2 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 403	ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 3 (สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์

ดนตรี 404 ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 4 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 405 ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 5 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์
ดนตรี 406 ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 6 (สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)	เวลาเรียน 1 ชม./สัปดาห์

คำอธิบายรายวิชา

1. รายวิชาสาระการเรียนรู้วิชาพื้นฐาน

ดนตรี 101 ดนตรีพื้นฐาน 1

รู้แหล่งกำเนิดเสียงและลักษณะของเสียง ได้แก่ เสียงตามธรรมชาติ เสียงมนุษย์ เสียงการขับร้องเพลง และเสียงของเครื่องดนตรีที่เกิดจากการกระทบ การดีด การสี การตี และการเป่า เสียงดนตรีที่เป็นบันไดเสียง การแปลงเสียงดนตรีด้วยอักษรดนตรีมาตรฐาน จังหวะ การขับร้องเพลงเด็ก นิทานและเรื่องเล่าประกอบเพลง การอนุรักษ์เพลงพื้นบ้าน-พื้นเมือง การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะเพลง

ดนตรี 102 ดนตรีพื้นฐาน 2

ทักษะการออกเสียงตามบันไดเสียงและ การบรรเลงโดยอาศัยองค์ประกอบดนตรี ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมืองอย่างง่าย ฝึกให้เกิดทักษะการแสดงออก ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี การเคลื่อนไหวตามจังหวะ ปลูกฝังให้รู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสม

ดนตรี 103 ดนตรีพื้นฐาน 3

ทักษะการออกเสียงตามบันไดเสียง ทักษะการขับร้องและการฟัง การเคลื่อนไหวตามจังหวะ ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมืองอย่างง่าย ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี ความรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของดนตรี ปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 201 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 1

ศึกษาองค์ประกอบและโครงสร้างของดนตรี บันไดเสียง การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล และโน้ตตัวเลขหรือโน้ตเชอเว (Cheve) การขับร้องเพลงเด็ก การขับร้องเดี่ยวและการขับร้องประสานเสียง ศึกษาสีสันและอารมณ์เพลง ศึกษาภูมิหลังของดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย ได้แก่ ประวัติ ทำนองเพลง พิธีกรรมความเชื่อ และการบำรุงรักษาเครื่องดนตรี ปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี และปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 202 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 2

การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล และโน้ตตัวเลขหรือโน้ตเชอเว (Cheve) การขับร้องเดี่ยว ได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทย เพลงไทยสากล และเพลงสากล การขับร้องประสานเสียงได้แก่ การขับร้องเพลงวงและเพลงล้อไล่ (Round and cannon) การขับร้องแบบสองทำนอง (Descant) ปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง การบรรเลงทำนองหลักและแปรทำนองเพลงไทยและเพลงพื้นเมือง การสร้างสรรค์ทางดนตรี การสืบค้นข้อมูลดนตรีท้องถิ่น การตรวจสอบ การอภิปรายข้อมูล การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 203 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 3

การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล และโน้ตตัวเลขหรือโน้ตเชอเว (Cheve) การขับร้องเดี่ยวได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทย เพลงไทยสากล และเพลงสากล และขับร้องประสานเสียงได้แก่ การขับร้องเพลงวงและเพลงล้อไล่ (Round and cannon) การขับร้องแบบสองทำนอง (Descant) การฟังเพลง ปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง การสร้างสรรค์ทางดนตรี การสืบค้นข้อมูลดนตรีท้องถิ่น การตรวจสอบ การอภิปรายข้อมูล เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความซาบซึ้ง และมองเห็นคุณค่าประโยชน์ของดนตรี การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 301 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 4

บันไดเสียงเมเจอร์ บันไดเสียงไมเนอร์ บันไดเสียงโครมาติก และบันไดเสียงไทย การขับร้องเดี่ยว ได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทย เพลงไทยสากล และเพลงสากล และขับร้องประสานเสียง ได้แก่ การขับร้องเพลงวนและเพลงล้อได้ (Round and cannon) การขับร้องแบบสองทำนอง (Descant) การสืบค้นข้อมูลทางดนตรีพื้นเมือง ดนตรีไทย ดนตรีไทยสากล ดนตรีสากลในท้องถิ่น การตรวจสอบและการอภิปรายข้อมูลทางดนตรี เครื่องดนตรี การผสมวงดนตรี การบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง ดนตรีไทย และดนตรีสากล การสร้างสรรค์ทางดนตรี การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 302 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 5

การขับร้องเดี่ยว ได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทย เพลงไทยสากล และเพลงสากล และขับร้องประสานเสียง ได้แก่ การขับร้องเพลงวนและเพลงล้อได้ (Round and cannon) การขับร้องแบบสองทำนอง (Descant) การสืบค้นข้อมูลทางดนตรีพื้นเมือง ดนตรีไทย ดนตรีไทยสากล ดนตรีสากลในท้องถิ่น การตรวจสอบและการอภิปรายข้อมูลทางดนตรี ศัพท์สังคีต การบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง ดนตรีไทย และดนตรีสากล เทคนิคการบรรเลง การสร้างสรรค์ทางดนตรี การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 303 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 6

ความสัมพันธ์ของดนตรีกับชีวิตมนุษย์ การขับร้องเดี่ยว ได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทย เพลงไทยสากล และเพลงสากล และขับร้องประสานเสียง ได้แก่ การขับร้องเพลงวนและเพลงล้อได้ (Round and cannon) การขับร้องแบบสองทำนอง (Descant) เทคนิคการขับร้องเพลงไทยสากล การสร้างสรรค์ทางดนตรี การฟังและการวิจารณ์บทเพลง การบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง ดนตรีไทย และดนตรีสากล การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดนตรี 401 ปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง 1

บรรเลงเพลงพื้นเมืองด้วยวงปี่พาทย์พื้นเมือง อย่างน้อย 15 เพลง ประวัติเพลงพื้นเมือง การนำเพลงพื้นเมืองไปใช้ในงานกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของดนตรี ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

บรรเลงเพลงพื้นเมืองด้วยวงปี่พาทย์พื้นเมือง อย่างน้อย 10 เพลงโดยไม่ซ้ำกับเพลงใน ปฏิบัติวงปี่พาทย์ 5 ประวัติเพลงพื้นเมือง การนำเพลงพื้นเมืองไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ ความเข้าใจ ความซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของคนตรี ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วยการเรียนรู้

1. กลุ่มศิลปะ : ละครดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รายวิชาดนตรี 101 คนตรีพื้นฐาน 1 จัดเป็น หน่วยการเรียนรู้ ได้ 5 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มี วัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจคุณลักษณะของเสียง
- 1.2 เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องดนตรีไทยและสากล
- 1.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมือง คนตรีไทย
- 1.4 เพื่อให้นักเรียนได้ขับร้องเพลงที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
- 1.5 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความนิยมชมชอบในดนตรี

หน่วย การ เรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เส้นสายลายเสียง 1.1 กำเนิดเสียง 1.2 เสียงดนตรี	1 7	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้แหล่งกำเนิดเสียง 2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเสียงดนตรี
2	ร้อยเรียงขับขาน 2.1 จังหวะ 2.2 การขับร้องเพลงเด็ก เพลงพื้นบ้าน	6 6	1. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะการเกาะจังหวะ 2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดขับร้องเพลง
3	ตำนานดนตรี 3.1 นิทานและเรื่องเล่าพื้นเมือง	10	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4	รู้วิธีรักษา 4.1 อนุรักษ์ภูมิท้องถิ่น	7	1. เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของเพลงพื้นบ้าน
5	ลีลาแบบไทย 5.1 เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรีไทย 5.2 การสร้างสรรค์ทางดนตรีสำหรับเด็ก	บูรณาการ ในทุก ชั่วโมง 3	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะ 2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดและสร้างสรรค์ทางดนตรี

2. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วิชาดนตรี 102 คนตรีพื้นฐาน 2 จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 5 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 2.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้องค์ประกอบของดนตรี
- 2.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้อง การเคลื่อนไหวตามจังหวะและการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง
- 2.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.4 เพื่อผู้ฝึกคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน

หน่วย การ เรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เล่นสายลายเสียง 1.1 ทักษะการออกเสียงตามบันไดเสียง 1.2 การปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง	6 14	1. เพื่อให้ผู้เรียนออกเสียงตามบันไดเสียง 2. เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจ ดนตรีพื้นเมืองและเพลงพื้นเมือง
2	ร้องเสียงขับขาน 2.1 การขับร้องเพลงเด็กและทำจังหวะ ประกอบ	บูรณาการ กับหน่วย อื่น	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ขับร้องและทำจังหวะ ประกอบเพลง
3	ตำนานดนตรี 3.1 ความสำคัญของดนตรีพื้นบ้าน	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของดนตรี พื้นบ้าน
4	รู้วิธีการ 4.1 การบำรุงรักษาเครื่องดนตรี	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักรักษาเครื่องดนตรีพื้นบ้าน
5	ลีลาแบบไทย 5.1 เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรีไทย 5.2 การสร้างสรรค์ทางดนตรีสำหรับเด็ก	บูรณาการ กับหน่วย อื่น 10	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์

3. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาดนตรี 103 คนตรีพื้นฐาน 3 จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 5 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 3.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของดนตรี
- 3.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้อง การฟัง และการปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมือง
- 3.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- 3.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วย การเรียน ละ	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เส้นสายลายเสียง 1.1 ทักษะการออกเสียงตามบันไดเสียง 1.2 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองอย่างง่าย	บูรณาการ รวม 20	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรเลงวงปีพาทย์พื้นเมือง
2	ร้อยเสียงขับขาน 2.1 ทักษะการขับร้องและการฟังเพลงเด็ก เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง	10	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดขับร้องเพลงพื้นบ้าน
3	ตำนานดนตรี 3.1 ความสำคัญของดนตรีพื้นบ้านและดนตรีไทย	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของดนตรีไทย
4	รู้วิธีรักษา 4.1 เรียนรู้เรื่องเครื่องดนตรีและวิธีรักษา	บูรณาการ ในหน่วย อื่น	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเครื่องดนตรี
5	ลีลาแบบไทย 5.1 การสร้างสรรค์ทางดนตรีสำหรับเด็กและการเล่านิทาตามจังหวะดนตรีไทย	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์

4. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาดนตรี 201 คนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 1 จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

4.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องบันไดเสียง โน้ตเพลง การประสานเสียง สีสัน อารมณ์เพลง ประวัติคนตรีพื้นเมือง คนตรีไทย พิธีกรรมความเชื่อ และการรักษาเครื่องดนตรี

4.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านโน้ต การขับร้อง และการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง

4.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

4.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วย การเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เส้นสายลายเสียง 1. องค์ประกอบและโครงสร้างของคนตรี 2. การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล โน้ตเชอเว (Cheve)	4 6	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบและโครงสร้างของคนตรี 2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านโน้ตได้
2	ร้อยเรียงขับขาน 2.1 ทักษะการขับร้องเพลงเด็ก เพลงเดี่ยวและการขับร้องประสานเสียง สีสันและอารมณ์เพลง	10	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยว และการขับร้องประสานเสียง 2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจสีสันและอารมณ์เพลง
3	ตำนานดนตรี 3.1 ความสำคัญของวงดนตรีพื้นเมืองและคนตรีไทย	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวงดนตรีพื้นบ้านและคนตรีไทย
4	รู้วิธีการรักษา 1. เครื่องดนตรี พิธีกรรม และวิธีการรักษา	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักบำรุงรักษาเครื่องดนตรีไทย

5	ลีลาแบบไทย 5.1 ทำนองเพลงไทย ได้แก่ ทำนองหลักและการแปรทำนอง 5.2 อรรถรสของเพลงพื้นเมืองและเพลงไทย	10	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์และซาบซึ้งในอรรถรสของดนตรี
6	ผดุงไว้ซึ่งวัฒนธรรม 6.1 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองและดนตรีไทย	บูรณาการในทุกชั่วโมง	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย

5. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาดนตรี 202 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 2 จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 5.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องบันไดเสียง โน้ตเพลง การสืบทอดและการอภิปราย ข้อมูลทางดนตรี
- 5.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านโน้ต การขับร้อง การบรรเลงทำนองหลัก ทำนองแปร และการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง
- 5.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- 5.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วย การเรียน รู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ใช้ สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เส้นสายลายเสียง 1. การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล และโน้ตเชอเว (cheve)	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่าน โน้ตเพลงได้
2	ร้อยเรียงขับขาน 1. ทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยวได้แก่ เพลงพื้นเมือง เพลงไทยเดิม เพลงไทยสากลและเพลงสากล 2. การขับร้องประสานเสียง	9 2	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลง
3	ตำนานดนตรี 3.1 การสืบค้นข้อมูลดนตรีท้องถิ่น การตรวจสอบและการอภิปรายข้อมูล	3	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวงดนตรีพื้นบ้าน
4	วิถีรักษา 1. การอนุรักษ์วงดนตรีพื้นบ้าน	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน

5	ลีลาแบบไทย 5.1 ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีแบบไทย	14	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และเกิดความซาบซึ้งในอารมณ์ของดนตรีไทย
6	ผดุงไว้ซึ่งวัฒนธรรม 6.1 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองและดนตรีไทย	บูรณาการ กับหน่วย อื่น	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย

6. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาดนตรี 203 ดนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 3 จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 6.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องบันไดเสียง โน้ตเพลง การสืบทอดและอภิปรายข้อมูลทางดนตรี
- 6.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านโน้ต การขับร้อง การบรรเลงทำนองหลัก การแปรทำนอง และการปฏิบัติวงปี่พาทย์พื้นเมือง
- 6.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- 6.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	เส้นสายลายเสียง 1.1 การอ่านโน้ตไทย โน้ตสากล และโน้ตเชอเว (cheve)	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอ่านโน้ตเพลงได้
2	ร้อยเรียงขับขาน 2.1 ทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยวและเพลงประสานเสียง	11	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลง
3	ตำนานดนตรี 3.1 การสืบค้นข้อมูลทางดนตรี การตรวจสอบและการอภิปรายข้อมูล	3	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวงดนตรีพื้นเมือง
4	รู้วิธีรักษา 4.1 การอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน

5	ลีลาแบบไทย 5.1 ความคิดสร้างสรรค์คนตรีแบบไทย	14	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และความซาบซึ้งในอารมณ์ของคนตรีไทย
6	ผดุงไว้ซึ่งวัฒนธรรม 6.1 ปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองและคนตรีไทย	บูรณาการในทุกชั่วโมง	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการเครื่องคนตรีพื้นเมืองและคนตรีไทย

7. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาดนตรี 301 คนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 4 จัดเป็น หน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

7.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องบันไดเสียง โน้ตเพลง การสืบทอดและการอภิปรายข้อมูลทางดนตรี

7.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านโน้ต การขับร้อง และการบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง

7.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี

7.4 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วยการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ใช้สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	ดนตรีไพเราะ 1.1 บันไดเสียง	8	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ บันไดเสียง
2	เสนาะบรรเลง 2.1 ทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยวและขับร้องประสานเสียง	16	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลง
3	ฟังเพลงต้องเรียนรู้ 3.1 การสืบค้นข้อมูลทางดนตรีท้องถิ่น การตรวจสอบและการอภิปรายข้อมูล	3	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวงดนตรีพื้นบ้าน

4	เป็นอยู่อย่างไทย 4.1 วงดนตรีในสังคมไทย	8	1. เพื่อให้ผู้เรียนรู้เรื่องวงดนตรีในสังคมไทย
5	ใส่ใจแหล่งที่มา 5.1 ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีแบบไทย	5	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และความซาบซึ้งในอรรถรสของดนตรีไทย
6	รู้ค่านำไปใช้ 6.1 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองหรือดนตรีไทยหรือดนตรีสากล	บูรณาการ กับหน่วย อื่น	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมืองหรือดนตรีไทยหรือดนตรีสากล

8. กลุ่มศิลปะ : ละครดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วิชาดนตรี 302 คนตรีพื้นฐานและปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 5 จัดเป็น หน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 8.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่อง ศัพท์สังคีต
- 8.2 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสืบค้นและการอภิปรายข้อมูลทางดนตรีท้องถิ่น
- 8.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านโน้ต การขับร้อง การบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง
- 8.4 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- 8.5 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วย การเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ใช้ สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	ดนตรีไพเราะ 1.1 ศัพท์สังคีตดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่อง ศัพท์สังคีต
2	เสน่ห์บรรเลง 2.1 ทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยวและขับร้องเพลงประสานเสียง	16	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลง
3	ฟังเพลงต้องเรียนรู้ 3.1 การสืบค้นข้อมูลดนตรีท้องถิ่น การตรวจสอบ และการอภิปรายข้อมูล	3	1. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของดนตรีพื้นเมือง
4	เป็นอยู่อย่างไทย 4.1 เทคนิคการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย	8	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และเกิดทักษะในเทคนิคในดนตรีพื้นเมืองและดนตรีไทย
5	ใส่ใจแหล่งที่มา 5.1 ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีแบบไทย	9	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และความซาบซึ้งในอรรถรสของดนตรีไทย
6	รู้ก่อนนำไปใช้ 6.1 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองหรือดนตรีไทยหรือดนตรีสากล	บูรณาการ ในทุกชั่วโมง	1. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมืองหรือดนตรีไทยหรือดนตรีสากล

9. กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาดนตรี 303 คนตรีพื้นฐานและการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมือง 6 จัดเป็น หน่วยการเรียนรู้ได้ 6 หน่วย ใช้เวลาเรียนปีละ 40 ชั่วโมง ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 9.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจความสัมพันธ์ของดนตรีกับชีวิตมนุษย์
- 9.2 เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจบทเพลงจนสามารถวิจารณ์เพลงได้
- 9.3 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การขับร้องเพลง และการบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง คนตรีไทย และดนตรีสากล
- 9.4 เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- 9.5 เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

หน่วย การเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลาที่ สอน (ชม.)	วัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้
1	ดนตรีไทยระ 1.1 เพลงกับชีวิต	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องเพลงกับชีวิต
2	เสนาะบรรเลง 2.1 ทักษะการขับร้องเพลงเดี่ยวและการขับร้องประสานเสียง	14	1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการขับร้องเพลง
3	ฟังเพลงต้องเรียนรู้ 3.1 การฟังและการวิจารณ์เพลง	10	1. เพื่อให้ผู้เรียน ได้แสดงความคิดเห็นและวิจารณ์เพลง
4	เป็นอยู่อย่างไทย 4.1 เทคนิคการขับร้องเพลงไทยสากล	4	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และเกิดทักษะในเทคนิคการขับร้องเพลงไทยสากล
5	ใส่ใจแหล่งที่มา 5.1 ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีแบบไทย	6	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์และความซาบซึ้งในอรรถรสของคนตรีไทย
6	รู้ค่านับไปใช้ 6.1 การปฏิบัติเครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมืองหรือคนตรีไทยหรือคนตรีสากล	บูรณาการ ในทุก ชั่วโมง	1. เพื่อให้ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีพื้นเมืองหรือเครื่องดนตรีไทยหรือเครื่องดนตรีสากล

การวัดผลและประเมินผล กลุ่มศิลปะ : สาระดนตรี

1. การวัดผล

1.1 สาระการวัดผล

1.1.1 ด้านทักษะพิสัย

- (1) ทักษะในการปฏิบัติเครื่องดนตรี
- (2) ทักษะในการบรรเลงวงปี่พาทย์พื้นเมือง
- (3) การนำความรู้ทางดนตรีไปประยุกต์ใช้

1.1.2 ด้านจิตพิสัย

- (1) ความรับผิดชอบ
- (2) ตรงต่อเวลา
- (3) ระเบียบวินัยในตนเอง
- (4) ความขยัน อดทน เสียสละ
- (5) ความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรี
- (6) การแสวงหาความใหม่ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
- (7) ความรักในวิชาดนตรี
- (8) ความสำนึกในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมือง

1.1.3 ด้านพุทธิพิสัย

- (1) ความรู้ ความสามารถ ด้านดนตรีพื้นฐาน ได้แก่ โน้ตเพลง ทำนอง จังหวะ เนื้อเพลงประวัติวงดนตรี
- (2) พัฒนาการเรียนรู้วิชาดนตรี

1.2 ระยะเวลาการวัดผล

1.2.1 การวัดผลระหว่างภาค

1.2.2 การวัดผลปลายภาค

1.3 วิธีการวัดผล

1.3.1 จากการสังเกตพฤติกรรม ได้แก่ ความสนใจ ความเอาใจใส่ การให้ความร่วมมือความอดทน ความสม่ำเสมอในการฝึกหัด

1.3.2 จากการใช้แบบทดสอบ

1.3.3 จากการปฏิบัติกิจกรรมด้านดนตรี พัฒนาการทางดนตรี

2. การประเมินผล

2.1 อัตราส่วนการประเมินผล กำหนดสัดส่วนคะแนนการประเมินแต่ละสาระดังนี้

$$\text{ทักษะ} : \text{จิตพิสัย} : \text{พุทธิพิสัย} = 60 : 20 : 20$$

2.2 การให้ค่าคะแนน ระดับผลการเรียน

คะแนน	80 – 100	ผลการเรียนระดับ	4
คะแนน	79 – 79	ผลการเรียนระดับ	3
คะแนน	60 – 69	ผลการเรียนระดับ	2
คะแนน	50 – 59	ผลการเรียนระดับ	1
คะแนน	0 – 49	ผลการเรียนระดับ	0

สรุป

หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง หรืออาจเรียกว่า หลักสูตรสถานศึกษาสาระดนตรี เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นบนหลักการคือ ต้องเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา นำไปใช้จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ในเวลาปกติ ไม่ใช่วิชาที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีเนื้อหาที่บูรณาการระหว่างองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองกับสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเน้นสาระวงปีพาทย์พื้นเมือง องค์ประกอบของหลักสูตรได้แก่ ที่มาของหลักสูตร วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณภาพผู้เรียน จุดหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาและรหัสวิชารวม 15 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสาระการเรียนรู้ จำนวน 9 รายวิชา รายวิชาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม จำนวน 6 รายวิชา ถ้าอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล แผนการสอน และ เอกสารประกอบการสอน

บทที่ 5

กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการในชุมชน และปัจจัยที่ทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน

จากการดำเนินการกิจกรรมในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นต้นมา กิจกรรมต่าง ๆ ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการกระตุ้นชุมชนให้เกิดความสนใจกับภูมิปัญญาชาวบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจกับสภาพความเป็นไปของวงปีพาทย์พื้นเมืองมาก่อน โดยปล่อยให้ไปตามยถากรรม ให้นักดนตรีวงปีพาทย์ต่อสู้เพื่อความอยู่รอดแต่เพียงลำพัง ทั้ง ๆ ที่ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถช่วยกันโอบอุ้มวงปีพาทย์ไว้ได้ แต่กลับเมินเฉย เนื่องจากอาจยังมองไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างแท้จริง เป็นเหตุให้วงปีพาทย์พื้นเมืองซึ่งเป็นภูมิปัญญาอันมีคุณค่า และเป็นทรัพย์สินทางสังคมนั้นหนึ่งที่ยังไม่ได้ประเมินมูลค่า ถูกปล่อยปละละเลยอย่างน่าวิตก จากการประชุมระดมความคิดเห็นจากชาวบ้าน นักดนตรี ครูและนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา มีจุดอ่อนที่ชัดเจนประการหนึ่งคือ **“ขาดงบประมาณสนับสนุนส่งเสริมการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองจากองค์กรท้องถิ่นอย่างแท้จริง”** หลังจากที่ได้เริ่มเข้าไปในชุมชนเริ่มตั้งแต่การดำเนินการกำหนดพื้นที่เป้าหมาย เมื่อนักวิจัยเข้าไปสู่โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา เพื่อติดต่อให้ดำเนินการวิจัยร่วมกัน สิ่งหนึ่งที่สังเกตเห็นได้คือ ผู้บริหารโรงเรียนคนก่อนตอบสนองโครงการด้วยความเกรงใจ ไม่มีความรู้สึกกระตือรือร้นหรือแสดงความรู้สึกว่ามองเห็นคุณค่าของวงปีพาทย์เท่าที่ควร อาจเป็นเพราะท่านใกล้ชิดจะเกษียณอายุราชการ และจากการออกภาคสนามในระยะแรกทุกหมู่บ้านเพื่อหาความต้องการของชุมชน และหาบุคคลเป้าหมายที่จะให้ข้อมูล จากการสังเกตจะพบว่า ชาวบ้านจะมีพฤติกรรมเป็น 5 ลักษณะคือ กลุ่มผู้นำชุมชนจะให้การต้อนรับจับคู่เป็นอย่างดีตามลักษณะพิเศษที่มีอยู่ในผู้นำเกือบทุกคนทั้งๆ ที่ยังไม่ทราบชัดเจนนักว่าจะเกิดอะไรขึ้น กลุ่มชาวบ้านที่นั่งฟังโดยไม่ต้องการออกความคิดเห็นมากนักซึ่งอาจแปลความได้ว่าทำอะไรทำอย่างไรก็ได้ไม่ขัดข้อง กลุ่มนักดนตรีแสดงออกชัดเจนว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ไม่รอดอย่างแน่นอนถ้าไม่ร่วมมือกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง กลุ่มที่เข้าใจสภาพและมองเห็นคุณค่าของวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แสดงออกให้เห็นถึงความพยายามที่จะหาแนวทางที่อนุรักษ์วงปีพาทย์ไว้ให้ได้ กลุ่มที่ยังไม่แน่ใจในโครงการวิจัยว่าจะทำอะไรให้เกิดมรรคผลได้บ้าง เพราะที่ผ่านมามีนักวิจัยเข้าสู่ชุมชนในหลายเรื่องหลายลักษณะแต่ชาวบ้านมองเห็นว่าไม่เกิดอะไรขึ้น จนมีคำพูดจากชุมชนถ่ายทอดมาถึงว่า **“อาจารย์จะยะแต่ก่อ ถ้ายะแต่ผมก็ยินดีด้วย ผมเห็นมานานแล้ว มาอยู่ ๆ อยู่ ๆ แล้วก็บ่ยะแต่”** อาจารย์จะจริงหรือเปล่าถ้าจริงผมก็ดีใจด้วย ผมเห็นมานานแล้วมาพูด ๆ พูดๆ แล้วก็ไม่ได้จริง (นักวิจัย)

และจากการไปเสนอโครงการวิจัยในที่ประชุมคณะเทศมนตรีเทศบาลตำบลชุมพู่ เพื่อให้คณะเทศมนตรีทราบความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยในฐานะเจ้าของพื้นที่เป้าหมายของโครงการ จากการสังเกตเห็นว่าคณะเทศมนตรีมีท่าทีที่แปลก งง ดูเหมือนว่าไม่ใช่เรื่องที่เทศบาลควรต้องรับรู้ จำเป็นต้องใช้ความพยายามอธิบายถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นค่อนข้างมากพอสมควรกว่าที่จะค่อยๆ เริ่มเข้าใจทีละท่าน

จะเห็นว่าความคิดดั้งเดิมของชาวบ้านส่วนใหญ่แม้กระทั่งผู้นำของชุมชน ยังขาดความสำนึกและยังมองไม่เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงปีพาทย์พื้นเมือง เมื่อกิจกรรมของโครงการวิจัยดำเนินการมาเป็นระยะๆ จนกระทั่งปัจจุบัน เห็นได้ชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนหลายประการซึ่งเป็นการสร้างเสริมให้เกิดปัจจัยที่ทำให้วงปีพาทย์สามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดของชุมชน

ความคิดของคนในชุมชนเกี่ยวกับวงปีพาทย์พื้นเมืองแต่เดิม อาจกล่าวได้ว่า แตกต่างกันไปอย่างหลากหลาย ไม่มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ไม่มีเป้าหมายร่วมกัน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้เรื่องวงปีพาทย์พื้นเมืองที่ต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นที่จะดำเนินการในสิ่งที่ถูกที่ควร หมดพลังและอ่อนแรงลงในที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับวงปีพาทย์ที่แท้จริง หลังจากโครงการวิจัยได้เข้าไปดำเนินการจุประกรายความคิดและยืนยันข้อมูลของวงปีพาทย์พื้นเมืองที่เป็นจริงว่าวงปีพาทย์พื้นเมืองมีแนวโน้มถึงกาลล่มสลายอย่างแน่นอน ทำให้ชาวบ้านเริ่มปรับความคิดใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดต่างๆ ในชุมชนเป็นระยะๆ ดังต่อไปนี้

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง เมื่อชาวบ้าน นักดนตรี ผู้บริหาร และ ครูในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิศาได้รับการกระตุ้น และจุประกรายความคิดโดยการยืนยันข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับสภาพของวงปีพาทย์พื้นเมืองว่า ในปัจจุบันวงปีพาทย์พื้นเมืองกำลังลดจำนวนวงดนตรีและนักดนตรีลงเป็นลำดับและจะถึงขั้นสูญหายไปจากสังคมชาวล้านนาในเวลาไม่นาน วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างหนึ่งของชาวล้านนา ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์สะสม เสริมสร้าง มาเป็นเวลาหลายร้อยปี เป็นภูมิปัญญาทางสุนทรียภาพที่บ่งบอกถึงความงดงามของจิตใจของคนล้านนา บ่งบอกถึงสติปัญญาอันล้ำเลิศในการคิดและสร้างสรรค์ปะทางดนตรีขึ้นไว้ที่ไม่เหมือนใครในโลก เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวล้านนา เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้ชนชาวล้านนาได้ใช้ในวิถีชีวิต ทั้งทางด้านพิธีกรรมและด้านการบันเทิง เป็นหน้าที่ของชนชาวล้านนาทุกคนต้องช่วยกันเก็บรักษาไว้ให้ดี การเก็บรักษาส่งที่มีคุณค่า สิ่งที่เป็นความดีความ

งามต่อสังคม สิ่งที่ทำให้แต่ละคนต่อชุมชน สิ่งเสริมสร้างชีวิตในชุมชนให้เกิดความสมบูรณ์ ชุมชนใดสามารถดำเนินการเก็บรักษาไว้ได้แสดงให้เห็นว่าชุมชนนั้นฉลาด มีสติปัญญา รู้จักคุณค่าของสิ่งที่ควรรู้ มีความสามัคคีในชุมชนและมีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับภัยคุกคามทั้งหลายได้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านของแต่ละชุมชนในสังคมโลกปัจจุบัน นอกจากจะเก็บรักษาไว้ใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ถ้ามีการดำเนินการจัดการที่ดี ยังจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจการท่องเที่ยวได้อีกอย่างมากมาย ดังประเทศเก่าแก่หลาย ๆ ประเทศดำเนินการอยู่ สามารถหารายได้เข้าประเทศและชุมชนอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทั้งหมดเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในวงปีพาทย์พื้นเมือง ที่ชุมชนชาวดาบละหมพู หรือชุมชนชาวล้านนาทั่วไป สามารถนำเสนอหรือแสดงออกให้คนทั้งโลกทราบว่าคนล้านนาเป็นอย่างไร ข้อมูลดังกล่าวทำให้ทั้งชาวบ้าน นักดนตรี ผู้บริหารและครูโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อน ทุกคนเกิดความรู้สึกที่ตรงกันคือ ข้อมูลทั้งหลายเป็นจริง ที่ผ่านมาชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจกับวงปีพาทย์เท่าที่ควร จึงเกิดความรู้สึกเสียสละวงปีพาทย์ต้องสูญหายไปจากชุมชนล้านนาจริง ๆ

2. เกิดกระบวนการทางความคิดที่เป็นระบบ เมื่อความรู้สึกเสียสละและหวงแหนเกิดขึ้นในใจของคนในชุมชนแล้ว จึงเกิดความคิดที่จะหาช่องทางในการดำเนินการรักษาทรัพย์สินทางสังคมนี้อย่างไรได้ เกิดกระบวนการกลุ่มรวมพลังความคิดเพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยมีคณะนักวิจัยเป็นเสมือนพี่เลี้ยงเข้าร่วมในกิจกรรมรวมพลังความคิด ร่วมเสนอแนะแก้ปัญหา และดำเนินการในบางเรื่องที่ชุมชนร้องขอ จากการนำเอาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการที่จะทำให่วงปีพาทย์เกิดการล้มสลายมาพิจารณา เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุ จะมองเห็นได้ชัดเจนว่าปัจจัยที่สำคัญที่เป็นสาเหตุให้วงปีพาทย์พื้นเมืองจะล้มสลายคือ ขาดกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ชุมชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ขาดการสนับสนุนจากชุมชนและองค์กรท้องถิ่นอย่างจริงจัง ขาดทุนสนับสนุนในการดำเนินการ จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จึงกำหนดแนวทางในการดำเนินการร่วมกันดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดกลยุทธ์ในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยกำหนดให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นแกนนำในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง จากการวิเคราะห์กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ทำให้เห็นว่า ชาวบ้านไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้ นักดนตรีพื้นบ้านมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองแต่ขาดผู้รับการสืบทอดเพราะเยาวชนไม่ให้ความสนใจเนื่องจากอาชีพนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มีแนวทางเดียวที่มีความเป็นไปได้สูงคือ ให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นศูนย์ในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นแกนนำเพราะโรงเรียนมีศักยภาพที่จะดำเนินการได้โดยขอให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1.1 สร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้เรียนอย่างเป็นระบบ เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมเยาวชนเกือบทั้งหมดของชุมชน ซึ่งจะทำให้เยาวชนได้รับรู้ มีความรู้ และได้ฝึกหัดปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมืองได้อย่างทั่วถึง จะส่งผลให้เยาวชนได้ซึมซับบรรณรต ความไพเราะของวงปีพาทย์เข้าไปอยู่ในจิตสำนึก และจะส่งผลให้เกิดการฝึกกำลังของเยาวชนซึ่งจะเติบโตใหญ่ในภายภาคหน้า ได้รู้คุณค่าของวงปีพาทย์เพื่อจะฝึกกำลังร่วมมือกันอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองต่อไป

2.1.2 ให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองแก่ให้โรงเรียนอื่นๆ เพื่อขยายเครือข่ายออกไปจนทั่วชุมชนชาวถ้ำนา

2.1.3 ให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นศูนย์ให้การฝึกอบรมเผยแพร่องค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองแก่ชาวบ้านทั่วไป

2.2 กำหนดภารกิจของชุมชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนมีความเข้าใจ และตระหนักเป็นอย่างดีแล้วว่า วงปีพาทย์พื้นเมืองที่อยู่ในชุมชน หรือวงปีพาทย์พื้นเมืองของเยาวชนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ต้องถือเป็นภารกิจของชุมชนที่จะต้องช่วยกันโอบอุ้ม โดยพยายามใช้วงปีพาทย์พื้นเมืองของชุมชนให้มีบทบาทและหน้าที่ในกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม โดยกำหนดแนวทางที่จะดำเนินการคือ

2.2.1 ให้วงปีพาทย์พื้นเมืองที่เกิดขึ้นในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นวงดนตรีของชุมชน ที่ชุมชนให้บริการวงปีพาทย์ได้ในค่าใช้จ่ายที่สมน้ำสมเนื้อ

2.2.2 ให้สนับสนุนวงปีพาทย์พื้นเมืองอาชีพที่ยังหลงเหลืออยู่จำนวนน้อยให้สามารถคงอยู่ต่อไปได้ในชุมชน โดยขอให้ชุมชนให้บริการวงปีพาทย์พื้นเมืองอาชีพเหล่านั้นในกิจกรรมและค่าใช้จ่ายที่สามารถดำเนินการได้

2.3 กำหนดให้มีการจัดตั้งสมาคมนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนได้มีความคิดร่วมกันว่า เพื่อให้มีนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงกำหนดแนวทางให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เป็นศูนย์รวมหรือเป็นสถานที่ตั้งสมาคมนักดนตรีพื้นบ้านในอนาคตต่อไป

2.4 กำหนดแนวทางหาทุนสนับสนุนกิจกรรมการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ชุมชนมองเห็นว่าในกิจกรรมการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ควรมีเงินกองทุนเพื่อเป็นเงินไว้ไว้ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีที่จะต้องใช้วิทยากรช่วยสอนในบางชั่วโมง ชุมชนจึงกำหนดแนวทางหาทุนไว้ 3 แนวทางคือ

2.4.1 โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ควรเขียนโครงการเสนอต่อเทศบาลตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อขอทุนสนับสนุนในกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง เพราะนายกเทศมนตรีได้ให้คำมั่นสัญญาแล้วว่าสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยขอให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาจัดทำเป็นโครงการและนำเสนอต่อที่ประชุมเทศมนตรี

2.4.2 โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ควรเขียนโครงการเสนอต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง เพื่อขอเงินสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองที่สอดคล้องกับกิจกรรมตามโครงการแผนแม่บทของจังหวัดจังหวัดลำปาง

2.4.3 กำหนดให้โรงเรียนจัดวันนำเสนอผลงานของนักเรียน โดยจัดให้มีการแสดงดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองของนักเรียนเพื่อแสดงให้ชาวบ้านได้เห็น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งจะเป็นโอกาสที่จะขอบริจาคเงินจากชาวบ้านเพื่อจัดตั้งเป็นกองสนับสนุนกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองให้สามารถดำเนินไปด้วยความมั่นคง

2.5 กำหนดแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองภายในชุมชน

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองเกิดการสลายประการหนึ่งคือ ชุมชนขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมองไม่เห็นคุณค่า เพราะความห่างเหินระหว่างชาวบ้านกับวงปีพาทย์ ข้อเท็จจริงคือชาวบ้านไม่ค่อยได้ฟังวงดนตรีปีพาทย์ ชาวบ้านจะได้ฟังวงปีพาทย์พื้นเมืองบรรเลงก็ต่อเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในชุมชนและเจ้าภาพได้จ้างวงปีพาทย์พื้นเมืองมาบรรเลงประกอบ จึงทำให้นาน ๆ จะได้ฟังวงปีพาทย์สักครั้ง ดังนั้นการกำหนดแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับชาวบ้าน คือการได้ฟังหรือสัมผัสวงปีพาทย์พื้นเมืองบ่อยๆ ไม่ใช่ได้ฟังเฉพาะในพิธีกรรมงานศพเท่านั้น ในงานมงคลต่าง ๆ วงปีพาทย์ก็สามารถบรรเลงได้ ชุมชนจึงกำหนดแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ชุมชนในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมือง ดังต่อไปนี้

2.5.1 โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ต้องจัดการเรียนการสอนองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้นักเรียนได้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นแนวทางหลักเพราะเป็นกลไกที่สำคัญยิ่ง ในการที่จะให้เยาวชนได้สัมผัสวงปีพาทย์อย่างทั่วถึง เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้าจะเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5.2 การประชาสัมพันธ์ในชุมชน ได้แก่

(1) การทำป้ายประชาสัมพันธ์โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา กับกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาวงปีพาทย์พื้นเมือง เรื่องโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนวงปีพาทย์พื้นเมืองในเวลาปกติและเป็นศูนย์ฝึกอบรมและเผยแพร่องค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่บุคคลทั่วไป

(2) ออกเสียงตามสายในชุมชนทุกวัน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้ทราบถึงกิจกรรมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งจะทำให้กระบวนการอนุรักษ์วงปีพาทย์ซึมซับเข้าไปในจิตใจของชาวบ้านตลอดเวลา ปัจจุบันกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินการแล้ว

(3) แผ่นประชาสัมพันธ์ หรือแผ่นผ้า เรื่องความสำคัญและสภาพที่แท้จริงของวงปีพาทย์พื้นเมืองในปัจจุบัน ดัดประชาสัมพันธ์ในชุมชนบ้านพ่อน หรือแจกจ่ายไปตามชุมชนลำานอื่นๆ

2.5.3 กำหนดให้วัดทุกวัดในชุมชน ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญที่มีปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านและองค์กรอื่นๆ ภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยขอให้บุคลากรในวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส พระ เณร อาจารย์วัด กรรมการวัด ตลอดจนศรัทธาชนกศัลนัฏญ ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ โดยขอให้กิจกรรมพื้นฐานของวัดเป็นการเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่ชุมชน ได้แก่

(1) การฟื้นฟูประเพณีบางอย่างของวัด ที่มีการประโคม ขอให้ใช้วงดนตรีปีพาทย์พื้นเมืองเป็นวงดนตรีในทุกกิจกรรม เช่น งานกินข้าวสลาก (สลากภัต) งานป่าเวณี หรืองานประเพณีซึ่งจัดเป็นประจำทุกปีของวัด

(2) ส่งเสริมให้กิจกรรมทางศาสนา หรือพิธีกรรมความเชื่อของชุมชนที่มาจัดในวัด ให้มีดนตรีปีพาทย์พื้นเมืองมาประโคม

เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางพฤติกรรมของชุมชน

หลังจากที่ชาวบ้านได้เปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่เมินเฉยต่อวงปีพาทย์พื้นเมืองกลับมาให้ความสนใจในความเป็นไป และเกิดความเสียดย ความห่วงใย ต่อการที่จะต้องสูญเสยวงปีพาทย์ จนทำให้เกิดกระบวนการคิดที่จะรักษาวงปีพาทย์พื้นเมืองไว้ให้ได้อย่างเป็นระบบแล้ว พฤติกรรมของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปคือ

1. ชุมชนได้ติดตามโครงการวิจัยกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ที่ได้ดำเนินการเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีคำถามจากชาวบ้านอยู่บ่อยครั้งว่า “ตีว่าจะหื้อละอ่อนเฮียในวงปีพาทย์ในโองเฮียใน บ่มีแล้วกะ” ที่ทำให้เด็กนักเรียนฝึกหัดวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนไม่มีแล้วใช้ไหม(นักวิจัย) แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของชุมชนกับการไม่รู้เรื่องของวงปีพาทย์พื้นเมืองเปลี่ยนไป กลับกลายเป็นแสดงความห่วงใยและติดตามข้อมูล และเหตุการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นกับวงปีพาทย์พื้นเมือง

2. ชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการวิจัยเป็นอย่างดี โดยให้ความร่วมมือทุกอย่างทุกกิจกรรม ทำให้กิจกรรมสามารถดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีทุกครั้ง เพราะชาวบ้านรู้และเข้าใจดีว่าชุมชนจะได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล ถ้าชาวบ้านร่วมมือร่วมแรงกันดำเนินการให้โครงการวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์ เพราะลำพังชาวบ้านคงดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองได้ค่อนข้างยากเนื่องจากมีขีดจำกัดน้านับประการ เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจในองค์ความรู้วงปีพาทย์

พื้นเมือง ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะสามารถดำเนินการได้เนื่องจากต้องใช้เวลาทั้งหมดไปทำมาหากิน เลี้ยงชีพ

ปัจจัยที่จะทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาสภาพความเป็นไปของวงปีพาทย์พื้นเมือง พบว่ากำลังตกอยู่ในภาวะที่กำลังลดจำนวนวงดนตรีและนักดนตรีลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่เห็นได้ชัดเจนว่ามีแนวโน้มที่จะสูญหายไปจากชุมชนอย่างแน่นอน ถ้าชุมชนแต่ละชุมชนชาวล้านนา ยังคงปล่อยให้ไปไปตามยถากรรม หรือตามกระแสของสังคมที่เปลี่ยนไป โดยปล่อยให้เป็นที่ของนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นผู้นำขึ้นไว้แต่เพียงฝ่ายเดียว เชื่อว่าคงพุงไว้ไม่ได้ เพราะปัจจัยที่ทำให้เกิดการล้มสลายมีมากและแก้ไขได้ค่อนข้างยาก เช่น กระแสนิยมดนตรีตามสมัยของคนรุ่นใหม่ซึ่งส่งผลทำให้คนรุ่นใหม่ไม่สนใจวงปีพาทย์พื้นเมือง กระแสวัฒนธรรมทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้าไปมีบทบาทในวิถีชีวิตชาวบ้านทำให้มีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีรายจ่ายในครัวเรือนสูงขึ้นเป็นเงาตามตัว ส่งผลทำให้คนรุ่นใหม่ละเลยไม่ให้ความสนใจภูมิปัญญาชาวบ้านเพราะมองไม่เห็นคุณค่าคิดว่าเป็นสิ่งล้าสมัยไม่มีประโยชน์ กระแสจากเศรษฐกิจของบ้านเมืองที่ขึ้นๆ ลงๆ มาเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคแพงขึ้นทุกประเภทอย่างเห็นได้ชัดเจน ในขณะที่รายได้ของชาวบ้านไม่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดการขาดเงินในครัวเรือนจำเป็นต้องตัดทอนรายจ่ายบางอย่างออก และที่ชาวบ้านเห็นช่องทางที่จะประหยัดรายจ่ายเป็นอันดับแรกคือค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนกิจกรรมของภูมิปัญญาชาวบ้านทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายในการจ้างวงดนตรีปีพาทย์พื้นเมือง ไปบรรเลงในงานต่างๆ จะเห็นว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหากับวงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นปัจจัยที่มีพลังมหาศาล ยากที่จะหยุดยั้งได้ ดังนั้นถ้าจะดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองให้อยู่ได้อย่างยั่งยืนจะต้องมีปัจจัยที่แข็งแกร่ง และมีพลังเพียงพอที่จะต่อสู้กับกระแสที่ก่อให้เกิดภัยพิบัติทั้งหลายได้ จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่จะทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน มีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก แต่สิ่งที่สำคัญเหนืออื่นใดคือ ความร่วมมือกันอย่างจริงจังของชุมชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. ปัจจัยภายในชุมชนที่จะทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาพบว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนขึ้นหลายประการตามที่กล่าวมาแล้ว การเปลี่ยนแปลงทั้งหลายทั้งหมดเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการที่จะทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน เพราะปัจจัยที่สำคัญในภาพรวม ในการที่จะดำเนินกิจกรรมใดๆ ภายในชุมชนให้สำเร็จดูแล้วตามวัตถุประสงค์ไปด้วยดี มีความมั่นคงและยั่งยืนได้นั้น คือ การที่ชาว

บ้านรวมพลังกัน ร่วมกันคิดร่วมกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน จากปรากฏการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในชุมชน กล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจาก ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะทำให้วงปีพาทย์อยู่ได้อย่างยั่งยืน ได้แก่

1.1 ชุมชนเกิดความรู้สึกที่หวงแหน ห่วงใย และเสียสละวงปีพาทย์พื้นเมืองถ้าจะต้องถึงกาลสูญสิ้นไปจริงๆ

1.2 ชุมชนเกิดความคิดอย่างเป็นระบบคือ ร่วมกันวิเคราะห์ สาเหตุ ปัญหา ที่กำลังเกิดขึ้นกับวงปีพาทย์ และกำหนดแนวทางที่จะดำเนินการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองให้อยู่คู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

1.3 ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง โดยกำหนดให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นศูนย์การสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง และกำหนดกลไก และแนวทางการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่

1.3.1 สร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง และจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาให้เด็กนักเรียนทุกคนได้เรียนอย่างเป็นระบบ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้มีวงปีพาทย์เกิดขึ้นในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง แผนการสอนตามหลักสูตรฯ และเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตรฯ มีพร้อมพร้อมแล้ว และจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มรูปแบบในปีการศึกษา 2547

1.3.2 ให้โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่โรงเรียนอื่นๆ ที่มีศักยภาพที่จะดำเนินการได้ ปัจจุบันโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เป็นโรงเรียนที่กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดลำปาง ให้ความสนใจในกิจการของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ขณะนี้เริ่มมี ผู้บริหารโรงเรียนและครูโรงเรียนต่างๆ นักวิชาการ นักศึกษาปริญญาโท ได้เข้าชมผลงานเป็นระยะๆ เช่น คณะผู้บริหาร ครูและนักเรียนโรงเรียนโรงเรียนใกล้เคียง คณะนักศึกษาปริญญาโทจากวิทยาลัยดุริยางค์ศิลป์มหาวิทยาลัยมหิดล คณะนักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยโยนก เป็นต้น ในเขตภาคเหนือน่าจะเป็นที่รู้กันทั่วไปว่า โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ตำบลชมพูอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นศูนย์กลางการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง เพราะหลังจากเมื่อมีกิจกรรมการเปิดศูนย์เรียบร้อยแล้ว สื่อมวลชนได้ขอให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูและ วงปีพาทย์พื้นเมืองของนักเรียน ไปประชาสัมพันธ์ผลงานของศูนย์ทางสถานีวิทยุ ได้เชิญหัวหน้าโครงการวิจัยไปสนทนากับเรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนา ดังนั้นการที่โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาจะเป็นโรงเรียนต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่นๆ มีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง

1.3.3 ให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเป็นศูนย์ให้การฝึกอบรมเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ วงปีพาทย์พื้นเมืองให้แก่ชาวบ้านทั่วไป ปัจจุบันได้ดำเนินการเปิดศูนย์สืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้ดำเนินการฝึกอบรมให้แก่นักเรียนไปแล้ว 1 รุ่น

1.4 ชุมชนได้กำหนดภารกิจของชุมชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พื้นเมือง จากการที่ชุมชนมีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายเดียวกัน จึงทำให้สามารถกำหนดภารกิจของชุมชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวงปีพาทย์พื้นเมืองได้คือ

1.4.1 ชุมชนให้วงปีพาทย์พื้นเมืองของเด็กนักเรียน ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ซึ่งเป็นวงดนตรีที่บรรเลงโดยบุตรหลานของคนในชุมชน เป็นวงดนตรีของชุมชน ที่ชุมชนจะต้องช่วยกันโอบอุ้มโดยให้วงปีพาทย์ไปบริการในงานต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้วงปีพาทย์กับมามีบทบาทหน้าที่ในชุมชนเหมือนดังเดิม วงปีพาทย์พื้นเมืองของชุมชนได้เกิดขึ้นแล้ว ขณะนี้เริ่มมีบทบาทต่อชุมชนตามที่ชุมชนได้ตั้งความหวังไว้ทุกประการ วงปีพาทย์พื้นเมืองของชุมชนได้ออกแสดงครั้งแรก เมื่อ วันที่ 21-22 กันยายน พ.ศ. 2545 ในงานศพ นายเฉลียว วิศิษฐวุฒิ ที่วัดบ้านฟ่อน ได้ค่าตอบแทนจากเจ้าภาพงานศพ เป็นจำนวนเงิน 1,200 บาท การที่วงปีพาทย์พื้นเมืองจะได้รับค่าตอบแทนในการไปบรรเลงในงานใด ๆ นั้น คณะกรรมการโรงเรียนได้กำหนดไว้เป็นหลักกว้างๆ และให้โรงเรียนนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสม หลักที่สำคัญๆ คือ ต้องไม่เรียกเงินค่าจ้างหรือค่าตอบแทนแพงเกินไป และจะต้องไปแสดงเฉพาะเวลาที่นักเรียนที่เป็นนักดนตรีว่างจากการเรียนเท่านั้น งานการแสดงของวงดนตรีในช่วงเวลาดังแต่ เดือนกันยายน พ.ศ. 2545 - สิงหาคม พ.ศ. 2546 วงปีพาทย์พื้นเมืองของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาได้ออกแสดง จำนวน 36 ครั้ง คิดเฉลี่ยรายการออกแสดงเดือนประมาณละ 3 ครั้ง ค่าตอบแทนครั้งที่ได้สูงสุดเป็นจำนวน 3,500 บาท ค่าตอบแทนครั้งที่ได้ต่ำสุดคือ 500 บาท จนถึงปัจจุบันวงดนตรีปีพาทย์พื้นเมืองของนักเรียนได้ค่าตอบแทนจากการแสดงมาแล้วเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 51,724 บาท คิดเฉลี่ยประมาณเดือนละ 4,700 บาท งานที่วงปีพาทย์พื้นเมืองของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาได้ไปแสดงแล้วรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง คือ การบรรเลงประกอบ และแห่ ในงานศพของ เจ้าหญิงบุญบัง ณ ลำปาง ซึ่งเป็นธิดาคนเล็กสุด ของเจ้าบุญวาทย์ วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางคนสุดท้าย ที่ทางจังหวัดลำปางเป็นเจ้าภาพจัดงานศพ ทางจังหวัดได้กำหนดให้ปีพาทย์พื้นเมืองของโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนเป็นวงดนตรีที่ใช้ประกอบและแห่ศพ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546

1.4.2 ให้ชาวบ้านช่วยกันสนับสนุนวงปีพาทย์พื้นเมืองอาชีพที่ยังหลงเหลืออยู่ในชุมชนใกล้เคียง ให้ได้มีบทบาทหน้าที่รับใช้ชุมชนต่อไป เพื่อหล่อหลอมให้ฟื้นคืนชีพและสามารถดำรงอยู่ได้ตลอดไป

1.5 เพื่อให้เกิดศูนย์รวม เกิดประชาคมของนักดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง ชุมชนได้กำหนดให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนเป็นที่ตั้งสมาคมนักดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.6 ชุมชนได้กำหนดแนวทางการหาทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการสืบทอดองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมือง โดยได้กำหนดไว้ 3 แนวทางหลักคือ

1.6.1 ขอให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเขียนโครงการเสนอต่อเทศบาลตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เพื่อขอทุนสนับสนุนการดำเนินการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง

1.6.2 ขอให้โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยาเขียนโครงการเสนอต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปางเพื่อขอเงินสนับสนุนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง

1.6.3 โรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา และชาวบ้านจะร่วมกันจัดงานเพื่อนำเสนอผลงานการแสดงวงปี่พาทย์พื้นเมืองของนักเรียน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองที่บรรเลงโดยลูกหลานของชาวบ้านในชุมชน และจะขอบริจาคเงินจากผู้ที่มีฐานะร่ำรวยในชุมชนและจากผู้ใหญ่ในจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นเงินทุนสนับสนุนกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง ได้ดำเนินการขอบริจาคเงินเรียบร้อยแล้วเมื่อวันเปิดศูนย์สืบทอดองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมือง เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้เงินบริจาคจากประชาชนทั้งสิ้น 83,072 บาท และได้จัดตั้งกรรมการบริหารกองทุนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

1.7 ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองภายในชุมชน คือชุมชนจะจัดให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมือง โดยการออกเสียงตามสายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง จัดทำแผ่นประชาสัมพันธ์และแผ่นพับเพื่อติดและแจกจ่ายภายในชุมชนและชุมชนอื่น และขอให้วัดทุกวัดที่จัดงานใดๆ ก็ตาม ขอให้วงปี่พาทย์พื้นเมืองได้มีโอกาสได้บรรเลงตามบทบาทหน้าที่

2. ปัจจัยภายนอกชุมชนที่จะทำให้วงปี่พาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ปัจจัยภายนอกชุมชนถึงแม้จะมีอยู่บ้างก็ตาม แต่ปัจจัยภายนอกจะส่งผลอย่างแท้จริงก็ต้องต่อเมื่อกระบวนการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองภายในชุมชนมีความเข้มแข็ง เพราะปัจจัยภายนอกจะเป็นปัจจัยเสริมปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกดังกล่าวได้แก่

2.1 วงปี่พาทย์พื้นเมืองได้รับความสนใจจากคนต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยเสริมให้วงปี่พาทย์พื้นเมือง สามารถเข้าไปมีบทบาทในเรื่องการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เพราะวงปี่พาทย์พื้นเมืองจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันหนึ่ง ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวจังหวัดลำปางได้ แต่นั่นหมายถึงชุมชนจะต้องมีการจัดการที่ดี มีการวางแผน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างอื่นเพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมที่หลากหลายที่จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาชื่นชมอย่างคุ้มค่า โดยมีวงปี่พาทย์พื้นเมืองเป็นส่วนหนึ่ง

2.2 องค์การทางวัฒนธรรม องค์การทางพัฒนาสังคม และ นักวิชาการทางดนตรี ให้ความสนใจวงปี่พาทย์พื้นเมือง เพราะมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้านว่ามีประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติ ปัจจัยจากภายนอกเหล่านี้จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน ได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น สนับสนุนเงินทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการสืบทอดองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง ให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมือง ช่วยพัฒนางวงปี่พาทย์พื้นเมือง เป็นต้น

สรุป

หลังจากที่โครงการวิจัยได้เข้าไปในชุมชน และได้ดำเนินการกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปี่พาทย์พื้นเมืองมาเป็นระยะ ๆ ทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเป้าหมาย 5 หมู่บ้าน เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดของชุมชน คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรู้สีกของชาวบ้านที่มีต่อวงปี่พาทย์พื้นเมือง ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมีเจตคติต่อการอนุรักษ์คุณค่าของวงปี่พาทย์พื้นเมือง ก็กลับมาให้ความสนใจและเกิดความห่วงใยวงปี่พาทย์ เพราะเกรงว่าวงปี่พาทย์จะสูญหายไปจากสังคมชาวล้านนา เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการความคิด ชุมชนเริ่มคิดอย่างเป็นระบบ คือ มีการวางกลยุทธ์ในการดำเนินการสืบทอดองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดกำหนดภารกิจของชุมชนที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวงปี่พาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดในการจัดตั้งสมาคมนักดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดในการหาทุนสนับสนุนกิจกรรมการสืบทอดองค์ความรู้วงปี่พาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดในการกำหนดแนวทางในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองภายในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางพฤติกรรมของชุมชน ชุมชนได้ให้ความสนใจและติดตามเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวงปี่พาทย์พื้นเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสนใจและติดตามโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของโครงการวิจัยเป็นอย่างดี การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็น ปัจจัยภายในชุมชนที่จะทำให้วงปี่พาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน นอกจากนั้นยังมี ปัจจัยภายนอก ที่ช่วยเสริมปัจจัยภายในให้การอนุรักษ์วงปี่พาทย์พื้นเมืองเกิดความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น และยังเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาวงดนตรีล้านนาได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชุมชนและมีการบริหารจัดการที่ดี

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยการศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน วงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (ช่วงที่ 1) กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาและจัดกิจกรรมที่จะสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ การสร้างหลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมือง การจัดหาอุปกรณ์การสอนและสร้างสื่อการสอน และจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกที่จะทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองอยู่ได้อย่างยั่งยืน (3) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนหลังการจัดกิจกรรมและกระบวนการสืบทอดวงปีพาทย์พื้นเมือง (4) เพื่อศึกษาความรู้สึกของชาวบ้านที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง โครงการวิจัยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ. 2546 วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ด้วยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศกับชุมชน หมู่บ้านพ่อน - บ้านห้วยหลอ หมู่บ้านต้า หมู่บ้านชมพู-บ้านจอมเมือง หมู่บ้านลำปางกลาง หมู่บ้านศาลาดอนและหมู่บ้านหนองยาง บัดนี้ได้ดำเนินการไปแล้วดังมีผลดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ประการ สรุปเป็นขั้นตอนและผลของการวิจัยเป็นภาพรวมได้ดังต่อไปนี้ (1) ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย (2) กิจกรรมต่าง ๆ ในการวิจัย (3) ผลผลิตของการทำวิจัยที่ได้เป็นรูปธรรม (4) ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำวิจัย

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยการศึกษาเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 ประเมินสถานการณ์ชุมชน ระยะที่ 2 กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ทั้งสองระยะมีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 สแกนกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านเพื่อสืบค้นผู้ให้ข้อมูล (Key informant) ของชุมชน 6 หมู่บ้าน จำนวน 8 ชุมชน

ขั้นที่ 2 ประเมินศักยภาพของชุมชน ที่สามารถปฏิบัติการเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยาและชุมชนบ้านพ่อน

ขั้นที่ 3 ระดมความคิดจากชุมชน เพื่อค้นหาความต้องการของชุมชนในการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

ขั้นที่ 4 ปฏิบัติการร่วมกันทุกฝ่ายทั้ง โรงเรียน ชาวบ้านและนักวิจัยเพื่อให้เกิดผลผลิตขึ้นตามความต้องการของชุมชน

2. กิจกรรมต่างๆในการวิจัย ในการดำเนินการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ได้ดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) จัดการประชุมระดมความคิด (2) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น (3) ดำเนินการร่างหลักสูตร (4) จัดประชุมวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (5) รวบรวมเพลงพื้นเมืองทั้งหมด (6) พัฒนาเพลงพื้นเมืองโดยการคัดกลา เรียบเรียง แนวทางการบรรเลงใหม่เพื่อให้ได้มาตรฐาน (7) ฝึกซ้อมบรรเลงเพลงพื้นเมืองตามแนวทางใหม่ที่ได้พัฒนา (8) การออกภาคสนามเก็บข้อมูลจากชุมชน (9) จัดประชุมวิพากษ์เพลงพื้นเมืองที่ได้พัฒนา คัดกลา เรียบเรียง แนวทางการบรรเลงใหม่ (10) บันทึกเพลงพื้นเมืองเพื่อทำซีดีและวีซีดี (11) จัดหาเครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง (12) จัดทำแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (13) การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (14) การแก้ไขปรับปรุงหลักสูตร (15) การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา

3. ผลผลิต ผลผลิตจากการศึกษาวิจัยที่เป็นรูปธรรมได้แก่ (1) หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (2) เครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง (3) โน้ตเพลงพื้นเมือง (4) แผ่นซีดีและ แผ่นวีซีดี (5) แผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง (6) วงปีพาทย์พื้นเมืองของชุมชน (7) ศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ผลผลิตดังกล่าวสรุปผลได้ดังนี้

3.1 การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตร โดยยึดหลักการในการร่างหลักสูตรที่สำคัญ 5 ประการ คือ (1) เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนนำไปใช้จัดการเรียนการสอนใน เวลาปกติไม่เป็นรายวิชาเรียนเสริมหรือเรียนนอกเวลา (2) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับธรรมเนียมของโรงเรียน (3) เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (4) ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร (5) เป็นหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ที่โรงเรียนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกิจกรรมเพื่อสนองตอบการสร้างหลักสูตรคือ จัดประชุมระดมความคิดระหว่างชาวบ้าน นักดนตรี ครูและนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและ

ภัยคุกคาม การประชุมเชิงปฏิบัติการการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง ดำเนินการร่างหลักสูตร และการประชุมวิพากษ์หลักสูตรจากผู้ทรงคุณวุฒิ

หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมืองประกอบด้วยสารดังต่อไปนี้ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณภาพผู้เรียน จุดหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร รหัสวิชา รายวิชา คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล แผนการสอน และ เอกสารประกอบการสอน

3.2 เครื่องดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง เครื่องดนตรีได้จัดหาตามความคิดเห็นของ ชาวบ้าน นักดนตรี และโรงเรียน ที่ต้องการให้ปรับปรุงเครื่องดนตรีให้สวยงามและเหมาะสมกับจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กเล็ก วัยรุ่น และเยาวชนที่จะเข้ารับการอบรม เพื่อให้วงปีพาทย์พื้นเมืองที่จะเกิดขึ้นเป็นวงดนตรีที่สวยงามเพื่อเป็นศักดิ์ศรีแก่โรงเรียนและชุมชน เครื่องดนตรีที่จัดหาจึงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เครื่องดนตรีชุดใหญ่ จำนวน 2 ชุด ได้แก่ ม้องวงใหญ่ 2 วง ระนาดเอกไม้ 2 ราง ระนาดทุ้มไม้ 2 ราง ระนาดเอกเหล็ก 1 ราง ระนาดทุ้มเหล็ก 1 ราง แนน(เป็)น้อย 2 เล้า แนน(เป็)หลวง 2 เล้า ตะโพน 2 ตัว กลองอับ 2 ตัว สิ่ง(ฉิ่ง) 4 คู่ สว่าบ(ฉาบใหญ่) 4 คู่ ไม้เห็บ 2 อัน เครื่องดนตรีขนาดเล็ก ได้แก่ ระนาดเอกไม้ขนาดเล็ก 1 ราง ระนาดทุ้มไม้ขนาดเล็ก 1 ราง ระนาดเอกเหล็กขนาดเล็ก 1 ราง ระนาดทุ้มเหล็กขนาดเล็ก 1 ราง ขลุ่ยหลีบ 60 เล้า

3.3 รวบรวมเพลงพื้นเมือง ได้ 63 เพลง เป็นเพลงเก่า จำนวน 32 เพลง และเพลงที่ได้ประพันธ์ใหม่จำนวน 31 เพลง

3.4 เขียนโน้ตเพลงพื้นเมือง เพลงทั้ง 63 เพลง แต่ละเพลงเขียนโน้ตเป็น 6 แนวทาง การบรรเลง ได้แก่แนวบรรเลง ทางม้องวงใหญ่ ทางระนาดเอก ทางระนาดทุ้ม ทางแนน(เป็)น้อย ทางแนน(เป็)หลวง และหน้าทับตะโพน ดังนั้นจะมีโน้ตเพลงที่ต้องเขียนรวมทั้งสิ้นรวม 372 แนวทางการบรรเลง

3.5 แผ่นซีดีและ แผ่นวีซีดี จากเพลงจำนวนทั้งหมด 63 เพลง บันทึกลงแผ่นซีดีได้จำนวน 5 ชุดๆ ละ 6 แผ่น รวมแผ่นซีดีทั้งหมดจำนวน 30 แผ่น ส่วนแผ่นวีซีดีบันทึกทั้งภาพและเสียงการปฏิบัติเครื่องดนตรีแต่ละชนิด ซึ่งเป็นแบบฝึกหัดการบรรเลง และการบรรเลงเพลงพื้นเมือง 5 เพลง หลักๆ ได้แก่ เพลงมอญ เพลงเก่าหัว เพลงมวยเร็ว (เพลงลูกกุยไว) เพลงมวยช้า (เพลงลูกกุยช้า) และเพลงปราสาทไหว โดยแต่ละเพลงจะแยกเป็นทางบรรเลงเป็นทางของเครื่องดนตรี 6 ชนิด ได้แก่ ทางบรรเลงม้องวงใหญ่ ทางบรรเลงระนาดเอก ทางบรรเลงระนาดทุ้ม ทางบรรเลงแนน(เป็)น้อย ทางบรรเลงแนน(เป็)หลวง และหน้าทับตะโพนมอญ แผ่นวีซีดี มีจำนวน 5 ชุดๆ ละ 6 แผ่น รวมจำนวน 30 แผ่น ทั้งแผ่นซีดีและแผ่น

วิธีดี จำนวนทั้งหมด 60 แผ่น เป็นแผนที่จัดทำไว้เป็นต้นแบบ ซึ่งจะเป็นสื่อการสอนปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมืองได้เป็นอย่างดี

3.6 แผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง

เป็นแผนการสอนที่ยึดแนวทางแบบ Active learning โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแผนการสอนที่ยึดเนื้อหาสาระตามมาตรฐานช่วงชั้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยมีเอกสารประกอบการสอนอธิบายเนื้อหาสาระตามหน่วยการเรียนรู้ เพื่อประกอบการใช้แผนการสอน

3.7 วงปีพาทย์พื้นเมืองของชุมชน คือวงปีพาทย์พื้นเมืองที่นักดนตรีคือเด็กนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวบ้านในชุมชน เป็นผลผลิตที่ได้จากโครงการวิจัยฯ ที่ชาวบ้านให้ความสนใจมาก นับตั้งแต่ เดือนกันยายน พ.ศ. 2545 ถึง เดือน สิงหาคม 2546 วงปีพาทย์ของชุมชนได้แสดงรับใช้ชุมชนแล้วถึง 36 ครั้ง นับได้ว่าวงปีพาทย์ได้มีบทบาทในชุมชนได้ดั้งเดิมแล้ว

3.8 ศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง เป็นศูนย์กลางการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง ของภาคเหนือ ได้ดำเนินการเปิดศูนย์เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2545 บริการฝึกอบรมให้แก่บุคคลทั่วไป เปิดฝึกอบรมปีละ 2 ครั้ง คือช่วงเดือนเมษายนและเดือนตุลาคมของทุกปี ขณะนี้ได้ให้การฝึกอบรมแก่เยาวชนไปแล้ว 1 รุ่น จำนวน 16 คน ปัจจุบันประชาชนทั่วไป และ ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันบริจาคเงินจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ฯ เป็นจำนวนเงิน 83,072 บาท

4. ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย มีดังต่อไปนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชน หลังการดำเนินกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง หลังจากที่ได้โครงการวิจัยได้เข้าไปในชุมชน และได้ดำเนินกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองมาเป็นระยะ ๆ ทำให้คนในชุมชนเป้าหมาย 5 หมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างชุมชนบ้านฟ่อน ชุมชนบ้านชมพูและชุมชนบ้านด้า ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนหลายประการได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิดของชุมชน คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกรู้สึกของชาวบ้านที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านมีเจตคติต่อสถานการณ์ภัยคุกคามที่เกิดขึ้นกับวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งจะส่งผลให้ถึงการล้มสลายของวงปีพาทย์พื้นเมือง ชาวบ้านกลับมาให้ความสนใจและห่วงใยวงปีพาทย์ เพราะเกิดความเสียหาย ถ้าววงปีพาทย์จะต้องสูญหายไปจากชุมชนชาวล้านนาจริงๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางความคิด ซึ่งแต่เดิมชุมชนไม่ได้มีความคิดที่จะอนุรักษ์วงปีพาทย์แต่ประการใด ชุมชนกลับมามีค่านิยมอย่างเป็นระบบ ถือมีการวางกลยุทธ์ในการดำเนินการสืบทอดองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมือง

เมือง มีการกำหนดภารกิจของชุมชนที่มีต่อบทบาทและหน้าที่ของวงปีพาทย์พื้นเมือง เกิดมีความคิดที่จะดำเนินการจัดตั้งสมาคมนักดนตรีวงปีพาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดที่จะจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาวงปีพาทย์พื้นเมือง เกิดกระบวนการคิดในการกำหนดแนวทางในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองภายในชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางพฤติกรรมของชุมชน คือชุมชนได้ให้ความสนใจและติดตามเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวงปีพาทย์พื้นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความสนใจและติดตามความคืบหน้าของโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง โดยชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของโครงการเป็นอย่างดี จากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการภายในชุมชนจัดได้ว่าเป็นปัจจัยภายในชุมชนที่สำคัญที่จะทำให้วงปีพาทย์พื้นเมืองสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน เพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะทำให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน และร่วมกันทำงาน ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนอีทางหนึ่ง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความสนใจในวงปีพาทย์พื้นเมืองของคนต่างถิ่น คนต่างชาติ องค์กรทางวัฒนธรรม องค์กรทางพัฒนาสังคม และนักวิชาการคนตรี ปัจจัยภายนอกเป็นเพียงปัจจัยเสริม ถ้าปัจจัยภายในไม่แข็งแกร่ง ก็คงจะไม่ได้รับอานิสงฆ์อะไรจากปัจจัยภายนอก

3.2 เกิดการตื่นตัวที่จะก่อตั้งวงปีพาทย์พื้นเมือง หลังจากที่วงปีพาทย์พื้นเมืองเด็กนักเรียนของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิเวศ ได้ออกแสดงตามงานต่าง ๆ ทำให้โรงเรียนหลายแห่ง แสดงความต้องการที่จะก่อตั้งวงปีพาทย์พื้นเมืองบ้าง

3.3 เกิดการตื่นตัวที่จะทำวิจัยขึ้นในสถาบันราชภัฏลำปาง โครงการวิจัยชุมชนโครงการนี้มีผลปรากฏให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์หลายกิจกรรม ทำให้คณาจารย์ภายในราชภัฏลำปาง จำนวนไม่น้อยให้ความสนใจสอบถามเรื่องราวอยู่ตลอดเวลา และแสดงเจตนาชัดเจนว่ามีความประสงค์ที่จะทำงานวิจัย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัย กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง จะเห็นว่ามีเครื่องมือที่เป็นกลไกที่สำคัญในการดำเนินการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง คือ หลักสูตรท้องถิ่นวงปีพาทย์พื้นเมือง เพราะการสืบทอดองค์ความรู้ดังกล่าวมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือกลุ่มเยาวชน และเยาวชนที่สมควรจะได้รับการสืบทอดคือเยาวชนที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน หลักสูตรวงปีพาทย์พื้นเมืองที่ได้สร้างขึ้นจึงเป็นหลักสูตรที่ต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนในเวลาปกติ จึงเป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระแบบบูรณาการระหว่างองค์ความรู้วงปีพาทย์พื้นเมืองกับเนื้อหาสาระการ

เรียนรู้คนตรี ตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเน้นเนื้อหาสาระองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมือง ซึ่งอาจเรียกหลักสูตรนี้ได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา “สาระการเรียนรู้คนตรี” ของโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา สาเหตุที่ต้องยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในการสร้างหลักสูตร เพราะหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรหลักในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา การจะสร้างหลักสูตรท้องถิ่นใดๆ ที่สร้างขึ้นมัลอยๆ โดยไม่ยึดหลักสูตรหลักที่ใช้ในโรงเรียน จะทำให้รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรท้องถิ่นนั้นกลายเป็นรายวิชาพิเศษ ซึ่งโรงเรียนอาจจะจัดการเรียนการสอนในเวลาปกติได้ไม่เต็มที่ ทั้งนี้เพราะอาจจะไม่มีเวลาให้กับการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพิเศษ เนื่องจากเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนมาก ต้องใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนเต็มพิกัดอยู่แล้ว ในที่สุดหลักสูตรที่สร้างขึ้นมัลอยๆ โดยไม่ยึดหลักสูตรหลักที่ใช้ในโรงเรียน ก็จะกลายเป็นกิจกรรมการเรียนเสริมหลักสูตรที่เรียนนอกเวลา ซึ่งมีความไม่แน่นอนว่าจะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างยั่งยืน

จากการยึดสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยบูรณาการองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมืองกับสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้น จะทำให้นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรนี้จะได้เรียนองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมืองทุกคนและทุกระดับชั้นซึ่งนับว่าได้เรียนเนื้อหาองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมืองค่อนข้างมาก โดยจะได้ฝึกหัดปฏิบัติวงปี่พาทย์นานถึง 9 ปี คือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมืองดังกล่าว จะสร้างให้นักเรียนเกิดความเป็นนักดนตรี ได้เรียนรู้คนตรีพื้นฐานทั่วไป และได้เรียนรู้องค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมืองมากเพียงพอ ที่จะทำให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งในวงปี่พาทย์พื้นเมือง ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เยาวชนในการอนุรักษ์วงปี่พาทย์ได้อย่างเป็นระบบ องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรคือ เนื้อหาสาระของหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียน เนื้อหาสาระของหลักสูตร ได้แก่ คนตรีพื้นฐานทั่วไปทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากล และองค์ความรู้ปี่พาทย์พื้นเมืองซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่เน้น ได้แก่ เพลงพื้นเมืองทั้งหมด ประวัติและพิธีกรรมความเชื่อของวงปี่พาทย์พื้นเมือง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมือง ถ้าจะให้ได้ผลดีมีประสิทธิภาพจะต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญ ได้แก่ อุปกรณ์เครื่องดนตรีวงปี่พาทย์พื้นเมือง สื่อการสอน แผนการสอน และเอกสารประกอบการสอน แผนการสอน กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้สอนจะมีรายละเอียดอยู่ที่แผนการสอน แผนการสอนที่ใช้ประกอบกับหลักสูตรท้องถิ่นวงปี่พาทย์พื้นเมืองเป็นแผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกว่า Active learning

จะเห็นว่าการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีสาระที่ต้องดำเนินการมากและยากทุกกิจกรรม และต้องดำเนินการให้ทันในเวลาจำกัด อย่างไรก็ตามการเตรียมการทุกสิ่งทุกอย่างได้ดำเนินการอย่างเต็มที่ โดย

ถ้าไปถึงสัมฤทธิ์ผลที่จะเกิดขึ้นในภายหน้าเหนือกว่าเงื่อนไขและขีดจำกัดทั้งหลายทั้งมวล และมาถึง ณ เวลานั้นมองเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมืองตามแนวทางนี้ จะสามารถอนุรักษ์วงปีพาทย์ไว้ได้อย่างแน่นอน เหตุผลประการที่ 1 ชาวชนทุกคนที่เรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาจะได้เรียนและปฏิบัติวงปีพาทย์พื้นเมือง ประการที่ 2 จะมีวงปีพาทย์พื้นเมืองเกิดขึ้นในโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาและสถาบันราชภัฏลำปางอย่างแน่นอน และจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ประการที่ 3 เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าชุมชนได้เปลี่ยนความรู้ สึกและความคิดที่มีต่อวงปีพาทย์พื้นเมือง ซึ่งแต่เดิมชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจความเป็นไปและมองไม่เห็นคุณค่าของวงปีพาทย์ ปัจจุบันชาวบ้านมองเห็นคุณค่าและมีกระบวนการคิดไปในแนวทางเดียวกันอย่างชัดเจนแล้วว่า เป็นความจำเป็นและเป็นภาระหน้าที่ของชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองไว้ให้เป็นทรัพย์สินของชุมชนต่อไป ประการที่ 4 ชุมชนมีแนวทางในการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์วงปีพาทย์พื้นเมืองให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าการปลูกฝังจิตสำนึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ไม่รวดเร็วนัก แต่ถ้ามมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในที่สุดจะซึมซับไปจนทั่วถึงทุกคน

ข้อเสนอแนะ

1. เมื่อชุมชนและโรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนิทยาสามารถดำเนินกิจกรรม การกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ประสบผลสำเร็จแล้วจนสามารถเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนหรือโรงเรียนอื่น ควรดำเนินการเผยแพร่และให้ความช่วยเหลือชุมชนหรือโรงเรียนอื่นในการดำเนินกิจกรรมกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง

2. ควรมีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาในรูปแบบใหม่อาจเรียกวงดุริยางค์ล้านนา โดยการนำดนตรีทั้งสามแบบของล้านนาได้แก่ วงปีพาทย์พื้นเมือง วงสะล้อซอซึง และวงปี่ซอ มาผสมกันและเรียบเรียงแนวทางการบรรเลงให้เหมาะสมกับสีต้นของเสียงและบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เพื่อเป็นการยกระดับดนตรีล้านนาให้ได้มาตรฐานโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ และจะเป็นวงดนตรีที่เชิดหน้าชูตาชาวล้านนาในภายภาคหน้า

3. เทศบาลตำบลชมพูหรือชุมชนบ้านพ่อนิทยาควรกำหนดในแผนแม่บทในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้วงปีพาทย์พื้นเมืองหรือวงดุริยางค์ล้านนาเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวจังหวัดลำปางซึ่งจะทำให้จังหวัดลำปางมีเศรษฐกิจดี

4. ประสบการณ์จากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีข้อเสนอแนะดังนี้